

DEL PENEDÈS

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENC

Joan Solé i Bordes

Del Centre Català Vilafranquí al Niu d'Art

Jaume Baltà Monner

Agustí Urgellès de Tovar (1828-1895). Químic, editor, articulista, prohoms... a la Vilafranca de XIX

Àngels Parés Corretger

Josep Font i Gumà, arquitecte penedesenc

**Adjutori Vàrias i Gabarró (1911-1938),
Joan Montserrat i Robert (Ed)**

Diari personal en temps de guerra (i II)

DEL PENEDÈS

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENC

INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENC

Edita: Institut d'Estudis Penedesencs
C/ Ferrers, 54, baixos - Tel./fax 93 892 19 79
08720 Vilafranca del Penedès

C. Major, 18 - 43700 El Vendrell

Carrer de Sant Pau, 13
08800 Vilanova i la Geltrú
iepenedesencs.cat - secretaria@iepenedesencs.org

Apartat de correus 119 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Institut d'Estudis Penedesencs,
entitat registrada a la Direcció General de
Dret i Entitats Jurídiques de la Generalitat de
Catalunya, capítol d'Associacions, secció 1ª,
número 3.360 - CIF G-08885311.

ISSN: 1698/3122

Entitat declarada d'interès cultural per acord
de la Generalitat, de 12 de novembre de 1997.

Consell de redacció:

Ramon Arnabat i Mata
Montserrat Comas i Güell
Daniel Garcia i Peris
Núria Jané i Orpí
Íngrid Mercadé i Altés
Àngels Parés i Corretgé
Àngels Santacana i Figuerola
Joan Solé i Bordes
Pilar Tarrada i Gol
Àngels Travé i Ràfols
Albert Tubau i Garcia
Joan Vidal i Urpí

Versió abstract: Josep M. Figueras

Correcció lingüística:
Francesc Llopart i Puignau

Impressió i muntatge:
Gràfiques Llopart
Sant Antoni, 63
08770 Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 93 891 03 12
llopart@grafiquesllopart.cat
Dipòsit legal: B-39.107-2002

S U M A R I

PORTALADA

Cap a uns Estats Generals de la Cultura al Penedès	5
--	---

COL·LABORACIONS

Del Centre Català Vilafranquí al Niu d'Art	
<i>Joan Solé Bordes</i>	8
Els altres vilafranquins (II): Agustí Urgellès de Tovar (1828-1895). Químic, editor, articulista, prohom... a la Vilafranca de XIX	
<i>Jaume Baltà Monner</i>	18
Josep Font i Gumà, arquitecte penedesenc	
<i>Àngels Parés Corretger</i>	26
Diari personal en temps de guerra (i II)	
<i>Adjutori Vàrias i Gabarró (1911- 1938), Joan Montserrat i Robert (Ed)</i>	30

SECCIONS

Inventari de toponímia penedesenca.	71
25 sortides a peu pel Penedès	72
Penedesfera, la veu ciutadana del Penedès a la xarxa.	
La Samarreta Solidària "El Penedès"	
<i>Daniel Garcia Pèris</i>	73
L'Institut d'Estudis Penedesencs participa a les <i>III Reflexions Críiques</i> .	
<i>Canvis de paradigma: reptes i oportunitats de la cultura</i>	78
La participació electoral al Penedès, un cas d'estudi local	
<i>David Fernández, Ariadna Güell, Marta León i Marta Junqué</i>	
<i>de la Secció de Ciències Socials de l'IEP</i>	80

VÀRIA

<i>Lettre à mon ami qui va a la France</i>	
<i>Joaquim Marín Caballol</i>	90
El Cercle d'Estudis Pastors de la Unió Sacerdotal del Penedès	
<i>Joan Solé Bordes</i>	92
La Festa Major de Vilafranca del 1927 vista per un vilanoví	
<i>E. C. Ricart</i>	93
La perseverança castellera o la impossibilitat del mite	
<i>Josep Maria Llantet</i>	94
Un nou llibre de Pere Martí	
<i>Àngels Parés Corretger</i>	96

LLIBRES	97
---------------	----

P O R T A L A D A

CAP A UNS ESTATS GENERALS DE LA CULTURA AL PENEDÈS

13 de maig, Vilanova: el parlament de Ramon Arnabat, president de l'IEP, en l'acte de lliurament dels guardons de la II Festa de la Cultura del Penedès va més enllà de l'obligat caire protocol·lari i apunta amb decisió “el ferm propòsit de convocar uns **Estats Generals de la cultura del Penedès** que reuneixin les persones, entitats, empreses i administracions que treballen a les nostres comarques en l'àmbit cultural; que reuneixi els creadors, productors, executors i consumidors culturals; que reuneixi l'àmbit privat, el públic, l'associatiu, el professional i l'amateur; amb l'objectiu d'analitzar el present i debatre sobre el futur de la Cultura al Penedès”.

La proposta esdevé tan ambiciosa com engrescadora, però potser l'adjectiu que més li escau és el d'imprescindible, ara que ja fa més d'un terç de segle de la constitució de l'IEP un 15 de maig de 1977. Llavors hi havia en l'àmbit cultural tant per fer com ara, però el primer que calia era estructurar una base sòlida en els plantejaments i l'organització de la tasca cultural a realitzar, i el punt de referència era –ai, las!– la proposta del doctor Josep Estalella del 1926.

En el parlament del passat 13 de maig a Vilanova es feia esment al caire local i global, individual i col·lectiu, material i immaterial d'una cultura que pot aportar creació i transformació, però també desenvolupament econòmic i humà, cohesió social, arrelament i identitat, emoció i experiència, una cultura que no és guarniment, sinó arrelament, creació, formació, transformació. En aquesta perspectiva sembla prou evident –i així ha quedat ben palès en endegar l'IEP el 2004 la plataforma per assolir la Vegueria del Penedès– que l'essència identitària de la nostra terra no seria ara la mateixa sense aquests 35 anys de coneixement, estudi i divulgació del Penedès, una labor en la qual l'IEP ha estat capdavanter i, a la vegada, ha sabut mantenir un caire obert i agrupar totes les iniciatives i propostes que des d'arreu de Catalunya –especialment a través de l'Institut Ramon Muntaner i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana– i també des del mateix Penedès –tot coordinant iniciatives amb altres entitats i els grups d'estudis locals– s'han anat configurant en tota aquesta etapa. Com subratllava Ramon Arnabat a la celebració vilanovina, “sovint se'ns retreu a les entitats culturals el que costa la cultura, però no se'ns valora el que val aquesta cultura, el valor que afegeix a les persones individualment, i a la comunitat socialment. Hem de deixar de parlar de despesa quan parlem de cultura, o d'educació o de recerca, i hem de passar a parlar d'inversió de futur”.

La reflexió en aquests Estats Generals, complementada amb els estudis tècnics necessaris, haurà de permetre l'elaboració d'un **Llibre blanc de la Cultura al Penedès**. Una labor que ens ha d'aportar una base de referència perquè ja es va remarcar que ha passat ja el temps de fixar-nos tan

sols en el nombre d'equipaments culturals, de fixar-nos en els contenidors. Ara ens toca omplir-los de contingut, de manera que permetin interrelacionar la creació, la producció, la difusió i el consum cultural. El futur de la cultura de casa nostra és en el treball en xarxa que afavoreixi la cooperació i la complementarietat, que potencii les singularitats i que garanteixi la viabilitat i projecció de les diverses propostes territorials i sectorials, sobretot en els camps de la creació i la producció. Que afavoreixi la interrelació i la coordinació entre els diversos camps de la cultura, entre els diversos agents culturals, entre els diferents equipaments i equips i entre les diverses realitats territorials.

També aquest passat juliol el Departament de Cultura de la Generalitat va convocar les III Reflexions Crítiques sobre la Cultura Catalana per tal de concretar les bases del que properament s'anuncia com el Pla Estratègic per a la Cultura o Pacte Nacional per la Cultura. Unes reflexions a les quals va ser convidat a participar l'IEP mitjançant el seu president.

Uns i altres aspectes, observats cap a fora o cap a l'interior, han d'acabar de concretar un camí de futur d'una cultura que a casa nostra pensem que ha de consolidar un sistema cultural penedesenc en xarxa, potent i sostenible, que integri el marc local, el comarcal i el veguerial, i que l'insereixi en el marc nacional i internacional. Que ens permeti guanyar identitat penedesenca i projecció a Catalunya i al Món.

COL·LABORACIONES

DEL CENTRE CATALÀ VILAFRANQUÍ AL NIU D'ART

RESUM

La recent publicació del volum d'Antoni Martorell, Ramon Escasans i Claudi Mas sobre el segle XIX al Penedès,¹ resultat de la convocatòria realitzada pel Centre Catalanista Vilafranquí, ens ha portat a preguntar-nos sobre la vida d'aquesta entitat amb seu a la capital vilafranquina i també a l'entorn d'altres activitats que es van acabar aplegant durant el primer terç del segle XX en aquell fogar de cultura que va ser el Niu d'Art,

ABSTRACT

The recent publication of Antoni Martorell, Ramon Escasans and Claudi Mas' book on the 19th Century in the Penedès Area², as a result of the call made by the Centre Catalanista Vilafranquí led us to debate about the existence of this organisation based in Vilafranca and also about other activities that took place during the first third of the 20th Century in such a beam of culture like the Niu d'Art.

És generalment acceptat que el catalanisme vilafranquí va encetar les seves activitats el 1889 al voltant del setmanari *Lo clam del Penedès*, iniciativa que va tenir continuïtat amb la creació del Centre Català Vilafranquí i poc després l'aparició del seu portaveu, *Las quatre barras*. Presidia l'entitat el notari Pere Sacases i Pernal, que també era el director de la publicació. Secases havia fet les primeres armes polítiques en el Partit Federalista Democràtic Republicà de Valentí Almirall.³ La primera etapa de *Las quatre barras* s'enceta l'any 1891, en concret al mes de maig,⁴ i fa constar la redacció i administració al carrer de la Font número 12, on potser també tenia la seva seu el Centre Català Vilafranquí. Entre els seus col·laboradors hi ha Torras i Bages, Josep M. de Fàbregues, Josep Cañas i Mañé, Eduard Vidal i Valenciano, Ramon Freixas, Manuel Sala i Carles Condis. La mort de Pere Sacases el 1897 va fer que passés a dirigir el setmanari l'advocat Antoni Lluch fins a mitjans de l'any 1900, quan les circumstàncies polítiques van fer aconsellable suspendre'n la publicació.

La vida del Centre va estar marcada per la celebració de conferències i vetllades literàries, així com la convocatòria de dos certàmens sobre estudis locals, els anys 1893 i 1895, que van comptar amb personalitats com Jaume Ramon i Vidales, Eduard Vidal, Lluís Àlvarez, Josep M. de Fàbregues, Pere Bolet i Artigas, Ramon Parera i Marquès i Antònia Gili. L'entitat va premiar i va

1 Antoni Martorell i Pañellas, Ramon Escasans i Milà, Claudi Mas i Jornet. *El Penedès al segle XIX*. Institut d'Estudis Penedesencs 2010.

2 Antoni Martorell i Pañellas, Ramon Escasans i Milà, Claudi Mas i Jornet. *El Penedès al segle XIX*. Institut d'Estudis Penedesencs 2010.

3 Antoni Martorell (et alt.). *El Penedès...* 2010. Pg. 218-219.

4 Així ho hem pogut veure al Centre de Documentació de la Vinya i el Vi de Vinseum, al qual agraïm les facilitats per a la seva consulta.

contribuir a editar els treballs guardonats, en realitat un estudi sobre l'església de Sant Francesc i una biografia d'Antoni Maria Fontanals.⁵ A les darreries del 1895 el Centre Català Vilafranquí va tancar portes i el 1896 en va ser continuador el Centre Catalanista de Vilafranca,⁶ que va encetar les seves activitats bo i mantenint la publicació de *Las cuatro barras*.

Mítings polítics, conferències i vetllades literàries marquen la vida de l'entitat, que aviat iniciarà una fructífera col·laboració amb la Societat Cultural La Violeta, fundada pel mestre Antoni Insenser i Bertran el 1881 i que el 1886 havia esdevingut acadèmia artística impartint classes de solfeig i piano i comptant amb un jove músic que després trobarem al seu capdavant: Francesc de Paula Bové.⁷ La Violeta i el Centre Catalanista de Vilafranca van organitzar activitats conjuntes, com algunes vetllades de cançons populars catalanes.

L'any 1900 el Centre, a iniciativa de Claudi Mas i Jornet, membre de la junta directiva, va convocar un certamen adreçat a aquells estudis que observessin els diversos aspectes del Penedès en el segle que s'acabava de traspasar. Entre la data de la convocatòria i la del lliurament de treballs hi va haver un any de coll, i fou justament en aquest espai de temps que l'entitat va ser acollida per La Violeta en el nou espai que havia acabat d'estrenar aquell abril,⁸ al número 15 del carrer de la Font, indret que esdevindria mític i que popularment seria conegut com a Niu d'Art o l'Esbart Coral. D'aquest canvi de domicili n'és una referència el fet que les bases de l'esmentat certamen indiquin que els treballs que es presenten al concurs s'han de fer arribar al domicili del secretari del jurat, al número 4 del carrer de la Cort.

Estem parlant d'entitats catalanistes situades en la línia de la petita burgesia vilafranquina. Es tractava d'un grup molt relacionat, de manera que a tot arreu trobem els mateixos noms. Així, els tres autors que finalment acabaran guanyant el certamen -Martorell, Esclassans i Mas- havien fet les primeres armes de joventut en els darrers anys del dinovè segle al Centre Català Vilafranquí, i posteriorment van esdevenir membres actius del Centre Catalanista de Vilafranca. Ramon Esclassans i Claudi Mas eren, a més, bons amics des dels anys escolars.

EL CERTAMEN SOBRE EL SEGLE XIX

L'edició dels treballs guardonats en la convocatòria en un volum amb el títol *El Penadès⁹ en el segle XIX. Concurs d'Història Contemporània organitzat pel Centre Catalanista, patrocinat pel Il·lustre Ajuntament de Vilafranca y celebrat en el XXXI d'Agost de MCMI* ens permet conèixer molts aspectes del Centre. En tractar-se d'una edició costosa pel nombre de pàgines que ocupava, es devien fer pocs exemplars de l'edició completa i relligada, i els treballs es van difondre en un

5 Treball de Ramon Parera i Marquès i Claudi Mas i Jornet. L'edició definitiva va ser *Monuments vilafranquins. La iglesia de Sant Francesc y la capella de Sant Joan*. Estampa d'Anton Comas. Vilafranca 1896. Desconeixem qui va ser l'autor de l'estudi sobre Antoni Maria Fontanals, i, si es va publicar, no l'hem vist mai. Antoni Martorell (et alt.). *El Penedès...* 2010. Pg. 203

6 Antoni Martorell (et alt.). *El Penedès...* 2010. Pg. 221.

7 Joan Cuscó Clarasó. *Els goigs a sant Fèlix. Música, festa i tradició* Abadía de Montserrat. 2000. Pg. 101.

8 Joan Cuscó. *Els goigs...* Pg. 101.

9 Un dels punts de debat era l'etimologia del topònim de les nostres comarques, de forma i manera que l'edició s'obre amb el següent advertiment que transcrivim literalment: "Atenentse a cualsevol de las etimologías atribuídas al nom d'aquesta comarca, lo meteix que guiantse en las formas ortograficas am que trobè dit nom mestres la influència castellana no l'ha coprromput y fins en diversos documents de comensos del segle XIX; s'ha cregut oportú seguir en el present tomo las petjadas d'En Gayetá Vidal y Valenciano, En Ramon Freixas y altres reputats escriptors vilafranquins que es proposaren restaurar la paraula PENADÉS, com a més pura y apropiada que la de *Panadès* amb que ara s'acostuma nomenar la nostra comarca.- En lo demás s'ha respectat la ortografia que cada autor ha tingut a bé usar en els travalls d'aquest volúm." Sobre els altres aspectes de l'edició podeu veure la justificació introductòria a l'edició d'Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 2010. Pg. 9 i 10.

tiratge dels tres estudis per separat i amb numeració pròpia.¹⁰

L'acte de lliurament dels guardons del certamen convocat pel Centre Catalanista es va celebrar durant la Festa Major de Vilafranca del 1901 i va comptar amb el patrocini de l'Ajuntament de Vilafranca. A l'edició consten com a protectors del certamen la Diputació de Barcelona; el Bisbe de Barcelona, Josep Morgades; el comte de Moy, i Ròmul Bosch i Alsina, diputats a Corts pel districte; Pere G. Maristany, diputat provincial; i l'alcalde de la vila, Albert Moliner.¹¹ Si aquests ho eren pel seu caire institucional, a nivell personal trobem també un llistat de fills de la vila que hem de considerar membres destacats de la petita i mitjana burgesia comarcal i propers als plantejaments del catalanisme que propugnava el Centre Catalanista. En concret, a l'inici de l'esmentada edició completa es fan constar en ordenació alfabètica els noms de Joan Aixelà, Enric Amigué, Joan Barguñó, Carles Condis i Alegret,¹² Josep M. Echevarria, Jocundo Estalella, Josep M. de Fàbregues, Raimon Fortuny de Dalmau, Artur Inglada,¹³ Josep Girona i Trius, Josep Jané, Vicens Mestres, Joaquim Martorell, Pere Monner, Josep Olivella i Ràfols, Francisco de P. Parés i Castelltort, Mn. Josep Planas,¹⁴ Antoni Piera, Mn. Miquel Piera, Pere Ràfols, Salvador Rovira, Felip Sancho i Condis, Josep Sancho i Condis, Enric Sardà, Manuel Sala i Mestre, Cristòfol Santacana, Joan Torres, Ernest i Pelegrí Trius i Via, Camil Vallès, Pau Via Oliveras¹⁵ i Enric Vidal i Valenciano.¹⁶ També hi van donar suport entitats com el Centre Agrícola del Penedès, el Centre de la Unió i la Lliga Industrial i Comercial de Vilafranca.

Com hem dit, el dia 1 d'abril de 1900 es van donar a conèixer les bases de la convocatòria signades per Joan Olivella i Almirall, secretari del Centre Catalanista de Vilafranca. Es van proposar els següents temes: 1/ Notícia històrica de la part que prengué el Penedès en la guerra del Francès. 2/ Principals manifestacions de la vida política del Penedès des de la Guerra del Francès fins a l'acabament del segle XIX. 3/ Apunts sobre el moviment intel·lectual i artístic. 4/Notes crítiques sobre les vicissituds de l'agricultura, indústria i comerç durant el segle XIX, deduint-ne els mitjans per aconseguir el seu foment i prosperitat. 5/ Breu ressenya de les malalties epidèmiques i infeccioses al Penedès durant el segle XIX i mitjans higiènics que haurien d'adoptar els municipis per evitar-les o minorar-les. I 6/ Apunts sobre els costums que es perden i els que es queden.

El premi destacava pel compromís de publicació en un volum dels treballs guardonats i també dels accèssits, si se'n concedien i el jurat ho considerava convenient. Aquest era format per algunes personalitats ben remarcables de la cultura catalana, presidit pel doctor Bartomeu Robert i

10 Els textos introductoris d'aquesta edició conjunta no els vam incorporar a l'edició del 2010. Volem agrair al Centre de Documentació de la Vinya i el Vi de Vinseum les facilitats que ens han ofert per consultar-ne un dels pocs exemplars que coneixem.

11 Hisendat i membre del Partit Conservador. Ramon Arnabat (et alt.) *Història de Vilafranca del Penedès*. Vilafranca 2008. Pg.319.

12 En aquell moment presidia el Centre Catalanista, potser ja era el metge municipal i possiblement ja estava treballant en el seu *Assaig de topografia mèdica de Vilafranca del Penedès*, que va enllestir l'octubre de 1905, estudi que l'Ajuntament vilafranquí es va comprometre a publicar, però que mai no va veure la llum. Tot i això, l'original ha arribat fins als nostres dies.

13 Pare de l'artista. Vid. Jaume Mercader-Miret. *El nostre Pere Ynglada i Sallent, a Miscel·lània Penedesenca 1980*. IEP. 1981. Pg. 91 i següents.

14 Sobre Mn. Planas Vid. Joan Solé i Bordes. "Aproximació a la biblioteca barroca de la Comunitat de Preveres de santa Maria de Vilafranca del Penedès", *El Penedès dins la Catalunya Moderna. Actes de les XVIII Jornades d'Estudis Penedesencs*. IEP. Vilafranca 2009.

15 Americano, nascut el 1830. Vid. Joan Solé Bordes. "D'alguns americanos vilafranquins i els orígens de la Caixa d'Estalvis del Penedès." *Revista Del Penedès*, núm. 25. IEP, 2011.

16 Darrere dels germans Vidal i Valenciano, en Gaietà i l'Eduard ja havien mort. Vid. Joan Solé i Bordes, "La petita oligarquia vilafranquina a l'entorn de la guerra del Francès: els Vidal i els Freixas", dins Ramon Arnabat Mata, amb anotacions de Joan Solé Bordes, *La família Vidal Verdaguer, de proveïdors de l'exèrcit a hisendats*. Consell Comarcal de l'Alt Penedès. Vilafranca 2008. Pg. 19. Nota 7.

comptant com a vocals amb Jaume Massó i Torrents, Raimon Casellas, Joaquim Martorell, Antoni Lluç i Manuel Sala, i Claudi Mas i Jornet com a secretari.

Un any després, el dia 1 d'abril de 1901, el secretari del jurat donava a conèixer que s'havien rebut un total de divuit treballs. El veredict del jurat portava data del 18 d'agost d'aquell 1901 i concedia el premi en els temes 1 i 2 a Ramon Escllassans i Milà pel seu *Estudi crític-històric del Penedès en el segle XIX*. El tema 3 va ser declarat desert, així com el 5 i el 6; el premi del tema 4 es va concedir a Antoni Martorell i Pañellas per *El Penedès. Notes crítiques sobre les vicissituds de l'agricultura, indústria i comerç durant el segle XIX deduint-ne els medis per lograr llur foment i desenrotll*. Finalment, en el tema 6 no hi va haver premi ni accèssit però sí una menció honorífica al treball *Costums que es perden i costums que es queden*, de Francesc de P. Huguet i Mainer, que no es va publicar.¹⁷

L'edició completa va incloure una breu memòria del secretari del Centre Catalanista, Francesc de P. Parés i Castelltort, que va ser llegida en l'acte de lliurament dels guardons; allí va recordar que Claudi Mas i Jornet, bibliotecari de l'entitat, havia estat el primer a proposar la celebració d'aquest concurs, iniciativa que havia estat acollida amb entusiasme per l'entitat i els organismes i societats que li van donar suport, començant per l'Ajuntament de Vilafranca. Va tenir un record per a la recent mort del bisbe Josep Morgades, fill de Vilafranca, així com el traspàs de Pau Via Oliveras, "...comerciant tan emprenedor con honrat i amic de sa vila nadiua, que li deu la implantació d'una indústria moderna de ben profitosos resultats per a la nostra població."¹⁸ Encara va esmentar la mort de Joaquim Abella i Cases, metge de marina, i va cloure les seves paraules referint-se a la "regeneració de la Pàtria catalana".

La memòria del secretari del jurat i promotor de la iniciativa, Claudi Mas i Jornet, és prou extensa. En el decurs de deu pàgines ressegueix els diversos treballs presentats a cada un dels apartats per acabar reconeixent que el resultat del concurs havia estat més modest del que s'esperava i que en ell mateix –indicava Mas– era un símbol de vitalitat i una afirmació categòrica que el Penedès podia regenerar-se.¹⁹ El final del parlament creiem que mereix ser recollit –fins i tot respectant la grafia original– pel seu caire de plantejaments marcadament catalanistes, gairebé d'arenga patriòtica:

"No tot han de ser juglars de nostres desgovernants: no tot són dèbils servents que saben doblegar l'espina pera besar la mà dels fuetejadors de la Patria; no tot són inconscients aduldors dels recalcitrants centralistes, en quin obsequi els sembla poc calsevol vergonyosa humiliació, com la que avui es consuma a Vilafranca, per uns quants pobres d'esperit, respatllant i festejant a un ministre del Poder Central, segurament perquè hem agut de satisfer la contribució de las vinyas filoxerades malgrat la llei dispensadora que per Catalunya, com tantes altres, ha sigut lletra morta...: no! també al Penadès hi ha una part sana i viril que sab treballar am fê, convicció i constancia per la Comarca, i d'Oaixò n'és una prova elocuent el Concurs d'Istoria «El Penadès en el sigle XIX». Aquet Concurs, ensems qu'un testimoni de gratitut vers les generacions passades, és una manifestació palesa de la cultura de la generació actual, qu'estudia'l passat perquè's vol copneixe a sí meteixa a fi de saber què és lo que'ns sobra, que lo que'ns falta, què lo que podèm i lo que debèm fer per anar avant. –Som avensats i perxò no volèm trencar la tradició, puig sabem bé que «trencant-la s'impossibilita'l progrés», com diu en sas Institucions de Catalunya mon estimat amic

17 N'era autor en Francesc de P. Huguet i Mainer. Caldria resseguir que no s'hagués publicat a la premsa de l'època.

18 Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 1902. Pg. 14.

19 El plantejament regeneracionista que veurem en diversos parlaments derivava amb tota probabilitat de la crisi del 1898 produïda com a resultat de la guerra de Cuba.

Al número 15 del carrer de la Font, la façana del Niu d'Art en l'actualitat.

Al primer pis, el finestral neogòtic amb el característic capitell de la mona acordionista.

L'altre capitell amb l'animal dels llibres.

el jove i ya ilustre escriptor Mn. Salvador Bové. Som avensats i perxò encaminem el nostre umil esfors a la gloria i a la prosperitat de Catalunya, qu'ès la nostra prosperitat i la nostra glòria"²⁰.

També el discurs del doctor Robert, president del jurat, fou prou ampli. Amb to regeneracionista va recordar les grandeses de Catalunya i d'Espanya en altre temps, fent un repàs als principals esdeveniments històrics i comentant finalment les energies renovadores de les quals disposava Vilafranca i de les quals eren bones mostres personatges com Xavier Llorens i Barba, Manuel i Pau Milà i Fontanals, els bisbes Estalella i Morgades o el doctor Fèlix Jané. Unes energies que, en opinió del doctor Robert, no estaven renyides amb la tradició popular, de manera que –com no podia ser d'altra manera un 31 d'agost– va fer referència als Xiquets de Valls: "Y que avui, quan davant vostra Casa Comunal feien llurs atrevits castells i torres jo, com anatòmic i com artista, hauria volgut veure nus per admirar tota l'arrogant bellesa d'aquelles musculatures atlètiques, tot l'encant d'aquelles formes esplèndidament varonils, tota l'hermosura d'aquell símbol d'una raça forta."²¹ Per Bartomeu Robert el país tenia la primera condició per prosperar: l'amor al treball. El parlament va acabar parlant de la llibertat i la divisió de poders com a solució als problemes del país i va remarcar la importància de la llengua catalana i els seus parlants.

Finalment, l'edició completa que esmentem inclou el discurs d'agraïment del Dr. Carles Condis, president del Centre Catalanista de Vilafranca, que va remarcar la importància de la convocatòria, el valor de la labor del jurat i les personalitats que el formaven, entre ells el patrici i catedràtic de la Universitat Bartomeu Robert que el presidia: "Aquest distingit patrici, que ara de poc tingué la honrosa satisfacció del portar al Congrés espanyol la veu de Catalunya, i allí, en aquell manicomi polític, a on tan hi abunden els *catalanoclastas*, fer-hi, com a panacea d'aquell malaltia intel·lectual, una exposició clara, categòrica i eloqüent de les aspiracions del poble català."²² També va agrair la presència en l'acte del diputat provincial Marc Mir i del degà del Penedès, va felicitar als guanyadors, als patrocinadors i als joves coristes d'una colla de poblacions penedesenques²³ que es van aplegar per amenitzar l'acte amb un concert.

Els textos introductoris es clouen amb l'acta de la celebració. Aquesta es va portar a terme al saló del vilafranquí teatre del Tivoli la tarda del dia 30 d'agost. Es descriu tot el protocol, el lliurament dels premis, consistent en uns diplomes en aquarel·la de l'artista Antoni Utrillo, "i fineix l'acte entonant-se l'himne català *Els Segadors*, respectuosament escoltat a peu dret per tots els concurrents".²⁴

DE L'ORFEÓ VILAFRANQUÍ AL NIU D'ART

Com hem dit, aquell 1901 La Violeta havia estrenat la nova seu social al carrer de la Font. Comptava amb els més destacats músics de l'època, de manera que al costat d'Antoni Insenser hi havia Francesca Prats,²⁵ Francesc de P. Bové i Pau Valls. L'entitat tenia tres formacions corals i 90 orfeonistes.²⁶ El 1910, mort ja uns mesos abans el seu fundador, Antoni

20 Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 1902. Pg. 25 i 26.

21 Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 1902. Pg. 32 i 33.

22 Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 1902. Pg. 35 i 36.

23 Les formacions vilafranquines Avant i coral El Penedès, i les de Sant Pere de Riudebitlles, Sant Quintí de Mediona i Sant Joan de Mediona.

24 Antoni Martorell (et alt.) *El Penedès...* 1902. Pg. 40.

25 Mare de la professora de música Maria Dolors Calvet.

26 Joan Cuscó Clarasó. *Els goigs...* Pg. 101.

Insenser, la coral va debutar com a Orfeó Vilafranquí i l'agost de 1912 consta que l'Acadèmia Artística La Violeta, Orfeó Vilafranquí, va demanar una subvenció municipal per fer classes de solfeig.²⁷ La dirigia llavors el més reconegut deixeble d'Insenser i continuador de la seva labor en l'àmbit vilafranquí: Francesc de Paula de P. Bové. En aquella entitat es van revelar, segons el cronista d'aquest temps,²⁸ les dots musicals de joves com la violoncel·lista Maria Bové, filla del mestre, o la violinista Àfrica Lara, filla del reconegut fotògraf.

Va ser en aquell indret, al número 15 del carrer de la Font, on el 1915 i com a resultat d'una tertúlia d'esperits inquiets es va crear el Niu d'Art. Oficialment, l'entitat s'acollia a la seu del Foment Autonomista, entitat en la qual havia derivat aquell Centre Catalanista de Vilafranca i que tindria durant molts anys la titularitat de l'immoble. En realitat, el Niu d'Art constava com una secció del Foment i va passar a utilitzar el seu saló d'actes, convenientment decorat per Josep Senabre, per celebrar-hi exposicions, conferències i tertúlies. La sala comptava amb un foc a terra i es complementava amb un rellotge de paret, de peu, construït al darrer terç del segle XIX que probablement procedia del domicili particular d'alguna família vilafranquina i que el 1939, mercès a les intercessions del patriarca vilafranquí Antoni Massanell i Casas, va passar a la Casa de la Vila, on es manté a la sala de Sant Ramon de Penyafort, popularment anomenada de Pau Boada, com a testimoni mut i aturat de la història vilafranquina.²⁹

Mentrestant, s'havia reprès la publicació de *Las cuatro barras*, que havia tornat a veure la llum en una segona època el 1918³⁰, amb redacció i administració a la plaça de Sant Joan,³¹ però que finalment el 1920 ja feia constar la redacció i administració al carrer de la Font, 15, la seu del Foment, de l'Orfeó i del Niu d'Art.³²

Pocs anys després, el 1920, es va constituir l'Esbart Coral Catalunya Nova que dirigia el mestre Pau Valls, entitat que es va acabar fusionant el 1922 amb l'Orfeó Vilafranquí sota la direcció de Bové. Tot i que a nivell popular es mantenien com a Orfeó i Esbart Coral Catalunya Nova, oficialment esdevingueren l'Agrupació Musical de Vilafranca, amb seu al mateix indret del carrer de la Font.

A la sala d'actes del Niu d'Art hi havia diverses reproduccions en guix i a escala natural d'escultures clàssiques, possiblement emprades per a classes de dibuix i que van rebre els comentaris irònics de mossèn Trens, un dels habituals de l'entitat, a la sèrie "Els clàssics hostes del Niu d'Art", on aquells personatges (el Moisès de Miquel Àngel, la Venus del Milo, etc.) visitaven Vilafranca.³³

Aquell Niu d'Art va ser el punt de confluència de les ambicions museístiques i literàries d'una colla de penedesencs que no es cansaven d'aplegar pedres velles i pintures contemporànies, un llegat que en part va arribar a esdevenir finalment patrimoni del Museu de Vilafranca. Però la història de l'entitat és farcida d'alts i baixos, inestable com tantes, tot i que sembla que va ser la part més activa del Foment Autonomista. Els homes que li van donar volada, des del

27 21 d'agost de 1912 Llibre d'actes de l'Ajuntament de Vilafranca (ACAP).

28 Manuel Benach. *Els vilafranquins del segle XX*. Vilafranca 1978.

29 Del rellotge i de l'entitat ens n'han quedat les cròniques de Manuel Benach i Torrents i el treball Joan Solé i Bordes "Història d'un rellotge", a *El 3 de vuit*, 27 d'agost de 1993. Pg. 47.

30 Hem vist el número 43 de l'any 2, de 5 de gener de 1919 al Centre de Vinseum.

31 Als números 5 i 7, que potser corresponien a un dels entresols que allí hi ha o als baixos de la impremta de cal Cuscó, on veia la llum.

32 N'hem vist al Centre de Documentació de Vinseum el número 126 de 31 de juliol de 1920 amb aquesta nova adreça.

33 Van ser publicades el 1917 a les pàgines d'Acció, com sempre sota pseudònim, però la sèrie va restar inacabada. Les vam aplegar finalment al volum *Manuel Trens. Vilafranca senyora vila i altres proses*. Vilatana. Vilafranca 1990.

doctor Ricard Fortuny a Joan Trens i el seu germà Manuel, el ja esmentat Antoni Martorell, Romà de Saavedra, a més dels músics que hem anat referenciant, van veure com el 1927 el règim del dictador Primo de Rivera obligava a tancar-ne les portes després de l'episodi de l'Escola d'Art.

DEL L'EXPOSICIÓ D'ART DEL PENEDÈS A L'ESCOLA D'ART

El 1926 Vilafranca acollí al col·legi de Sant Ramon, al palau del Marquès d'Alfarràs, la I Exposició d'Art del Penedès durant els dies de la Festa Major. La convocatòria va ser certament exitosa i els resultats excepcionals, però -tot i la mà esquerra, autoritat i prestigi eclesiàstic de Mn. Trens, ànima de la convocatòria- sembla que el tema no va acabar de quadrar a l'Alcaldia de la vila que llavors encapçalava Joan Àlvarez de Sisternes, símbol del directori militar de Primo de Rivera a la població. Aquest detall resulta prou evident a la vista de la mínima presència municipal en els principals actes d'aquella I Exposició d'Art del Penedès.

Manuel Trens i el grup de la seva corda van veure molt clar, però, que havia arribat l'hora de tirar endavant una Escola d'Art a Vilafranca, i del tema n'havia parlat el mateix doctor Trens en una conferència en l'entorn de la I Exposició d'Art del Penedès. L'il·lustre sacerdot vilafranquí mantenia relacions de primera línia amb el món de l'art i exercia de consiliari del barceloní Cercle Artístic de Sant Lluc, de manera que va portar de Girona l'artista Jaume Busquets, a qui confià la direcció de la tot just creada Escola d'Art. Aquesta obrí les seves portes al Niu d'Art la tardor de 1926 i funcionà en base a una comissió mixta amb representants de l'Ajuntament i del Niu d'Art. El tema, però, no va acabar de quallar, sense que en aquest moment ens sigui possible precisar si l'empenta de tancar portes va venir de l'Ajuntament. En qualsevol cas, les autoritats municipals no hi van fer gran cosa, el local va ser clausurat oficialment i ni l'Orfeó ni el Niu d'Art ni l'escola van tenir on anar. Es va dir que tot plegat havia estat cosa de la situació que vivia el país sota la dictadura de Primo de Rivera, i així va quedar registrat a la crònica de la petita història de la vila.

El neguit de cultura era, però, evident, i durant aquells anys de silenci derivat de la clausura esmentada van ser el Patronat de Cultura de la Societat la Principal i, en menor mesura, l'Associació Catòlica, els encarregats de programar concerts, conferències i exposicions, algunes al Centre Agrícola del Penedès. Un parell d'anys després, encara amb Joan Àlvarez com a cap del consistori, es tornà a insistir per obrir el Niu d'Art. Les entitats que van promocionar el retorn a aquell espai de cultura van ser l'Esbart Coral, que acabaria donant nom popular a l'edifici en la seva darrera època, i l'Orfeó Vilafranquí. Tot i que no podem assegurar que el Foment hi pogués mantenir cap activitat legal, diversos documents dels anys trenta que hem tingut a les mans encara van a nom del Foment Autonomista.³⁴ En realitat, des del 1926 les dues entitats corals funcionaven oficialment com a Associació de Música de Vilafranca i organitzaven concerts al saló del Centre Agrícola o a l'escenari del Casal. El setembre del 1929 l'entitat s'anomena Agrupació Musical de Vilafranca i organitza al Niu d'Art una exposició de fotografies de Mallorca. Entre els joves que es mouen a l'entitat hi ha vilafranquins com Antoni Massanell, Guitart, Joan Castany, Cuc, Rovira de cal Vicentó, Pallejà i Esteve "de les gasoses".

Ja feia anys i panys que *Les Quatre Barres* havia finit, i quan l'immoble del carrer de la Font tornà a obrir les seves portes el 1929 s'hi instal·là la redacció de la *Gaseta de Vilafranca*, fins llavors ubicada a la impremta de cal Claret, al carrer de la Parellada. Com que la publicació era de base cultural, l'espai els serví per organitzar activitats culturals i el 26 d'octubre hi va donar una conferència Josep Maria de Sagarra. Va presentar l'acte Josep Maimó, i Sagarra comença agraint

³⁴ Hem vist rebuts de subministrament elèctric adreçats a l'entitat als anys trenta.

la invitació i el suport que li donaven, perquè en aquell moment hi havia endegada una campanya en la seva contra.

La *Gaset*, que es publicava des del 1926 i arribaria fins al 1931, va anunciar aquell 1929 una programació cultural continuada, de manera que en aquelles sales es van poder veure les primeres exposicions del jove artista Lluís Maria Güell, en concret del 22 de desembre de 1929 al 12 de gener de 1930. El dia d'inauguració de la mostra, l'arquitecte Torres-Clavé va fer allí mateix una conferència parlant d'arquitectura moderna i el cantant Carles Vives va oferir un recital. Es va representar una obra de teatre de Max Aub i el Quartet Iberia va oferir un concert de Música de Cambra. Poc després, el xicot del cal Moy hi va exposar una sèrie de nus femenins que van provocar tota mena de comentaris malintencionats entre els vilafranquins benestants.³⁵ Allí es van sentir també conferències notables, bàsicament sobre temes artístics, com la del vilanoví Josep Francesc Ràfols i alguna del doctor Trens.

A més d'aquestes activitats i de les sortides que realitzaven les formacions corals, els dos moments de més relleu de l'any en l'entitat eren la celebració del Carnestoltes i les Caramelles, aquestes a càrrec del cor masculí. Al primer pis de l'immoble del carrer de la Font hi havia el cafè, l'atenia en Jepet cada dia a partir de les sis de la tarda; també s'hi feia ball en determinats moments de l'any, habitualment amb un caire prou familiar. Posats a acollir les activitats més diverses, també va ser al Niu d'Art on va iniciar els seus assaigs la Royalty, que esdevindria famosa orquestrina, una formació que va triomfar en el seu debut el 1930 a l'escenari del Casino, amb noms com Berdier, Bertran, Ferrer, Ramon Evaristo, Nutó o Pepito Colomer. Aquesta activitat de ballaruga va perdurar amb certa eufòria als vespres durant bona part dels anys de la Guerra Civil.

Tot i que el local va acollir també alguna temporada el Centre Excursionista Vilafranquí, l'entitat popular més curiosa que es va constituir en aquell espai va ser la Confraria del Sant Aliment, una creació atribuïda en bona part a les qualitats culinàries de l'Esteve "de les gasoses". S'aprofitava la cuina del local i les aportacions de la natura com les granotes o els cargols quan plovia. Al Niu d'Art la colla d'amics que constituïa la Confraria havien pogut gaudir d'àpats memorables que presidia un cullerot de dimensions gegantines, el símbol del sant aliment.

35 Hi havia qui assegurava que eren retrats de les criades de casa seva i a partir d'aquí la imaginació vilafranquina amiga de la gresca patrocinava tota mena de murmuris malèvols.

ELS ALTRES VILAFRANQUINS (II) AGUSTÍ URGELLÈS DE TOVAR (1828-1895). QUÍMIC, EDITOR, ARTICULISTA, PROHOM... A LA VILAFRANCA DE XIX

RESUM

Reivindicació de la figura d'un personatge singular, afeccionat a la química amb uns extraordinaris coneixements tècnics que li van valer el reconeixement de la societat civil, alhora que era un home amic dels seus amics, que tenia una ploma lleugera i molt divertida, que estimava molt la gent de la vila i que una de les seves dèries era portar medalles o que li regalessin en els actes en el que se l'homenatjava.

ABSTRACT

This is the acknowledgement of an outstanding man, fond of chemistry, with vast technical knowledge who received social recognition in his lifetime. He was a good friend of his own friends, a witty and very amusing writer, someone who loved his own town's people and one of his whims was to wear his medals or those he received when an homage was paid to him.

A més d'un dels nostres lectors li resultarà del tot estrany encabir el nom d'aquest personatge a la Vilafranca del XIX, ja que quasi bé tots els personatges més o menys coneguts han estat d'una o altra forma biografiats i divulgats. El primer contacte que vaig tenir amb aquest curiós personatge de la societat vilafranquina fou a casa del meu avi el Dr. J. Baltà i Elias, al Palau Baltà, però desconeixent completament la seva existència. Recordo que entre els centenars d'objectes que es conservaven a la casa hi havia un armari amb molts calaixos, d'aquells amb incrustacions de marqueteria, que ens tenia fascinats ja que a l'interior de cada calaix hi havia una medalla o una condecoració amb la seva corresponent caixa. La imaginació ens feia pensar a tots els més joves que algú de la família havia estat un general militar o que pertanyien a una col·lecció d'alguns dels nostres avantpassats. La veritat es que ningú de la família no feia esment de l'origen de les nombroses i acolorides medalles. Anys més tard vaig saber que un dels oncles del meu besavi, el Dr. J. Baltà de Cela, es deia Agustí Urgellès de Tovar i que havia estat un afeccionat a la química. Ara, quaranta-cinc anys més tard, després de cercar la informació d'aquest misteriós personatge he sabut que les medalles pertanyien a ell. Però que en absolut tenien a veure amb el tema militar, ben al contrari era un personatge amb uns extraordinaris coneixements tècnics que li van valer

el reconeixement de la societat civil, alhora que era un home amic dels seus amics, que tenia una ploma lleugera i molt divertida, que estimava molt la gent de la vila i que una de les seves dèries era portar medalles o que li regaleessin en els actes en el que se l'homenatjava. Amb aquestes línies volem recordar a un home que també va portar sempre el nom de Vilafranca amb ell i per arreu on ell va anar.

LA SEVA ACTIVITAT COM A QUÍMIC

D'acord amb els ens han explicat els que el varen conèixer va néixer a Barcelona el 8 de març de 1828¹, primer fill de la família, va tenir un germà de nom Fèlix (1845-1919) que fou un destacat pintor i escenògraf. El seu pare, fill de Vilafranca, era Juan Fèlix Urgellès i Rovira (1800-1875)² anomenat comerciant i fabricant de productes químics. La seva mare fou Anna de Tovar Matarradona. Després de cursar els primers estudis de lletres va ingressar a l'Escola de Química de la Junta del Comerç de Barcelona assistint a les classes que impartia el Dr. Josep Roura i Estrada (1797-1860).

Durant els anys que va cursar els estudis de química deuria aprofitar de bona manera els amplis ensenyaments que donava el Dr. Roura, que havia estudiat a la Facultat de Ciències de Montpeller³, home molt viatjat i d'amplis coneixements però sobretot de la química aplicada a la indústria. Entre els diferents aspectes de la química el Dr. Roura estudià també les "noves tècniques de vinicultura i de destil·lació d' alcohols"⁴ publicant fins i tot un llibre⁵ sobre com obtenir els diferents tipus de vins. Un cop finalitzà els seus estudis, el jove Agustí Urgellès viatjà per diversos països d'Europa alhora que començà a ajudar al seu pare al magatzem "de drogueria y depósito principal de productos químicos de las Reales fábricas"⁶ que es trobava al carrer Gignàs número 34 de Barcelona dedicant-se de manera preferent a la elaboració de "... barnices y betunes"⁷, però hem de suposar que en el magatzem tenien molts diversos productes per moltes i diverses aplicacions com per exemple pels vins "...se hallarán jelatinas, cochinillas compuestas, rosas tintóreas, polvos de albumina y demas productos para la bonificación de vinos..."⁸. Durant la dècada dels anys cinquanta la seva activitat divulgadora fou molt notable "...en 1855 el Círculo Científico premió sus estudios químicos con una medalla de honor... á la vez que la Sociedad Económica Valenciana de Amigos del País le recompensaba con otra medalla de honor. Otras corporaciones, como la Sociedad Económica Aragonesa y Círculo Además, le nombraron socio de mérito por sus estudios sobre las

1 *Noticias Biográficas y Necrológicas. El Excm. é Ilmo. Sr. D. Agustin Urgelles Tovar. Escenas Contemporaneas*, T. I., 121-125 pàgs.

2 *Vilafranca del Penadés su historia y monumentos*. Agustín Coll y Cotonat. 1909. Pàgs. 367 i 362-363.

3 *Ciència aplicada i industrialització a Catalunya*. Les aportacions de Josep Roura i Estrada (1797-1860). Guillermo Lusa Monforte i Antoni Roca Rosell.

4 *Ciència aplicada i industrialització a Catalunya*. Les aportacions de Josep Roura i Estrada (1797-1860). Guillermo Lusa Monforte i Antoni Roca Rosell. Pàg. 13.

5 *Memoria sobre los vinos y su destilación y sobre los aceites*. Mireu a La Fundació de l' Escola de Química de la Junta Particular de Comerç de Catalunya: Una efemèride de la institucionalització de la recerca i l' educació superior de les Ciències a Catalunya. Jose M. Camarasa. "Coneixement i Societat" 10. 74-85 pàgs.

6 *Taberna de la Salud. Tratado económico y el mas sencillo para bonificar los vinos; darles sabor y aroma de los obtenidos en otras localidades; medios de reconocer sus principales sofisticaciones nocivas á la salud; seguido de la fabricacion y análisis del vinagre y de muchas noticias curiosas análogas al objeto de este libro*. Agustín Urgelles de Tovar. 1664. Pàg. 38.

7 *Vilafranca del Penadés su historia y monumentos*. Agustín Coll y Cotonat. 1909. Pàg. 367.

8 *Taberna de la Salud. Tratado económico y el mas sencillo para bonificar los vinos; darles sabor y aroma de los obtenidos en otras localidades; medios de reconocer sus principales sofisticaciones nocivas á la salud; seguido de la fabricacion y análisis del vinagre y de muchas noticias curiosas análogas al objeto de este libro*. Agustín Urgelles de Tovar. 1664. Pàg. 38.

resinas y análisis de los aceites fijos. En 1858 obtuvo medalla en la Exposición de Sevilla. Otra de oro en la Exposición Agrícola de Madrid...”⁹ La seva tasca havia de ser prou important en aquells moments ja que els anys 1856 i 1860 rebé la felicitació de la regència, respectivament, d'Espanya i de Portugal. A banda d'aquesta tasca industrial també feien anàlisis químics d'altres productes com les aigües de fonts minerals d'Olot, més relacionat amb els temes de la salut humana, anomenades “...Pedrera, Trias y Salud”¹⁰ amb la col·laboració del químic barceloní Carlos Ronquillo, determinant la seva composició mineral. Activitat, tota ella, que l'any 1861 els va valer ser “...agraciados por S.M. con el título de químicos de la Real Casa. Los conocimientos especiales de dichos señores en la preparación de productos químicos de aplicación á la industria y á las artes, el reconocido celo con que se han dedicado á promover los mayores adelantos en la ciencia, las medallas y distinciones honoríficas que varias exposiciones nacionales y extranjeras, han premiado sus progresos...”¹¹. És per això que no ens ha d'estranyar que l'any 1860 A. Urgellès fou nomenat membre de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País (SEBAP).

Dins la seva tasca com a químic hem d'esmentar la publicació del treball que sota un llarg i explicatiu títol “*Taberna de la Salud. Tratado económico y el mas sencillo para bonificar los vinos; darles sabor y aroma de los obtenidos en otras localidades; medios de reconocer sus principales sofisticaciones nocivas á la salud; seguido de la fabricacion y análisis del vinagre y de muchas noticias curiosas análogas al objeto de este libro*”, publicació que ens permet assabentar-nos dels diversos aspectes tècnics als que s'enfrontaven els elaboradors de vins en aquells moments. Tanmateix, i malgrat el seu novedós contingut tècnic per a l'època de la seva edició, el que més ens crida l'atenció és l'afegit al nom de l'autor “Caballero de la ínclita y Real Orden militar de San Juan de Jerusalem; premiado con treinta y dos medallas de honor de primera clase y títulos honoríficos; químico de Cámara de S.M. C.; fundador, presidente, representante, socio de mérito de número, honorario y corresponsal, de sociedades científicas, agrícolas, industriales, económicas y de fomento, nacionales y extranjeras, etc., etc.”¹².

La seva activitat com a comerciant i fabricant creiem que finalitzà pels vols del 1870, ja que l'any 1866 en el suplement “Almanaque” de la “Gaceta Universal de agricultura, industria, artes, avisos y noticias” trobem un anunci de les “Reales Fabricas de Productos Químicos. Colores, albayalde, blanco de plata, aceites purificados, barnices, betunes...”¹³, però en la notícia que ell mateix publicà a “La Ilustración Española y Americana”, datada el 28 de octubre de 1871, fa esment de que ja no es dediquen a aquest negoci “...Los señores Urgellés é Hijo, á pesar de estar retirados ya de los negocios...”¹⁴.

Creiem que fou durant aquest primer període de temps de la seva vida en que es va casar amb Antònia Baquero y de Montaña pertanyen a una família de notòria noblesa, però va enviduar. En aquest punt hem d'esmentar que tot el tema de la noblesa i heràldica li era molt del seu grat ja que ens consta que va cercar, “carta de nobleza y blason expedida en 23 de diciembre del año 1855

9 Noticias Biográficas y Necrológicas. El Excm. é Ilmo. Sr. D. Agustin Urgelles Tovar. Escenas Contemporaneas, T. I., 121-125 pàgs.

10 Olot, su comarca, sus extinguidos volcanes, su historia civil, religiosa y local. Biografías de sus hijos mas notables en letras, armas, etc... por Don Esteban Paluzie y Cantalozella..... 1860. Pàg. 131.

11 Revista Farmacéutica Española. Año II. Barcelona de 30 Abril de 1861, núm 32, pàg. 127.

12 Taberna de la Salud. Tratado económico y el mas sencillo para bonificar los vinos; darles sabor y aroma de los obtenidos en otras localidades; medios de reconocer sus principales sofisticaciones nocivas á la salud; seguido de la fabricacion y análisis del vinagre y de muchas noticias curiosas análogas al objeto de este libro. Agustin Urgelles de Tovar. 1664. Pàg. 38.

13 Almanaque de la Gaceta Universal de agricultura... 1866.

14 La Ilustración Española y Americana. 1871. Nº. XXXI, pàg. 539.

por el cronista rey de armas de número de S.M.C. Don Joaquín María Marin...¹⁵ i va certificar la de la seva família de la mà de “Don Antonio Rújula y Busuel, cronista y rey de armas de S.M., en 18 de junio de 1857”¹⁶, corresponent-li el títol de primer baró de Tovar. Ell mateix, per tal de divulgar el reconeixement públic al seu treball, no dubtà en publicar i enviar a les entitats socials i mitjans la publicació un “*Resumen de la hoja de méritos del ilustrísimo señor D. Agustín Urgellés de Tovar*”, editat l’any 1875. Es tornà a casar per segona vegada amb la vilatana Antònia Baltà i Baltà (1840-1881) filla de l’adroguer vilatà Josep Baltà i Ferrer (1803-1889) i de Josepa Baltà Urgellés (1803-1877) –tot i la coincidència de cognoms desconeixem a hores d’ara si hi havia alguna relació familiar–, no va tenir cap fill ni en aquesta ocasió ni en el seu primer matrimoni.

LA SEVA ACTIVITAT A LA SEBAP

Tal com hem esmentat, l’any 1860, en concret el 5 de gener, Agustí Urgellés fou nomenat soci de la SEBAP, societat que va presidir durant el bienni 1876-1877. La seva activitat a l’entitat va començar de manera immediata amb un afer prou important com “La Unión aduanera Peninsular”¹⁷ i va participar en la Comissió que havia de debatre i formular un dictamen que fou del tot desfavorable a la unió aduanera d’Espanya i Portugal. La seva implicació personal en la SEBAP fou prou notable participant en diferents comissions per debatre aspectes diversos com “... El fomento de la producción de lanas en España, ...sobre el mejoramiento de los muelles de San Beltrán, de esta capital,...”¹⁸, visità “La España Industrial”¹⁹ amb la finalitat d’emetre un dictamen, l’any 1868, sobre l’estat de les relacions entre els obrers i els patrons, les condicions de treball... També va tenir la seva persona una actitud favorable per tal que la SEBAP concedís diversos premis econòmics per tal de recompensar virtuts socials com l’“amor maternal”²⁰, l’“amor filial”,...i que suposadament la SEBAP els tenia confiats per la societat civil. Tanmateix, podem destacar de manera preferent la seva participació en la Comissió permanent d’Exposicions, de la qual n’era el President, dedicant-se en cos i anima durant alguns anys i en la Junta de Higiene i en particular en la comissió per tal de millorar les condicions de les cases obreres que es va constituir l’any 1872.

En el primer apartat podem destacar el seu personal lliurament en la participació dels industrials espanyols en les exposicions internacionals estrangeres i en la organització d’exposicions a nivell del territori nacional. Així ens consta la seva participació en l’Exposició de la ciutat d’Oporto, 1861; a la Exposició Internacional de Londres, 1866; l’Exposició Universal de Viena, 1873, i l’Exposició de Filadèlfia 1876. Sobre aquesta darrera exposició va escriure un article a “La Gaceta Universal”²¹, 1877, titulat “*Cataluña en Filadelfia*”. Dins l’àmbit nacional podem esmentar

15 *Nobiliario de los Reinos y Señoríos de España...* por D. Francisco Pífferrer...Diccionario de Heraldica. Tomo V. 1859. Pàg. 92.

16 *Nobiliario de los Reinos y Señoríos de España...* por D. Francisco Pífferrer...Diccionario de Heraldica. Tomo V. 1859. Pàg. 92.

17 Molt interessant aquest document “Acuerdos tomados por la Sociedad Economica Barcelonesa de Amigos del País en 1860 Referentes al importante asunto La Union Aduanera Peninsular”, 1860, En aquest treball es debat la importància dels mercats únics posant alguns exemples prou eloqüents.

18 *Noticias Biográficas y Necrológicas. El Excm. é Ilmo. Sr. D. Agustín Urgelles Tovar. Escenas Contemporaneas*, T. I., 121-125 pàgs.

19 *Moralidad, Trabajo y Capital en la industria del siglo XIX. Un informe sobre la España Industrial de Barcelona en 1868*. Jerónimo Bouza. *Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*. Vol. IX, nº 513, 30 de mayo de 2004.

20 *Cánovas y la reforma del Senado. Las primeras Cortes de la Restauración (15 de febrero 1876-5 de febrero 1877)*. José Luis Sebastián López. 2007. Pàg. 197.

21 *World's Fairs in Chicago and Barcelona: Spetacle, Memory, and Nationalism*. Uri L. Friedman. 2008. Pàg. 15.

l'Exposició General Catalana, 1871; l'anomenada "Exposiciones marítima, agrícola y artística"²², que varen començar a organitzar-se l'any 1870 però després es van anar organitzant a diferents indrets de la ciutat com la Llotja i fins i tot la mateixa la seu de la SEBAP durant diversos anys a Barcelona, i l'Exposició Aragonesa, 1885²³. A banda de escriure cròniques de les mateixes a la premsa, com a "La Ilustración Española y Americana", també va editar obres concretes sobre cadascuna d'elles.

Exposición general catalana de 1871: historia y reseña de dicho concurso; nombres y apellidos de los expositores, punto donde tienen sus laboratorios, fábricas ó talleres; juicio crítico de los productos expuestos. Barcelona: Imprenta de Leopoldo Domenech, 1871.- 189 p., 1 f. De lám. Ple.; 18 cm.

Exposiciones marítima, agrícola y artística celebradas en Barcelona en 1872: historia y reseña de dichos concursos. Barcelona: Establecimiento tipográfico de Leopoldo, 1872. - 202, 64 p.; 18 cm.

La Exposición general catalana en 1871: artículos publicados en el Diario de Barcelona. Barcelona: Establecimiento Tipográfico-Editorial de Salvador Manero, 1878.

Menció especial ens mereix la organització de l'Exposició General Catalana, on la seva implicació podem dir que va anar una mica més enllà de la divulgació de la indústria i de les arts. Organitzada per l'Ajuntament de Barcelona, sent en aquells moments alcalde Francesc de Paula Rius i Taulet (1833-1889), sota la idea de la Comissió d'Exposicions de la SEBAP, l'Exposició, que fou inaugurada pel Rei Amadeu de Savoia el 24 setembre, es va celebrar en el mateix edifici que seria la futura seu de la Universitat de Barcelona amb la doble finalitat de "que el Gefe del Estado pudiera apreciar el grado de adelanto en que se hallan las cuatro provincias catalanas y prestarles el apoyo que merecen"²⁴ i forçar la inauguració de la Universitat com a tal, ja que, tot i la finalització de les obres de la mateixa, s'estava fent servir com a caserna. El propi Agustí Urgellès amb les seves paraules remarcà aquest fet.

Una imatge de l'exposició barcelonina.

22 Cánovas y la reforma del Senado. Las primeras Cortes de la Restauración (15 de febrero 1876-5 de febrero 1877). José Luis Sebastián López. 2007. Pàg. 199.

23 Fou el Delegat de la SEBAP. *Industria é Invenciones*. 27 de junio de 1885. Tomo III . Pàg. 516.

24 *El traslado de la Escuela de Ingenieros al Edificio de la Nueva Universidad (1873)*. Guillermo Lusa Monforte.

“La Sección de Exposición se ocupó sin descanso en que el nombre catalán quedase en el alto lugar que legítimamente le corresponde en el palacio de la ciencia, donde la lucha pacífica de la inteligencia pudo desalojar el aparato de guerra que desde tanto tiempo ocupaba el local de la nueva Universidad.

Aquel grandioso monumento ha correspondido al servicio que le ha prestado al transformar el local en cuartel de soldados de la industria, admitiendo a éstos con los brazos abiertos y hospedándose en sus grandes salones y hermosas galerías. El fraternal abrazo que en el local de la Universidad se han dado la ciencia y la industria, merece ser perpetuado en letras de bronce...”²⁵

Pel que fa a la seva col·laboració a la Comissió para casa de obrers, participà en l'acord de “...que con los fondos disponibles de la Sociedad se construyeran una o más casas para otorgar como premio a los obreros ejemplares...”²⁶, així es van construir dues cases, tot i que només se'n va lliurar una, l'any 1878. Aquesta acció de la SEBAP venia de molt lluny ja que en l'any 1853 l'Ajuntament de la ciutat havia demanat recolzament a diverses entitats de la ciutat per tal poder obtenir projectes sobre com construir de la manera més adequada cases pels obrers, per tal que poguessin tenir accés econòmic a un habitatge digne i resoldre un paradigma de l'economia lliberal: “no puede haber demanda entre los trabajadores, puesto que no pueden pagar las ganancias especulativas de sociedades inmobiliarias y propietarios de terrenos”²⁷.

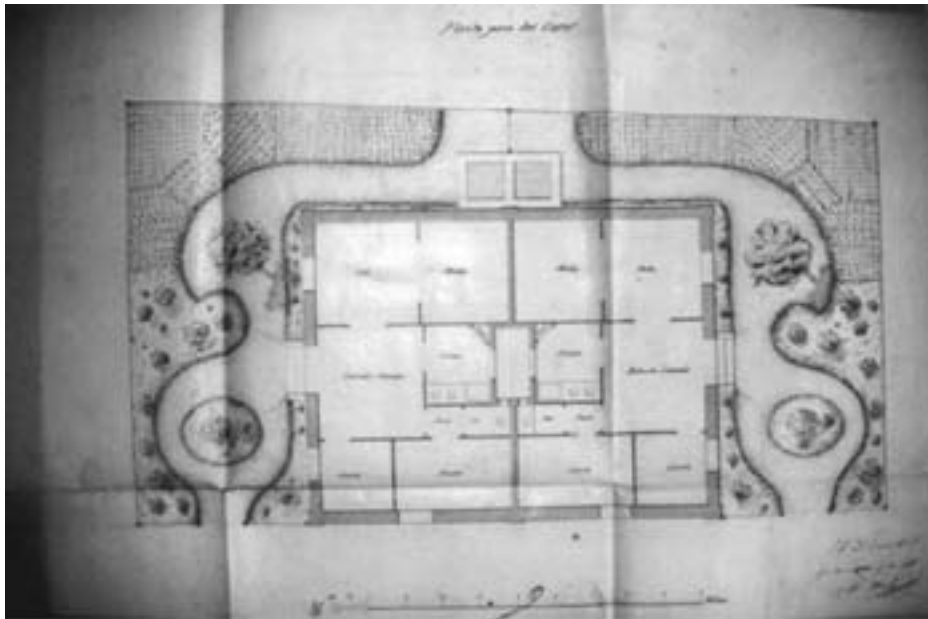

Foto: Plànol de la casa obrera.

L'any 1875, a la sessió pública del 16 de maig, de la SEBAP va llegir l'“*Elogio histórico de D. Ramon Monroig y Valls*” que es va editar aquell mateix any.

25 *El traslado de la Escuela de Ingenieros al Edificio de la Nueva Universidad (1873)*. Guillermo Lusa Monforte. Pàg. 4.

26 *Procurar a las clases jornaleras higiénicas y agradables habitaciones. La Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País y la vivienda obrera*. Jerónimo Bouza. Scripta Nova. Vol. VII, núm. 146 (011), 1 de agosto de 2003.

27 *Procurar a las clases jornaleras higiénicas y agradables habitaciones. La Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País y la vivienda obrera*. Jerónimo Bouza. Scripta Nova. Vol. VII, núm. 146 (011), 1 de agosto de 2003.

LA SEVA IMPLICACIO EN LA SOCIEDAD BARCELONESA AMIGOS DE LA INSTRUCCION (SEBAI)²⁸

La SBAI fou creada l'any 1844, com a filial de la SEBAP, i el binomi educació i salut eren els principals temes de debats i de les activitats de la societat. Molts metges i professors de l'època n'eren socis. A. Urgellès també participà en aquesta, trobant-lo l'any 1873 com a president²⁹, i l'any 1883 en serà el president de la Comissió de Biblioteca³⁰. Va treballar per tal que la societat disposés d'una biblioteca popular i aquesta es va inaugurar per les festes de la Mercè del mateix any, instal·lant-se provisionalment de moment a la Universitat Literària, però el mes de novembre restà definitivament al "local del Col·legi de l'Art Major de la Seda" situat al carrer Alt de Sant Pere i oferint els seus serveis els diumenges i dies festius.

AGUSTÍ URGELLÈS EDITOR

Tot i la seva activitat com a químic i membre actiu de la SEBAP, l'any 1860 inicià la seva faceta d'editor i director, així va publicant "La Gaceta Universal de agricultura, industria, artes, avisos y noticias" que veia la llum "todos los domingos por la mañana, en ocho páginas en fólleo; y album, hojas de anuncios y suplementos, en días indeterminados, gratis á los señores suscritores á este periódico"³¹. Entre aquests suplements cal esmentar l'"Almanaque, cómico, sério, epigramático, científico. Musical, satírico é ilustrado, con grabados originales..."³² on ell mateix escrivia articles signats amb el pseudònim de Tinillo³³ o fins i tot amb el seu propi nom sobre molts diversos temes, alguns d'ells amb un notable sentit satíric.

Una de les iniciatives més remarcables que va tenir A. Urgellès com a director de la Gaceta i en pro de fomentar el proteccionisme de la indústria nacional fou la de regalar una ploma d'or "...ejecutada por artistas del país..."³⁴ a Juan Güell i Ferrer per les seves publicacions a favor d'aquest proteccionisme.

LA SEVA RELACIÓ AMB VILAFRANCA

Malgrat que la família Urgellès tingué la residència habitual a Barcelona, creiem que mantingué propietats a la vila i feu estades a la mateixa de manera periòdica. Ens consta una propietat a Vilafranca, al carrer de "Herros"³⁵ a nom de Félix Urgellès. D'altra banda, tenia la família política a Vilafranca, de manera que tot ens fa pensar que la família havia de mantenir unes

28 *Salvad al niño*. Enrique Perdiguer Gil (Compilador). 10. Seminari d' Estudis sobre la Ciència. Pàg. 254.

29 *Las Cuenas Carboníferas Catalanas en la Exposicion regional de 1871, celebrada en la nueva Universidad. Su Monografia y consideraciones generales sobre su presente y su porvenir. Memoria de entrada dedicada a la Sociedad Barcelonesa de Amigos de la Instruccion...* Manuel Gispert. 1873. En el seu interior hi ha una carta de gratitud de l' esmentada SBAI signada, i datada a 28 de gener de 1873, per l' Agustí Urgellès com a President de la mateixa.

30 *Lectura i Biblioteques populars a Catalunya (1793-1914)*. Montserrat Comas i Güell. 2001. 100-101 pàgs.

31 *La Gaceta Universal...* Año VI.

32 *La Gaceta Universal...* Año VI.

33 Segons el Diccionari es el dipòsit on s' emmagatzema el most un cop trapitgat el raïm.

34 *La Ilustración Española y Americana*. 1869. Pàg. 124.

35 Hem de suposar que es refereix al carrer dels Ferrers ("Herreros") *Guia de Forasteros en Barcelona, y Noticias de las Fábricas de las cuatro provincias de Cataluña*. 1842. Pàg. 111.

relacions prou freqüents dins la seva classe social, i fins i tot no devia ser rar que les mantinguessin durant les estades de les coneixences a Barcelona de manera que estaven al dia dels esdeveniments que passaven a la Vila.

La mort del Dr. Fèlix Janer (1879-1865) a finals de 1865 va ser motiu per tal que els socis del Casino de la Unió volguessin d'alguna manera "honrar la memoria de los hijos ilustres de dicha poblacion..."³⁶. A primers de març de 1866 es varen reunir a la Casa de la Vila una nombrosa comissió per tal d'estudiar aquesta proposta popular decidint-se per unanimitat tirar endavant la iniciativa de "... construir un monumento en las Casas consistoriales dedicado á la memoria del gran médico el Ecmo. Sr. D. Félix Janer é inaugurar desde luego una biblioteca municipal en la que se observarían al mismo tiempo precisosos manuscritos y libros del ilustre finado, los que su familia ha ofrecido á su villa natal..." i es va obrir una subscripció per tal de fer front a les despeses. La comissió escollida per la Vila estava constituïda per "...D. José Morgades y Gili....D. Pablo Milà y Fontanals...; D. Félix Urgellés y Rovira...; D. Manuel Milà y Fontanals....; D. Francisco Javier Llorens,...; D. Eduardo Vidal,... y D. Agustín Urgelles de Tovar...."³⁷. Finalment, el projecte se'n va anar en orris.

EL DARRER RECORD PER A VILAFRANCA

Els darrers anys de la vida d'A. Urgellès foren més aviat tristos. A la llarga agonia de la seva muller, Antònia Baltà³⁸, durant vuit anys delicada de salut, s'hi afegeix el fet que Agustí Urgellès va anar perdent la visió, cosa que li va limitar molt la seva activitat, fins el punt que va haver de deixar d'escriure. La seva mort es produí de manera prou sobtada el mes de maig de 1895. Fou enterrat al cementiri vell de Barcelona. Moltes foren les notes escrites per companys periodistes a la premsa. Van destacar totes elles la seva cordialitat, la seva feblesa per "...las condecoraciones, llegándolas á obtener en tal número..."³⁹, la seva gran dedicació al foment de la indústria i de les arts, i el record que va tenir després del seu traspàs per tots els seus amics "legándolos a quien un cuadro, á quien una joya, á todos en fin algun recuerdo..."⁴⁰ així com pels desvalguts de la seva vila als quals "...va destinada la mayor parte de su fortuna, una vez queden extinguidas las pensiones vitalicias asignadas á algunas personas de su especial afecto"⁴¹.

36 *La España Médica. Periódico de Medicina, Cirugía, Farmacia y Ciencias Auxiliares*. Madrid 5 de abril de 1866. Núm. 559. Pàg. 165.

37 *La España Médica. Periódico de Medicina, Cirugía, Farmacia y Ciencias Auxiliares*. Madrid 5 de abril de 1866. Núm. 559. Pàg. 165. Aquesta notícia es va publicar a diversos mitjans de comunicació.

38 *La Vanguardia*. 20 de desembre de 1881.

39 *La Vanguardia*. Mayo 1895. Pàg. 4.

40 *La Vanguardia*. Mayo 1895. Pàg. 4.

41 *La Vanguardia*. Mayo 1895. Pàg. 4.

JOSEP FONT I GUMÀ, ARQUITECTE PENEDESENC

RESUM

Aquest 2011, l'hospital de Sant Joan Baptista de Sitges compleix cent anys. L'any 1911 l'arquitecte Josep Font i Gumà iniciava les obres d'un dels edificis més rellevants de l'arquitectura sitgetana. Aprofitant aquesta efemèride, l'administració de l'hospital va fet diversos actes entre els quals una conferència de record a l'arquitecte que va rebre l'encarrec municipal de fer-nos el nou hospital.

ABSTRACT

The recent publication of Antoni Martorell, Ramon Esclasans and Claudi Mas' book on the 19th Century in the Penedès Area, as a result of the call made by the Centre Catalanista Vilafranquí led us to debate about the existence of this organisation based in Vilafranca and also about other activities that took place during the first third of the 20th Century in such a beam of culture like the Niu d'Art.

Font va néixer a Vilanova i la Geltrú el 23 de gener de 1859 i hi va morir un trist 4 de juliol de 1922. Obtingué el títol d'arquitecte l'any 1885 i obrí despatx amb el seu amic i company de carrera Antoni Maria Gallissà. Ambdós col·laboraren amb els ja reconeguts arquitectes Lluís Domenech i Montaner, Francisco Rogent, Fernando Romeu i Elies Rogent, com a director, en les obres de l'Exposició Universal de 1888 i acabada l'exposició, Font i Gallissà romangueren al costat de Domenech, que va instal·lar un taller a l'edifici cafè-restaurant "el Castell dels tres dragons" on "tractavam de restaurar arts y procediments; fundicions de bronzes y ferros forjats, terras cuitas y dauradas a la valenciana; repujats de metall, alicatats de majòlica, talla de fusta y escultura decorativa que's feyan allavoras rudimentaris o molt malament".

Font, per tant, es forma i aprén de la mà dels grans arquitectes modernistes. Oriol Bohigas el situa en el grup de la primera generació, que seguí, diu, les directrius de Gaudí i Domènech i Montaner. El jove arquitecte, però, ben aviat va crear el seu estil propi, que al llarg de la seva carrera professional anà evolucionant. Les primeres obres pertanyen plenament a l'estil medievalitzant, però ja cap a principis del segle XX evoluciona vers un estil més senzill i línies rectes, de fet Josep M Ràfols el classifica com a capdavantier de l'estil populista, corrent que es caracteritza per seguir les pautes de la masia catalana tradicional i les senzilles cases de mariners, que Font tant admirava ("Allò sí que és una masia! Una casa d'aquí), i el condueix cap al canvi d'estil iniciat a mitjans dels anys deu, en l'anomenada Catalunya Noucentista.

Un exemple d'aquest estil populista el veiem a mas Roquer, avui campig Vilanova.

Mas Roquer

De fet l'estil de Font i Gumà un cop se l'hi coneix es pot resumir en: ús de l'obra vista amb maó com a base en els marcs de finestres, portes i cantoneres - estil mudéjar - (gòtic musulmà o nazari) ; ús de la rajola com a base decorativa de les façanes i interiors i línies rectes i façanes llises .

Detall de la casa Murada, la Gornal

La seva arquitectura modernista és equilibrada, harmònica, no gens extremada, marcada per unes arrels de formació eclèctica. Aquests trets dels seus projectes arquitectònics permeteren a Font i Gumà, sempre a l'aguait de les noves tendències, una tranquil·la transició cap al noucentisme no pas marcada per cap canvi sobtat, sinó producte d'influències que són un nou bany exterior a les concepcions arquitectòniques bàsiques que Font i Gumà havia tingut sempre. Hi ha, doncs, una manifestació d'uns trets constants, constitutius de l'estil personal de Font i Gumà.

Un dels trets característics que introdueix el modernisme és l'àmplia utilització de diversitat de materials (ceràmica, ferro, vidre, fusta, etc) que, culturalitzats pel disseny estilístic, formen un tot. Mai com en el Modernisme tots els elements de les construccions i habitatges havien participat d'una mateixa concepció estètica. Mobles, baranes, balcons, finestres, paviments... tots els racons de la casa resten impregnats de l'esperit que l'arquitecte vol infondre a la seva obra. En l'etapa industrialitzadora que es vivia els oficis artesanals estaven ja en decadència, és a través de la demanda que a partir de llavors realitzarien els arquitectes que es van revitalitzar. Font a part d'usar aquests materials, va dissenyar rajoles per a diferents bòbiles, com per exemple "la casa Pujol y Baucis" i la casa de mosaics "Escofet y Tejera", realitzà el 1905 el disseny d'uns plafons ceràmics amb el Pare Nostre per a un grup de peregrins catalans a Terra Santa i és el primer estudiós de la rajola vidriada catalana i valenciana, estudi que publicà en dues obres, la més important *Rajolas valencianas y catalanas* (1905, tallers Oliva de Vilanova i la Geltrú).

La producció arquitectònica de Josep Font i Gumà va ser força considerable. Les seves actuacions s'escampen bàsicament per la nostra comarca (especialment a Sitges, Ribes, i Vilanova i la Geltrú), per l'Alt i el Baix Penedès, per la ciutat de Barcelona, el Baix Llobregat i altres indrets peninsulars com la ciutat de Granada i fins i tot una instal·lació per a la societat Santacana i cia de Vilanova i la Geltrú a Chicago.

Elm de la Font de la plaça dels Carros

És impossible referenciar-les totes, però per convidar a conèixer la seva obra citem:

Garraf:

- Ribes: can Miret de les Torres (1898-1900); Hospital del Redós (1901-1902); ampliació de can Jove (1904); La Font de la pl de la Font (1906).
- Sitges: l'hospital de sant Joan (1910-1915); Planta del cementiri (1911); casa Urgell (1912); Font pública per al Cap de la Vila, avui a la pl Espanya (1915).
- Vilanova i la Geltrú: Font de la plaça Soler i Gustems (pl. dels Carros) 1892, Font que inaugura el modernisme vilanoví; capella lateral de la casa d'Empara (c/ Llibertat) 1892; Ampliació de l'hospital de sant Antoni Abat (1906-8).
- Elm de la Font de la plaça dels Carros.
- Reforma de la casa d'Empara (1897); Fàbrica Pirelli (1901-1902).

Alt Penedès:

- Torrelles de Foix, la nova parroquia, 1893.
- Vilafranca del Penedès, la desapareguda Trona de l'església de sant Francesc.

Casa Murada

Baix Penedès

- La Gornal, la casa Murada (1899)
- Casa Murada

Barcelona:

- Altar de la Trinitat de Santa Maria del Mar (1903), obra conjunta amb Antoni m Gallissà, destruït el 1936.
- Argentona: xalet (1903).
- Pineda de Mar: capella de Sant Rafael (1908).

Argentona:
casa Batlló.

I no puc acabar sense esmentar l'home compromès amb el seu país, amb aquella Catalunya naixent, Font participà de la redescoberta del patrimoni cultural català; fou polític i el trobem a Manresa signant les “bases”; presidint la junta de museus i un llarg etcètera i sobretot, sobretot cal recordar el seu magnífic i generós gest de cedir la seva estimada col·lecció de rajoles antigues al museu d'art de Catalunya a canvi que la junta de museus restaurés el Castell de la Geltrú, aquella acrópolis geltrunenca habitada per les rates i que queia a trossos. Font fent-se ressó de la crida al “Diari de Vilanova” ens ha deixat aquest llegat, només per això Vilanova l'ha de recordar i de retruc tothom que estima el patrimoni nacional.

DIARI PERSONAL EN TEMPS DE GUERRA (II)

RESUM

Transcripció anotada i comentada del diari personal d'aquest jove sadurninenc corresponent als anys de la guerra civil, des del 1936 fins a la seva mort el 1938.

ABSTRACT

Annotated and commented transcription of the personal diary of this young man from Sant Sadurní d'Anoia, which corresponds to the Civil War years, from 1936 to his death in 1938.

Divendres, 25 de març de 1938

He tingut fred. Trobo una [...]¹. Va més be que el sac de costat. Marxem molt dematí. Avancem pujant i baixant muntanyes. Trobem cartes, menjar, armes abundants. Fem una parada molt gran a primeres hores de la tarda. Cap al tard ens dirigim a Senés. Parem vora el pont volat de sobre el canal. Vaig al poble a cercar llet i ous. La nit abans havien marxat els rojos. Quan tornem amb en Coterillo la força [...]² fora. Trobem el Com i mes tard el batalló. Caminem canal amunt fins a trobar la carretera interrompuda per altre pont volat sobre el canal. Dormint al ras en Carulla i jo, vora del pont que està entre Senés³ i Robres.

Dissabte, 26 de març de 1938

Hem dormit bé. Seguim la carretera passant per vora Robres. He vist un pobre soldat roig mort per una bomba d'aviació. He tingut un sobresalt un moment perquè era llarg com el Francisco i no li veia la cara.

Seguim desplegats en direcció a Alcubierre. No passem per l'interior i acampem a la dreta de la carretera. Dinem i després emprenem desplegats la marxa pels camps de la dreta de la carretera. Després passant per la carretera seguim i arribem a Lanaja. Parem una estona. He vist ja ampolles de xampany català (Marbet) i una falsificació de Delapierre⁴. Ens ordenen reprendre la marxa. Trobem barrils de conyac. Junt amb altres batallons ens duen a La Cartuja de Lanaja. Convent mig destruït que l'enemic feia servir de garatge i taller de reparacions. És molt gran. Dormim tota la plana major en una capella on hi ha palla. Dormim molt bé. He pogut comprar un ou quan he passat pel poble.

1 Il·legible.

2 Il·legible.

3 Senés de Alcubierre.

4 Una de les marques de l'aleshores anomenat xampany de la casa Codorniu. Com a treballador de Codorniu, A. Vàrias tenia prou criteri per afirmar que era "falsificat".

Diumenge, 27 de març de 1938

Bona nit he passat. Em rento. Esmorzo. M'afaito. Vaig a visitar uns catalans presats. Oïm missa. Tot el matí i part de la tarda, reposem.

Continuo la carta a Josep Raventós i una per Rosa Ribas. No funciona el correu. Emprenem la marxa a mitja tarda seguint la carretera fins que la deixem seguint per l'esquerra. Per camins i carreteres arribem a Albalatillo després de passar un pont. Es molt entrada la nit quan podem dormir. Ho fem en una casa. Em faig torrades i dormo dues o tres hores amb la manta sobre un feix de llenya.

Dilluns 28 de març de 1938

A les 5 ens criden. Recollim el ranxo fred. Sortim d'Albalatillo. Passem aigua arran el riu Alcanadre. En columna i exploració segueix tot el batalló pels camps fins a la carretera que va a Sariñena, que deixem a l'esquerra. Agafem la carretera, passem per Sena. Villanueva de Sijena. Continuem. La 1^a C^a rep ordre d'ocupar les altures del poble d'Ontinyena a l'altra banda del riu Alcanadre que voreja la carretera. Jo m'avanço a la Plana major per ordre del capità per indicar-li més tard per on ha passat el riu la C^a. Dina mes tard segueix la resta del batalló i estem en unes hortes enfront d'on van cremant dues cases.

Esmorzo a la 2^a de la tercera. El capità em fa anar a Ontinyena a [...] ⁵ la 1^a C^a. Passo el riu per mitjà de les fustes a [...] ⁶ runes del pont volat Pont de ferro magnífic. Trobo sucre i una cantimplora, una lona; i una [...] ⁷ Anem a la carretera de Fraga deixant la ca va a Caspe i arribem a [...] ⁸ esperant per a passar el Cinca. Ve l'aviació roja, ametralla per dues vegades. [...] ⁹ els nostres antiaeris. Passem el riu Cinca i en guerrilles [...] ¹⁰ quan entre els pobles de Bellver i Albalate. Fem nit vora una pallissa on hi ha fugitiu d'Ontinyena. Dormo amb en Berga. Sopo amb olives, sabellots, carn [...] ¹¹

Dimecres, 30 de març de 1938

Sortim a quarts de vuit del matí. Quan [...] ¹² feia poc havíem sortit l'aviació roja bombardeja. Arribem al Canal de Catalunya i Aragó. Ens estem sota uns ametllers. Ens diuen que ha caigut Lleida. Ens donen racions fredes i cafè, però no tenim pa. Diuen que han romput els dics del Cinca [...] ¹³ baixa ple, però que els pontoners estan fent un pont. Dormim al ras amb en Carulla.

5 Il·legible.

6 Il·legible.

7 Il·legible.

8 Il·legible.

9 Il·legible.

10 Il·legible.

11 Il·legible.

12 Il·legible.

13 Il·legible.

Passa l'aviació roja, però ens estem molt quietes i com que passa alta no ens veu. M'ha dit el guarda del Canal que des d'ací es veu Raymat. Ja he vist Almacelles¹⁴.

Dijous, 31 de març de 1938

Aquesta nit de 12 a 1.30 he estat de guàrdia. Fa un dia esplèndid. Al matí estic una estona de guàrdia. Vora migdia he anat a rentar-me un al canal i canviar-me la roba. Tot el dia que tenim molta gana. Per esmorzar ens han donat arròs amb carn. Al migdia carn fregida, melmelada i foie-gras amb tomata però tot sense pa. Ve l'aviació roja mentre em rentava. A la tarda torna però els nostres antiaeris la fan fugir. A la nit ens donen una mica de pa. Plana major i enllaços ens fregim fetge, ronyó i cua. M'acabo el pa. Tot el dia he passat gana. Alabat sia Déu. De tots els sacrificis que he fet no hi havia de faltar la gana. Els que m'esperen segurament que també n'estan passant. S'ha passat cap al tard un sergent de l'exercit enemic. Ni l'he vist encara. Dormo al ras amb en Carulla. Aquest matí m'han pres el mosquetó i no l'he trobat per enlloc.

Divendres, 1 d'abril de 1938

Em criden al matí per avisar que a la C^a estiguin apunt per a marxar.

Ens donen cafè amb llet que m'ha l'he de beure sense pa. Marxem a mig matí i fem alguna parada de "cuerpo a tierra" per prudència perquè passa aviació. Fem una parada molt llarga. Fa un sol que crema. Em diuen que l'objectiu nostre és el Castell de Raymat. Això és una satisfacció per mi. Durant el dia puc obtenir una mica de pa. Cap al tard vaig avançat del batalló puig que em permís del tinent ajudant [...] ¹⁵ avançar-me perquè l'Ermita o església de Gimenells em pensava de lluny que era el castell de Raymat. He anat fins a Gimenells. Uns de Ceriñola ens han convidat a sopar. Tormen al batalló y dormo en un paller.

Dissabte, 2 d'abril de 1938

Després d'esmorzar marxem tot el batalló en direcció a Raymat. Passem per Gimenells. Una vegada dins la finca fem parada en una plantació de xops. Amb permís del capità vaig als primers edificis que es veuen.

Demano per en Cinto. Em duen a una casa i tinc la sorpresa de trobar-hi la Montserrat Rosell, filla segona de l'Adela, em dona notícies de tots els que estimo, però d'un mes endarrere. Parlo amb el Cinto i amb altres treballadors de la Casa Codorniu. En Cinto em dona ous i vi. Li deixo la caçadora de pell. Torno a lloc i a la tarda passant pel poble anem a acampar a la part dreta de la via, vora el pont del Canal. Les Cies prenen posicions. Com ahir "pasa" aviació roja i els antiaeris

14 A Lleida, per tal de contenir l'ofensiva dels nacionals al sud de l'Ebre, l'exèrcit republicà havia deixat gairebé sense guarnició la part nord del riu. Per això una nova ofensiva va tenir molt poca resistència. El dia 24 els nacionals van arribar a Osca, i durant els següents dies van anar avançant fins a Fraga, que va caure el dia 27 de març. D'aquesta manera, els republicans van quedar aïllats als Monegros, sense comunicació amb Catalunya, així que van creuar el riu Cinca, el que va facilitar l'avanç nacional, que el dia 28 arribaven a Monsó i Barbastro. I el dia 3 d'abril de 1938 arribaren a Lleida i s'estenien més tard fins a Mequinçà i Serós.

S'esmenta aquest fet el dia 30 de març. Segurament arribaren al front notícies incertes, de fets imminents però que es donaven per fets. El dia 5 d'abril torna a esmentar el fet.

Entre l'abril i el desembre de 1938, al Noguera Pallaresa i el Segre, en una línia vertical que va de la frontera francesa a Mequinçà, va haver-hi acarnissades batalles entre nacionals i republicans pel control d'aquests dos rius.

En aquest punt, la guerra era un joc d'estratègies entre els generals Franco i Rojo. Va haver-hi combats que han fet història com el del Cap de Pont de Serós, el de Balaguer o Tremp, i enfrontaments terribles com el del Baix Segre, Vilanova de la Barca i Sant Corneli.

Atacs per sorpresa, caps de pont, recuperacions de territori. Llargues estades a les fortificacions, van ser la vida quotidiana dels combatents d'ambdós bàndols. Durant aquest període, que va preparar l'ofensiva decisiva per a l'entrada dels nacionals a Catalunya, hi van lluitar 200.000 homes per a cada bàndol. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida.

15 Il·legible.

no s'entretenen. He anat a veure la bodega on van a buscar vi tots els soldats. Porto una garrafeta de vi per la P.M.¹⁶ junt amb Coterillo. <escric una tarja postal a D. Manuel avui és el sant del Francisco. Ve l'aviació roja. Els antiaeris no paren i els fan fugir. A Raymat hi ha una bateria¹⁷.

Diumenge, 3 d'abril de 1938

He dormit amb el corneta: visito l'església, el col·legi, el poble. Tot està en desordre. Visito al Tinent Coronel Sotelo i parlem de la conveniència de que vingui el Sr. Raventós. Em diu que li comunicui tot seguit la presa de Raymat. Només he tingut temps de fer una carta per D. Magí puig que el migdia ens han donat ordre de marxa. Anem fins a la carretera de Lleida on muntem en camions i ens duen cap uns plans seguint un canal. Baixem i en columna d'exploració el batalló avança. Caminem molta estona entre camps de blat, ametllers i oliveres. Hi ha combat més endavant entre l'enemic i tiradors d'Ifni. Més tard quan hem arribat a uns corral·ls porten passats o presoners. En Rovira troba un amic seu de Mataró. Dormim vora el paller. Algun presoner venia ferit. El combat era vora Almenar. Crec que allà operava [...] ¹⁸gto 51.

Hem estat una estona del matí en el mateix lloc. Ve l'aviació roja i els antiaeris apreten d'allò més. Sortosament aconseguen com gairebé sempre privar-los de realitzar les seves intencions. Malgrat això ametrallen però lluny d'on estem nosaltres. S'ha pres Almenar. Al migdia avancem en columna d'exploració i ocupació (omplint bosses).

Arribem als "vértices" on trobem els parapets individuals des d'on avui feia foc l'enemic. (Al mató hi ha hagut també combat). Des d'ací es veuen tota la plana enmig de la qual passa el Noguera. L'espectacle es tan bonic que tots els no catalans se'n mostren admirats. Flors.

M'he impressionat. A les masies ens reben amb els braços oberts. Baixem a la cota i vem cap a un mas entre Almenar i Alguaire. Ens donen ous, em fan truites. Dormim a la pallissa.

5 d'abril de 1938

Abans de passar el Noguera Pallaresa l'aviació roja ens ha passat molt baix i a la vora. Però estàvem ben amagats. Ens diuen que ahir va caure Lleida.

Sortim a mig matí. Passem hortes i sèquies. Traspassem amb aigua fins a les cuixes el Noguera Pallaresa que anem vorejant en columna d'exploració per la riba esquerra fins arribar al

16 Plana Major.

17 Ja hem esmentat que la família Raventós de Can Codorniu, després de les eleccions del 16 de febrer de 1936, en previsió del que passaria, es traslladà a viure a Barcelona, posteriorment va embarcar en direcció a Itàlia, van viure a Ventimíglia i ben entrat l'any 1937 van anar a Sant Sebastià, que ja era una zona ocupada pels "nacionals", i després a Raimat, on disposaven d'una extensa finca.

El castell de Raimat era un antic lloc i castell situat damunt d'un puig que dona nom al municipi. La senyoria d'origen islàmic del qual, al s XII, després de la conquesta de Lleida, fou donada a Guerau de Jorba, juntament amb la d'Alcarràs, Vallmanya i Montagut. Vers el 1370 tenia 64 focs. La seva església, incorporada el 1168 a la prepositura de Sant Joan de Segrià, fou possessió, més tard, de la pia almoïna de la seu de Lleida, que tingué també la senyoria del lloc. Ha sofert diferents remodelacions, essent definitivament consolidat el 1627.

Es despoblà durant la guerra dels Segadors. En 1715-18 foren refets el castell i l'església amb vista a un repoblament, però durant tot el s XVIII i XIX restà un terme rural, dedicat al pasturatge i agregat a Alpicat. Els nous regadius feren possible el repoblament. L'antic terme fou colonitzat per l'empresa Raventós i Codorniu de Sant Sadurní d'Anoia, que cedí una part de les seves propietats als jesuïtes, els quals hi establiren una casa de formació (1953), des del 1970 col·legi de Sant Pere Claver. Avui, amb vinyes importades de Califòrnia i amb una moderna tecnologia, hom elabora vins de qualitat.

S'esmenta per primer cop el segle XI.

La Plana Major de les forces "nacionals", inclòs en Franco, es van hostatjar aquest dia, 2 d'abril de 1938 al castell de Raimat, mentre que els seus propietaris passaven a viure, mentrestant a la masoveria.

18 Il·legible.

poble d'Albesa on primer havien arribat els Tiradors d'Ifni. Hi fem parada. Diversos batallons de la Div^o més tard seguim en rereguarda avançant en direcció Teruel de Balaguer. Fem parada. El capità rep ordre d'ocupar a la dreta de S. Quintin unes posicions davant el [Farfanya?]. Anem amb ells al davant. Em dona el parte per a qui el dongui al Tinent Coronel Malagón. Trobo al T.C. [...] ¹⁹ i em reconeix. Quan tornem a la posició, l'artilleria roja que durant la tarda no ha parat gaire envia un obús a uns 30 ms. de mi. No explota. Dormim xxxx una quadra en mig de camps de ametlles i oliveres.

Dimecres, 6 d'abril de 1938

Estem entre els ametllers i oliveres. L'aviació enemiga ha passat i els antiaeris han [...] ²⁰ el blau del cel. A la nit ha tirat l'artilleria enemiga i aquest matí també. Després ha començat la nostra i han callat. L'aviació i l'artilleria nostres han treballat molt. Gairebé tot el dia m'he estat llegint Montnegre que vaig trobar a Raymat. Cap el tard passem la riera que tenim al barranc del davant i anem fins a unes cases a l'altra banda de riu i més amunt a l'esquerra. En Pàmies em diu que s'ha enterat que a Raymat hi havia el Sr. Raventós. També ens diuen que avui ha caigut Balaguer. Dormim en un gran magatzem, jo junt amb Iglesias.

He escrit una carta al Sr. Raventós abans d'enterar-me que era a Raymat.

Dijous, 7 d'abril de 1938

Aquesta nit he tingut guàrdia de 2 a 3'30. Dia ple de sol com tots aquests dies i bastant silenciós, només al migdia ha passat l'aviació roja que els antiaeris no han deixat reposar. Per les cases hi ha el tinent Coronel Aguilar. He acabat de llegir Montnegre i l'he donat a En Pàmies. M'he afaitat. Tot el dia ha estat de repòs i ens hem quedat al mateix lloc d'ahir. A la tarda he anat a un Km. Endarrere a intendència a comprar quelcom: llet, xocolata, etc.

Com ahir he dormit amb l'Iglesias. He escrit la darrera part de la carta que escrivia al Josep Raventós que fa tants dies no puc enviar.

Divendres, dia 8 d'abril de 1938

Dia esplèndid. Com tots els dies. Ens enterem al matí de la presa de Tremp i pobles del voltant.

Dissabte, 8 d'abril de 1938

He estat de guàrdia de 3'3 a 5. Ha fet un dia molt bonic i completament pacífic en aquest sector. Per fi aconseguixo enviar la cara que fa tants dies tinc començada per J. Raventós. Escric una postal a D. Manuel, però una vegada fora em recordo que amb les presses no he posat l'adreça. La nit passada es disparà l'arma a Antoni Sanjuan [?] I es va ferir a la cama. Quan Anàvem a dormir s'en avisa que marxem. Al cap d'una estona anem per la carretera que va d'aquest mas a Balaguer, donem moltes voltes i per fi ens instal·lem a fons d'un barranc quan ja era molt tard. Ens hem posat a dormir a les 2 i mitja de la matinada.

Diumenge, 10 d'abril de 1938

Poca estona després d'esmorzar comença un fort bombardeig d'artilleria enemiga. Totes les forces que hi havia escampades per les cotes venen a la part contrària que està d'esquena a l'enemic. Després del bombardeig d'artilleria ve l'aviació roja però els nostres antiaeris tiren tant bé que desbarata tots els plans enemics. Si tira l'aviació al barranc hauria fet una carnisseria terrible.

¹⁹ Il·legible.

²⁰ Il·legible.

Ha començat la nostra un fort bombardeig de dues hores durant el quan just, després amb l'aviació ha batut la riba esquerra del Segre. Rebem l'ordre de preparar-nos i després d'arribar a la riba dreta on d'havia construït el pont de fusta la nit abans el Bº 132 amb la 4ª i la 1ª a la vanguardia, ha passat el Segre. Seguim la riera esquerra uns 200 ms fins a davant de Balaguer, hem començat l'avanç entre les hortes i els camps. El nostre atac ha estat tant ràpid que l'enemic ha deixat el dinar encara calent i molta imperdimenta[?]. Fem una parada vora un canal. Durant l'avanç es fan presoners i hi ha algun passat. Els [...]²¹ prenen el poble d'Asentiu, i nosaltres altures del [...]²² front la dreta. Com que hem rebassat l'objectiu fem per prudència un petit replegament a les altures[?] preses. L'operació de tot el dia ha estat esplèndida.

Dilluns, 11 d'abril de 1938 (Asentiu)

[...]²³ Moment d'ànsia. A la tarda hi ha un constant i intents bombardeig enemic als voltants d'Asentiu. Al capvespre deixem el barranc[?] on estàvem i aixemplem el nostre front fins a l'ermita d'Asentiu però llavors hi ha un fort contraatac enemic, que es l'acció [...]²⁴ d'una que fins ara ha resistit el Bº 132. El capità està instal·lat en un paller. He d'anar a Asentiu a demanar munició al Tinent Coronel Aquilar. Enmig del tiroteig acompanyo els que traslladaven la munició a la 1ª Cª, on he d'anar dues o tres vegades. El tiroteig no para. Em diuen que hi ha l'Alferez Herranz mort. Mes tard en diuen també que no està en Cinca.

Dimarts, 12 d'abril de 1938

Gairebé tota la nit l'hem passada en blanc tot el dia ha estat amb un constant tiroteig. Es confirma la mort de l'Alferès de la 2ª Cª i d'ametralladores Vaig per diversos encàrrecs a la 1ª Cª que gràcies a Deu ha estat de les menys castigades. Estem en uns patis on hi ha grans palls. Ha bombardejat mati i tarda l'artilleria enemiga, la qual insisteix molt en bombardejar aquesta línia de corrals de vora d'Asentiu. La nit passada he dormit al peu del paller. Durant el dia m'he fet una llonguera[?] a una pila de palla per a dormir sol. Mai havia estat en tant perill com aquests dies. Déu m'ajudi.

Dimecres, 13 d'abril de 1938

Molta artilleria enemiga.

He passat una mica [...]²⁵ quedat amb una sola manta. [...]²⁶ perdre la lona. Continuem en [...]²⁷ corrals d'Asentiu. És terrible el bombardeig de l'artilleria enemiga, i aquests corrals on estem es un dels seus llocs predilectes. A la tarda temin uns moments de molta angunia i [...]²⁸ un dels turons de la nostra dreta era [...]²⁹ pels [...]³⁰ I en un atac enemic l'abandonaren; gairebé dos

21 Il·legible.

22 Il·legible.

23 Il·legible.

24 Il·legible.

25 Il·legible.

26 Il·legible.

27 Il·legible.

28 Il·legible.

29 Il·legible.

30 Il·legible.

turons (2 cotes) haurien quedat en poder seu si no hagués estat la decisió de l'alféres Rodríguez de la 4ª i de una Cª de Bailen, gràcies als quals es recuperaren les cotes que hem estat a punt de perdre. Si això hagues passat hauriem estat amb molt de perill. El capità ja ens manava per arpilleres al volt del corral. Després quan ja la impressió era bona, abans d'acabar-se el combat, hem sortit amb el Capità i el Tinent ajudant, tots els enllaços de Cª. Hem anat fins a la casa on està instal·lada la 4ª. Han mort un altre d'ametralladores. Avui també ha mort l'Alferes Casto morts que abans era de la 1ª Cª.

Avui 4 morts i 15 ferits.

Dijous, dia 14 d'abril de 1938

Dijous Sant. Déu faci que l'any que vé puguem celebrar-lo amb tota la [...]³¹ del dia. Avui al matí hem tingut un fort bombardeig enemic. Els obusos queien molt a la vora, a pocs metres del corral. Per altra banda si hi ha tiroteig viu i constant com era els darrers dos dies. La nit passada he anat a dur ampolles de líquid inflamable a la 1ª Cª. Ahir vaig rebre carta de R. Rigas i del meu germà, de Josep Raventós, de Jeroni Parera i M [...]³² quel ¿Martí. Avui escric una postal al Sr. Manuel. A la tarda torna a haver-hi bombardeig enemic però les nostres bateries contesten. Ens donen la notícia de que les forces nacionals han arribat a 8 km del mar per la part de Vinaroz.

Divendres sant, 15 d'abril de 1938 (Asentiu)

He dormit sol en el paller del corral on fa uns dies estem vora mateix del poble d'Asentiu.

He fet a la nit una hora de guàrdia com totes les nits. Hem passat un dia completament tranquil, sense bombardeig i sense tiroteig. Amb en Marquez munyim una cabra. I com que hem aconseguit una mica de cansalada, butifarra i oli, puc menjar una mica de calent.

A la nit he anat a dur munició a la 1ª Cª. Ahir feriren els Alferes López i Echevarria de la 1ª, la qual la mana ara l'alferez Palacios.

Escric una postal a F. Fuentes.

Dissabte sant, 16 d'abril de 1938

Avui al matí l'artilleria enemiga ens ha bombardejat. Estava rentant-me un de mig cos en amunt vora la carretera que baixa a Asentiu. De moment no sabia què em feia [...]³³ els primers han explotat molt a la vora d'on era jo. La Tarda ha transcorregut tranquil·la. A la nit semblava que anava a haver-hi molt tiroteig, doncs s'ha començat a sentir trets i bombes de ma.

S'ha passat un gallec que ha explicat que hi havia la columna [Galan?] i quintos de Marina.

Continuem en el corral de vora d'Asentiu.

Diumenge, 17 d'abril de 1938 (Asentiu)

Cada nit faig una hora de guàrdia. Aquesta nit l'he fet de 2 a 3. Poca estona abans de les 2 de la nit hem tingut un sobresalt. L'enemic ha bombardejat aquests corrals amb artilleria ràpida o amb tancs. Els projectils han explotat molt a la vora nostra. El matí ha estat pacífic.

He escrit una targeta postal a Director Heraldo Aragón

He escrit una targeta postal a Joan Batet

He escrit una targeta postal a Feliu Millet

31 Il·legible. Tres paraules

32 Il·legible.

33 Il·legible.

*He escrit una targeta postal a Josep Pons
He escrit una targeta postal a Jeroni Parera
He escrit una carta postal a F. Escolano
He escrit una carta postal a Miquel Martí*

Dilluns, dia 18 d'abril de 1938

*Continuem als pellers de vora d'Asentiu.
Dia tranquil.
Una bala de tant en tant.
Anem rebent les bones notícies de la presa de Vinaroç, Benicarlo...*

Dilluns, 18 d'abril de 1938

*Continuem a Asentiu.
Tinc ocasió de visitar alguna casa i veig que veritablement és una desgràcia de la manera com estan.
Alguna té desperfectes del bombardeig enemic.*

Dimecres, 20 d'abril de 1938

*Continuem en aquests pellers de vora d'Asentiu.
Passem el dia molt tranquil doncs, només de tant en tant sona un dispar o una "ràfega" d'ametralladora.
Avui conversàvem amb l'[...]³⁴ i l'Iglesias. Radio se'ns ha ficat a la conversa i les paraules que ha dit només han servit, com sempre per molestar-me. Ens hem disputat. Ell m'ha agredit. M'he defensat, i més tard ens han castigat amb la guàrdia d'una nit sencera. Comencem a les nou la guàrdia.*

Dijous, 21 d'abril de 1938

*Continuem als pellers de vora d'Asentiu.
Dia tranquil avui també. Sembla que vol ennuvolar-se.
Hem llegit avui el discurs del General Franco.
A la nit he rebut una carta del Sr. Raventós (14-4-1938) junt amb una de la meua paqueta (22-03-1938).
La nit passada he estat de guàrdia tota la nit junt amb Radio, per ordre del Tinent Ajudant, però me l'he passada bastant bé.*

Divendres, 22 d'abril de 1938

*Aquesta matinada a les 4 ha començat a bombardejar l'artilleria enemiga, però la major part dels obusos no explotaven. Al cap d'uns minuts ha cessat el bombardeig. Poc després he entrat de guàrdia.
Al vespre el cel està una mica ennuvolat. Sembla que vulgui ploure.
Hem passat el dia molt tranquil.
Tots aquests dies ens anem enterant dels "partes" que ens comuniquen l'ocupació de tota la riba dreta de l'Ebre i de la Vall d'Aran.*

34 Il·legible.

Dissabte, 23 d'abril de 1938

He fet guàrdia de 6 a 7. Ha plogut una mica a la nit.

Escriu:

Una targeta postal a Josep V. solà

Una targeta postal a Francisco Puig

Una targeta postal a Joan Batet amb uns versos que li dedico.

Una targeta postal a Xavier Planas.

Al matí ha bombardejat l'artilleria enemiga. Ha tirat al poble i a les posicions de la 4^a C^a. Hi ha hagut alguns ferits. Al poble ha enfonsat alguna casa. Llavors la nostra artilleria ha contestat molt enèrgicament amb un tiroteig formidable i seguit, fent callar immediatament les bateries enemigues.

A la nit hem anat a estendre una línia telefònica fins a les avançadilles de la 1^a. Avui s'ha fet càrrec de la 1^aC^a l'Alferes Tomàs altra vegada. L'he saludat.

Diumenge, 24 d'abril de 1938

Ha plogut la nit passada, però aquest matí s'anat aclarint i ha sortit el sol. Ens donen la notícia de que s'avença per Guadalajara i que s'han pres molts pobles i 33 tancs. A més el [...] ³⁵ diu que per Radio digne que tenia una gran notícia per donar, però que encara no estava autoritzat per a fer-ho. Que serà?

Ahir vaig recuperar algunes de les cartes que vaig perdre quan en van trobar la motxilla. Auria me les va recollir a l'ermita de sobre Asentiu.

A la nit semblava que començava a haver-hi combat, però al cap d'un quart ja va cessar el tiroteig i les bombes de ma. Era per la part dels moros.

He fet guàrdia de 9 a 11 per què he fet la que corresponia a l'Iglesias.

Dilluns, 25 d'abril de 1938

Matinada plena de sol, però al migdia sembla que vol ennuvol·lar-se.

Aquesta nit els enginyers han deixat gairebé llest el refugi que construïen en els corrals de vora d'Asentiu on fa dues setmanes que hi estem. Ahir en Rovira em va parlar d'una nota molt interessant donada pel generalíssim sobre el tracte que els catalans han de rebre per part de l'exercit; nota plena de sensatesa i bon sentit.

He començat una carta al Sr. Raventós, a Rosa Ribas i a la meva Paquita.

A la nit hem de treballar tota la nit per cobrir de terra el refugi.

Dimarts, 26 d'abril de 1938

Tota la nit hem treballat cobrint de terra el refugi. He esmorzat i m'he posat a dormir. He dormit gairebé tot el dia.

A la nit a treballar al refugi altra vegada.

Dimecres, 27 d'abril de 1938

Hem treballat fins molt entrada la nit, i m'ha tocat guàrdia de 6 a 7 del matí. Per avançar el refugi treballem després de dinar.

A la tarda acompanyo el capità al poble a on està el tinent Coronel Aguilar.

³⁵ Il·legible.

*Sopo una mica tard i després vaig a buscar aigua al riu.
Avui, festa de la Verge de Montserrat patrona de Catalunya.
Que ella ens ajudi a deslliurar Catalunya.*

Dijous, 28 d'abril de 1938

Guàrdia de 12 a 1.

Hem treballat fins a mitja nit al refugi. Ha fet bon dia però al matí una mica ventós. Abans de migdia he acompanyat al tinent Estralla a la 1^a C^a que passa al seu càrrec. Ho aprofito per menjar calent, vaig al poble a prendre cafè i copa. Vaig a cal Barber i em faig tallar els cabells al zero i afaitar.

A la tarda junt amb el Capità Montojo recorro les posicions de la 1^a C^a i tornem bastant tard.

Vaig al poble a sopar, i després torno a les posicions de la 1^a a acompanyar un [...] ³⁶ que duu una caixa de municions.

Rebo una carta de D. Francisco Fuertes.

Bons punts referents a l'ofensiva de Teruel en direcció a Castelló.

Divendres, 29 d'abril de 1938

Ha plogut aquesta nit. Però he dormit molt bé perquè tinc la lona d'En Radio que em preserva de la pluja. Plou a mig matí. Fa sol a la tarda y cap al tard torna a ploure.

Escriu:

Una targeta postal a Josep Raventós

Una targeta postal a Joan Botet

Una carta a D. Francisco Fuentes.

Acabo carta a D. Manuel, R. Ribas i Paquita.

A la nit rebo una carta de la Sra. Montserrat en la qual em comunica que D. Manuel és a Raymat.

Vaig a dur una caixa de bombes de ma a l'Alferes Robledo. Més tard amb en Blanco, anem a repassar la línia telefònica fins a la posició de l'alféres Palacios.

Total que entre la guàrdia i viatge he hagut de llevar-me tres cops durant la nit.

Dissabte, 30 d'abril de 1938

Apenes he dormit. Res extraordinari ha passat aquest matí. Però a la tarda ha començat a bombardejar l'artilleria enemiga, tirant una canonada de tant en tant. La nostra ha començat a respondre'ls i llavors han callat. Alguns obusos enemics han caigut al poble.

Al vespre no em trobo gaire bé. I en Rovira em dona dues tablettes d'aspirina.

Vaig a dormir d'hora.

Diumenge, 1 de maig de 1938 (Asentiu)

Em llevo tard, a dos quarts de dotze. A aquesta hora l'artilleria enemiga ja havia començat a bombardejar com ahir amb disparos molt espaiats. Sembla que tiren de la part de Bellmunt o Belcaire. La nostra contesta i segons els observadors molt encertadament. Llavors callen i passem el dia tranquils. He anat a prendre cafè al poble. En Pàmies m'ha obsequiat amb rostes i xocolata. Compro plàtans.

Escriu una carta a J. V. Solà.

Vaig a dormir aviat.

36 Il·legible.

Dilluns, 2 de maig de 1938

He fet guàrdia de 4 a 5. Al matí he anat acompanyar a l'Alfères Artigas a la posició de Robledo. He parlat molta estona amb en Rovira i en Portell. Durant la conversa ha començat a canonejar l'artilleria roja. Canonades molt espaiades i escampades. Al migdia he prescafè al poble. He vist en Trulla[?]

Fa un dia plujós. Escric:

Una targeta postal a Mn. Amadeu Oller

Una targeta postal a Dr. A. Bonet

Una targeta postal a Pedro Albàs.

Rebo el paquet de roba de la Sra. Montserrat.

Dijous, 5 de maig 1938

Continuem a les eres d'Asentiu. Dies molt variables. Pluja al matí. Sol a les tardes.

Divendres, 6 de maig de 1938

Rebo una tarja postal de Xavier Clavell.

Dissabte, 7 de maig de 1938

Faig instància sol·licitant entrar a l'acadèmia d'Alferes d'Ávila.

Rebo carta de Jeroni Parera.

Diumenge, 8 de maig de 1938

Vaig a Missa. La diu el Pàter al cafè de la Plaça. Sortint Ormazàbal m'afaita.

Tot el dia ha estat un dia tranquil. Rebo tarja i paquet de D^a Montserrat i P. Albàs.

Dilluns, 9 de maig de 1938

Ahir varen castigar tres enllaços per què tenien el fusell a la intempèrie. Aquesta nit passada el capità m'ha trobat que mentre estava fent guàrdia m'havia endormiscat, era de 12 a 2 i m'ha enviat a picar junt amb els castigats. No els he trobat. He dormit en un corral abandonat.

He rebut carta de D^a Montserrat que me n'envia una de R. Ribas. Dormo amb Coterillo.

Dimarts, 10 de maig de 1938

Hi ha hagut duel d'artilleria. A la nit per una [...] d'En Calleja, s'encén el paller on dormim. Tenim una feina extraordinària a apagar el foc i sort que al mig del corral on estem hi havia un gran pèlag.

Dormo a la meva xavola.

La nit passada he dormit a la xavola de Coterillo per que l'Oyarbide està amb permís des d'ahir al matí.

He escrit:

Una carta a D. Manuel (a Raymat)

Una tarja a Joan Batet (Burgos)

Rebo una noteta de Dª Montserrat acompanyant cartes atrassades de R. Ribas, la meva Paquita i Vicente Sanz que al trametre-les s'equivocà d'adreça.

Dimecres, 11 de maig de 1938

De bon matí comença la nostra artilleria a bombardejar a l'enemic, ara contesta més tard

de la mateixa forma canonejant el poble i causant molts desperfectes a les cases.

He fet guàrdia de 2 a 3.

Ariño m'ha dit que a la 1^a C^a tinc un paquet a recollir.

A la nit hi ha hagut fort tiroteig i bombes de ma per la part esquerra de les nostres posicions, on hi ha els moros.

Dijous, 12 de maig de 1938

He tingut guàrdia de 3 a 4 de la matinada. Al Matí hi ha hagut duels d'artilleria. L'enemic ha bombardejat la rasa de la 4^a C^a. La nostra ha fet foc freqüent. Al migdia s'ha acabat el soroll. A la tarda m'he rentat de cap a peus i m'he canviat la roba.

Al matí he recollit un paquet que m'ha enviat D. Francisco Fuertes: 2 capsos de formatges, de pots llet, 4 pot mermelada, 4 teules de xocolata.

He sapigut que el tiroteig d'ahir vespre fou motivat per 4 evadits rojos que venien a les nostres línies. Dispararen tant els nostres com els enemics. Sols n'aconseguien passar-se arribant-se sense articular paraula. Els altres tres quedaren morts a les alambrades. A.C.S.

He rebut carta de J.V.Solà.

He fet guàrdia de 4 a 5. Ha començat la nostra artilleria un formidable canoneig. Bateries del [...] Que disparaven sobre Bellmunt. Un foc molt freqüent i fort.

Tot el dia ha estat molt quiet doncs l'artilleria enemiga ha callat en absolut.

A les 6 de la tarda la nostra ha tornat a donar un concert.

Se que abaix al poble tinc una carta.

Dissabte, 14 de maig de 1938

Aquest matí he tingut carta de Josep Pons.

A la tarda he rebut una carta de Jaume Caballeria i demés companys que estaven junt a Pamplona.

Diumenge, 15 de maig de 1938

He confessat combregant. Feia molts dies que no ho havia fet. He tingut la guàrdia de 5 a 6.

Tot el dia ha estat ennuvolat i ha plogut. He esmorzat al poble a una casa on m'han servit café barrejant-hi llet condensada de la que m'enviaren.

Aquesta tarda en Rovira em diu que prorrogaren 5 dies el terme d'admissió d'instàncies per Alfères, es diu que s'acabava avui.

A la xavola s'hi aixopluguem Blanco, Izquierdo. Amb Coterillo tinc unes coverses molt interessants en les quals coincidim en absolut. Els dos germans Coterillo valen molt.

Dilluns, 16 de maig de 1938

Ahir a la nit vaig fer guàrdia de 9 a 10. Aquesta matí de 7 a 8.

Plou al matí.

A la tarda fa un bon sol. El dia ha estat absolutament tranquil. Tant sols de tant en tant un tret isolat, o una ràfaga d'ametralladora.

A la tarda quan ha arribat el correu m'han entregat una targeta postal del Sr. Fuentes.

Tinc guàrdia de 10 a 11 de la nit.

Dimarts, 17 de maig de 1938

Neix un matí ennuvolat. Aquí ens comencen a donar [...] calent [...] dia. Gràcies a Déu.

En Pàmies em dona una còpia de les disposicions que s'han [...] sobre el tracte que s'ha de donar a [...] per part de les tropes.

Junt amb en Pàmies i en Rovira tenim unes converses molt interessants.

El dia ha passat tranquil. A la tarda ha fet molt de sol.

Al vespre arriba Oyarbide de permís i em porta xocolata i un respallet.

Dimecres, 18 de maig de 1938

La nit passada m'han fet la guàrdia. Hem dormit junts Oyarbide, Coterillo M. i jo.

Al matí ha fet un bon sol però a la tarda s'ha ennuvolat i s'ha posat a ploure. La pluja ha estat la causa de que hagi cessat un fortíssim duel d'artilleria. L'enemic bombardejava vora la casa de la 4^a C^a. A la nit ha plogut també.

Reso el Rosari junt amb Oyarbide. Dormim junts Coterillo J, Oyarbide i jo.

He rebut aquesta tarda:

Una carta de Josep V. Solà.

Una tarja de Francisco Puig.

Dia variable de pluja i sol. Al mig dia hi ha hagut un petit duel d'artilleria.

Avui al matí ha marxat reclamat per l'acadèmia d'Alferes, Juli Otero.

Divendres, 20 de maig de 1938

He tingut guàrdia de 2 a 3 de la nit. Rebiem les nostres novetats de les novetats de les C^{as} cada hora i les transmetiem a la brigada.

Ha fet un dia ple de sol. Ha estat un dia molt tranquil. L'artilleria roja no ha tirat ni una canonada. Però la nostra quan ja s'havia post el sol i quan començava a fosquejar a carregat fortament les valls que es troven davant les muntanyes que estan a l'esquerra de Cubells.

Aquesta tarda he tingut una conversa sobre la futura actuació de la joventut, amb Juli Coterillo.

He escrit una tarja postal a D. Manuel.

Dia ple de sol. He fet guàrdia de 3 a 4 del matí.

Tot el dia ha estat bastant tranquil. Només a la tarda hi ha hagut un breu duel de l'artilleria.

Ahir a la nit vaig escriure una tarja postal a Dª Montserrat que Urgoiti la tirarà a Tolosa, segurament.

Després de sopar, com cada dia des d'ahir resem el Rosari junts, Coterillo, Oyarbide i jo.

Diumenge, 22 de maig de 1938

Hem perdut les cotes 347 i 361. En tordat de dur la metralladora ens [...] ³⁷ els obusos molt a la vora; ha passat varies voltes l'aviació enemiga. He arribat al "puesto de mando" rendit i acaloradíssim.

Sofríem un canoneig intensíssim d'artilleria. Un obús m'ha tirat molts terrossos de terra a sobre. Pas moments després sento una fortíssima explosió i al mateix temps una gran ventada i una llum viva a la casa; ens ha explotat un obús al pati; a uns vuit o deu metres d'on estic ha partit i fet pols un dipòsit de pedra. Tot avui que vaig veient com Déu m'ajuda. Ell em dona valentia i serenitat.

Sembla que s'ha iniciat pels tiradors d'Ifni la recuperació de la cota 347. Ja he fet una altre viatge a la 1^a C^a per munició.

37 Il·legible.

Crec que [...]³⁸ a les 6 de la tarda.

S'ha recuperat la cota 347. S'han inutilitzat tres tancs. Però ara arriba un parte que diu que l'enemic segueix avançat per la part dreta. Està una mica ennuvolat.

Son 11 els tancs inutilitzats. N'he vist quatre cremant. Hem anat Blanco i jo a la 1ª a arreglar el telèfon. La línia trencada pels tres obusos. He vist els quatre morts de la posició. Entre ells Esparza i el que he vist morir al matí. En tornar m'he donat compte altra volta que la Providència Divina m'ajuda. En ella comfio per a complir el dia de demà totes les nostres promeses.

Dilluns, 23 de maig de 1938

Tiroteig a la matinada. He fet guàrdia de 5 a 6. Comença un canoneig enemic i al cap de poc para. Dues hores de calma i comença el duel. L'enemic ataca tant fortament que els nostres han de retirar-se fins a mitja cota 347, gairebé perduda del tot. Atac amb tancs. N'inutilitzem [...]³⁹. Dues vegades vaig a la 4ª Cª a dur municions. Tiroteig terrible.

Dino a la posició Robledo. Quan soc a la 4ª bombardegen la casa. Em cau tanta pols. A darreres hores de la tarda els nostres amb un esforç [...]⁴⁰ recuperen la 347. Al matí s'han passat dos catalans. A la tarda [...]⁴¹ altres dos. Avui ha estat tant o més fort que ahir: artilleria, aviació, tancs. Ha mort l'Alferes Sesma i el tinent Piu i altres soldats.

Dimarts, 24 de maig de 1938

Guàrdia de 6 a 7. S'ha passat un de Vilafranca i un d'Hospitalet. Ha començat al matí molt pacífic però poc després ha començat un formidable canoneig a la 4ª Cª a la cota 347 que hem d'abandonar.

L'enemic avança. Ve aviació. Tancs. Anem a arreglar la línia de la 1ª Cª. A l'arribar-nos a la 4ª trobo en Margarit que venia baldat de les vèines que li ha tirat al darrera un obús. En els moments més perillosos aquest matí vaig a dur una parte urgent a Robledo que està demanant auxili. Arribo [...]⁴². Quan acompanyava al Margarit ve aviació i artilleria. Feia poca estona que la nostra havien recuperat la 347.

Passem la tarda tranquil·la, sols amb una mica d'artilleria. Pes estrany [...]⁴³, que pot [...]⁴⁴ dos bombardeig de davant Cubells per la nostra aviació combats aeris. Hi ha notícies de rellevament que [...]⁴⁵

38 Il·legible.

39 Il·legible.

40 Il·legible.

41 Il·legible.

42 Il·legible.

43 Il·legible.

44 Il·legible.

45 Il·legible.

Dimecres, 25 de maig de 1938

[...] ⁴⁶ confirmen i a les dues d'aquesta matinada ens relleven. És tard i com que s'ha aclarit que encara érem a Asentiu la [...] ⁴⁷ el batalló per [...] ⁴⁸ i cada quart d'hora. Els darrers han marxat la Plana Major i enllaços. Hem anat a peu des d'Asentiu fins a un pont de ferro de vora Balaguer, seguint la riba esquerra del riu Sió. A l'ombra d'uns albers hem dinat i reposat tota la tarda. Sopem. Rebo carta de Mn Amadeu Oller. Escric una tarja a F. Fuentes i una a D. Manuel. Ahir al matí en vaig escriure una a D. Manuel i una a Dª Montserrat, i a la tarda una altra per a Dª Montserrat.

Sortim de vora el pont de ferro de la carretera que va a Balaguer quan tot just comença a enfosquir, passem pel pont volat sobre el Segre i sortint de Balaguer ens dirigim a Menàrguens on arribem entrada la nit, fatigadíssim.

Dijous, 26 de maig de 1938

Aviat em criden per a dur encàrrecs i partes a la 1^a C^a que té la posició vora el Segre. Hi he d'anar tantes vegades que al final del dia estic rendit puix encara no he descansat. Quan em pensava poder dormir m'avisen que hem d'anar a instal·lar un telèfon del "puesto de mando" de la 1^a C^a a les avançadilles. Hi anem Blanco, Oyarbide, "Radio" i jo. Degut a la fosca ho hem de deixar.

He estat tant abatut avui que ni m'he recordat que fos l'Ascensió.

S'ha sentit per part del "cap de pont", molta artilleria. L'aviació roja ha bombardejat Balaguer.

Divendres, 27 de maig de 1938 (Menàrguens)

A les 6 del matí tornem a marxar a instal·lar el telèfon de la 1^a C^a que hem deixat aquesta nit passada a la una. Estic cansat tant però no com ahir. Compro ous i a la tarda ens fem una truita amb En Rovira, Margens i Cuyàs. Després de dinar ha fet un huracà seguit d'una gran tronada i pluja.

He rebut un paquet de Dª Montserrat contenint 3 pots de llet i xocolata.

46 Il·legible.

47 Il·legible.

48 Il·legible.

Dissabte, 28 de maig de 1938

*Dia completament tranquil. He anat a Menàrguens a esmorzar. He begut llet. He comprat ous i amb en Rovira i demés hem sopat com uns reis.*⁴⁹

A la tarda he rebut carta d'En Sabanés i una tarja de Dª Montserrat del 24-5-38.

Diumenge, 29 de maig de 1938 (Menàrguens)

M'he llevat una mica tard i ahir he pogut combregar durant la missa que ha dit el Pater.

Tot el dia ha estat molt tranquil. A la tarda ha volat una bona estona una gran quantitat d'aviació nostra.

A la nit després de sopar [...] ⁵⁰ amb el Capità i amb l'alferes Robledo, a seguir les posicions del Segre.

He comprat ous i amb els amics ens hem fet un plat extraordinari per sopar.

49 L'Estat Major republicà, comandat pel general Vicente Rojo, ordenà al tinent coronel Juan Perea Capulino, comandant de l'Exèrcit de l'Est, llençar una ofensiva contra la línia de front establerta al Segre i el Noguera Pallaresa que havia de començar els dies immediats al 18 de maig de 1938.

Amb aquesta acció els republicans pretenien trencar les línies enemigues i avançar fins al Cinca per establir contacte amb la 43 Divisió encerclada a Bielsa, aïllar les tropes que acabaven d'ocupar la Vall d'Aran a l'hora que obligar a desprotegir la ribera de l'Ebre, per on estava prevista l'altra gran contraofensiva, destinada a reunificar el territori sota control de la República. Però sobretot es pretenia recuperar el control de punts estratègics com embassaments i centres de producció hidroelèctrica a les conques del Segre i el Noguera Pallaresa. Cal recordar que Barcelona estava mancada d'energia elèctrica i que, mesos més tard, el control d'aquests embassaments per part de les tropes nacionals durant la Batalla de l'Ebre els hi va permetre obrir-ne les comportes y fer pujar extraordinàriament el cabal del riu dificultant molt l'avenç republicà.

De la importància que el comandament republicà donava a aquesta empresa en diu molt el contingent que s'hi va esmerçar: més de 160.000 homes, una quantitat mai mobilitzada fins llavors, fins i tot superior al de la Batalla de l'Ebre.

D'aquells fets es recorden enfrontaments d'extrema duresa com els de Les Pedres d'Auló (Pallars Sobirà), Sant Corneli (Jussà) o el Merengue (La Noguera), però si bé han quedat a la memòria col·lectiva aquests llocs, els enfrontaments d'enorme virulència amb grans pèrdues humanes, es repeteixen per tota la línia del front.

La responsabilitat de l'operació contra el cap de pont de Balaguer, que serà coneguda com la Batalla de Balaguer, recaurà al XVIII Cos d'Exèrcit, a les ordres del tinent coronel José del Barrio. S'enfrontarà al Cuerpo de Ejército de Aragón a les ordres del general José Moscardó. El Camí de Belcaire feia de línia divisòria de les forces i també s'hi va lluitar amb gran intensitat. Atacs frontals de la infanteria republicana que a, base de moltes pèrdues, arriba a conquerir la posició contrària. Contraatacs dels franquistes que tornen a recuperar-la: es limiten a defensar la posició. Les cròniques recullen que el turó de la cota 347 fins a set cops canvià de mans. Moltes baixes per ambdós bàndols, especialment al republicà (així es pot veure en les notes d'aquest diari dels dies 23 i 24 de maig).

La virulència i acarnissament que revestiren els combats en aquests turons fa pensar que era degut a la seva posició estratègica i per on el comandament republicà esperava poder trencar les línies enemigues.

El dilluns 23 i el dimarts 24 de maig les accions es desenvolupen de forma semblant amb la mateixa estratègia republicana: bombardeig de l'artilleria i l'aviació per preparar el terreny per on la infanteria, acompanyada d'unitats blindades, s'estavella una vegada rere l'altre contra les defenses enemigues. Al cap de tres dies de lluita les pèrdues humanes i materials per ambdós bàndols són enormes.

El dia 25, els republicans es veuen obligats a deturar l'ofensiva i rellevar part de les seves forces. Les tropes franquistes també es reorganitzen i la 54 Divisió que és la que havia rebut més càstig al sector centre, és substituïda per la 53. Aquell dia el president del govern republicà, Negrín i el general Rojo visiten el front.

El dia 26, es reprenen els combats amb tanta virulència com els primers dies i els mateixos resultats. Encara es perllongaran fins a la matinada del 29 quan l'exèrcit republicà es veu obligat a deturar definitivament l'ofensiva. Un comunicat emès el 28 ordena "... se ha dispuesto que el Ejército del Este pase provisionalmente a una defensa activa sobre las posiciones últimamente conquistadas". Es tractava d'amagar que l'atac al cap de pont de Balaguer i l'ofensiva a tot el front del Noguera Pallaresa i el Segre havien fracassat i les posicions romanien més o menys que al començament. Però amb unes pèrdues enormes. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida.

50 Il·legible.

*He rebut una carta de Xavier Planes.
 Escric una carta per D. Manuel però no l'he acabada.
 Surto a la nit a visitar les posicions de la 1ª junt amb el Capità i l'alférez Robledo.
 Guàrdia de 1 a 2.*

Dilluns, 30 de maig de 1938

Fins a la una de la matinada no hem tornat amb el Capità de les posicions. De 3 a 4 del matí ens criden amb una alarma extraordinària. Han dut un ferit amb un braç tallat a conseqüència d'una bomba de ma. Deien primer que una C^a roja havia passat el Segre. Anem a avisar les C^{es} a tota pressa, que es posin a punt. Quan torno resulta ésser que un soldat dels batallons de treballadors es passava als rojos i que no podent passar el Segre s'ha presentat a un sentinella causant una alarma. Me l'han fet custodiar. Més tard en camió, en Radio i jo el duem a Portella, al tinent Coronel Manrique. En tornant passem per Albesa on trobo en Pàmies i en Claret. Parlem i menjo un bistec. A Portella també menjarem junt amb en Cantero i el Mestre armer. (Festa a Albesa). Acaba el dia normalment. Escric una carta a D. Manuel, una postal a Neus Cervera[?] (per en Portell) i una a la Sra. Solchaga.

Rebo [...] ⁵¹ de D. Manuel [...] ⁵² 1938.

Dimarts, 31 de maig de 1938 (Menàrguens)

He fet guàrdia de 3 a 4 de la matinada i he anat a oir missa i combregar a l'iglèsia de Menarguens i a esmorzar al mateix poble. He ofert la comunió per la salvació espiritual del que ahir intentà evadir-se puig que gairebé segur que avui l'afusellen. Avui m'havien donat permís per anar a Raymat amb la camioneta que va a Saragossa però degut a la mala combinació i amb la [...] ⁵³ de no tornar puntualment ho he deixat córrer.

Fa uns dies plens de sol. Va bé per que m'he rentat bé, em vaig canviar, he dut la roba a rentar i apenes duc cap poll.

Dimecres, 1 de juny de 1938 (Menarguens)

He fet guàrdia de 4 a 5. En sortint de guàrdia me'n vaig a la 1^a C^a m'emporto el cafè i me'n vaig a esmorzar al poble.

He fet un dia una mica plujós, però ha estat molt tranquil. Després de dinar vaig al poble junt amb en Rovira i compro unes espardenyes. Tinc els peus fets malbé.

Al matí rebo una carta del Dr. Solomo[?] 23-5-38 i a la tarda una tarja de X. Calvell.

Dijous, 2 de juny de 1938

He fet guàrdia de 5 a 6. Neix un dia ennuvolat però després s'aclareix i fa bon sol. Junt amb En Rovira i en Margens anem al poble a prendre cafè.

He escrit:

Una carta a Ramon Sabanés.

Una carta a Jeroni Parera.

Una postal a Antoni Parera

Una postal a Francisco Puig

⁵¹ Il·legible.

⁵² Il·legible.

⁵³ Il·legible.

Una carta a Josep Pons

Una carta a Francisco Fuertes.

Avui al matí en Rovira, Margens, Cuyàs i jo hem anat a missa i combregar a l'Església de Menarguens, després hem fet un bon esmorzar.

Després de sopar he hagut de recórrer la línia telefònica de la 1^a C^a a l'avançada perquè la comunicació estava interrompuda. L'he arreglada.

Ha fet un dia ple de sol, esplèndid. Tinc els peus escaldats.

He escrit una carta a Fèlix Millet.

He rebut una carta del Dr. Bonet.

He rebut una carta de D. Manuel junt amb una de la meva Paquita (11-5-38) i de Rosa Ribas.

Blanco m'ha fet la guàrdia.

Dissabte, 4 de juny de 1938

Dia plujós i variable. Tinc els peus escaldats i em fam molt mal.

L'Alferes Robledo em rebaixa de servei. Només aniré a la C^a per a menjar.

La tranquil·litat és absoluta.

De bon matí he anat a cercar el cafè a la C^a. A les 9 he anat a missa al poble i a combregar. He anat a la barberia i després a l'esmorzar a una vaqueria amb en Castany.

Dia ennuvolat.

Pasqua de Pentecosta. Déu faci que l'any que ve pugui celebrar-la en la pau i amb la companyia de tots els que estimo!

Guàrdia de 11 a 12

Dilluns, dia 6 de juny de 1938

M'he llevat dematí per anar a cercar el cafè.

Fa un dia ple de sol. Tot el dia ha estat completament tranquil.

He anat una mica al poble a fer la visita al Sagrat Cor ha que no hi ha el Santíssim.

A Menàrguens ja comença a fer una vida bastant normal.

Guàrdia de 11 a 12 (faltava León)

Dimarts, 7 de juny de 1938

M'he llevat dematí per anar a cercar l'esmorzar. Fa un dia calorós. Després de dinar vaig al poble de Menarguens i tinc unes converses molt interessants amb el [...] ⁵⁴ de Palautordera, Isidre Garriga i altre J. Mª Sagrera.

Em fan mal els peus de tant escaldats que els tinc.

Dimecres, 8 de juny de 1938

Guàrdia de 1 a 2.

Ha fet un dia que semblava volia ploure. Cap al tard a l'horitzó s'hi veien molts llampecs i uns nuvolots molt negres. El dia ha estat de molta xafogor i abosolutament tranquil en lo que es refereix a la guerra. He anat al poble on he estat molta part de la tarda junt amb En Rovira. Hem comprat un pot de llet i sidra.

He rebut una postal de Neus Cervera (Portell).

Guàrdia de 2 a 3. Ha fet un dia calorosíssim. Bona part del matí m'he estat rentant jo i [...] que he esperat que s'assegues [...] Mig un prenia el sol.

Avui s'han incorporat al B° un centenar de soldats. N'he acompanyat una vintena a la Cª entre ells uns quans catalans.

He enviat una carta a D. Manuel, junt amb la qual una per R. Ribas, una per la meva Paquita i una altra pels meus pares.

Dia absolutament tranquil.

Divendres, 10 de juny de 1938

Guàrdia de 1 a 2. A les 8 del matí. L'artilleria enemiga tira quatre o cinc obusos de calibre petit a la part dreta de Menarguens, a les posicions de Bailen. En tot lo demés, absolutament tranquil.

Núvols i sol. Molta calor.

Escriu una carta per A. Portell.

Escriu una postal pel seu cunyat.

A l'hora de sopar em trobo malament. Margens em mira la temperatura. Estic a 38° més tard me la mira Ormazabal i estic a 38'4°. Se'm rebaixa de la guàrdia i de tot servei.

Tot el dia l'he passat ajagut a la xavola. Al matí estava a 37'4° i a la nit a 38'3°. Tinc mal de cap.

A la tarda han vingut a jugar a cartes a la xavola uns quants. Es que ha fet un dia de llamps i trons i pluja.

He rebut una tarjeta postal de Jeroni Parera 6-6-38.

Diumenge, 12 de juny de 1938

He passat bé la nit. Al matí tinc 36'8° només, però tinc una mica de mal de cap.

Passo tot el dia a la xavola encara que surto una mica a prendre el sol. A la nit estava a 37'4°.

Ha estat un dia tranquil encara que s'ha oït una mica d'artilleria. Els nostres els ha tirat uns quants morterassos perquè es fortificaven a l'altre banda del Segre.

He passat bé la nit i estic bastant bé. Fa bon sol. Junt amb l'Oyarbide dino amb una truita a la francesa de dos ous, i cafè amb llet. Com que diuen que a la nit tenim rellevament m'arreglo i preparo la motxilla. Sopo també amb l'Oyarbide amb una altra truita a la francesa de dos ous i llet i mermelada. Hi ha preparatius de marxa i carreguem munició i les cuines. Amb un camió dels que trasllada cuines muntem l'Oyarbide i jo per estar rebaixats i així podem traslladar-nos a cavall a Albesa on ha d'anar a reposar tot el batalló que aquesta nit serà rellevat pel batalló 287 de tiradors. A la nit arribem a Albesa. Anem on ha d'instalar-se la Plana Major i l'Oyarbide i jo dormim junts en un llit sobre el sommier. He rebut carta d'En Santiago Valldeperes. A l'arribar a Albesa ens enterem que ha caigut Castelló.

Han arribat aquest matí tots els soldats del B°. S'han reorganitzat les guàrdies doncs ara hi ha quatre enllaços més. En Pàmies em convida a esmorzar. Dinem junts en Rovira, Margens, Berga i jo. Anem a prendre cafè. Fem molta broma a l'altre cafè on hi ha una sala. El Pater m'encarrega la traducció del mes del Sagrat Cor puix el llibre està en català i com que hi assisteix algun soldat millor fer-ho en castellà. Per avui el lleigeixo jo, en català, a l'Església.

Arriba un nou Comandant per al batalló. A la casa on s'instal·la fem guàrdia de 7 a 9 de la tarda l'Oyarbide i jo.

Dormim junts al mateix lloc d'ahir.

Dimecres, 15 de juny de 1938

[...]⁵⁵ a l'esmorzar i vaig a desdejunar amb la llet. Em compro mig litre i me l'escalfo.

Al migdia a conseqüència del soroll i les [...]⁵⁶ d'ahir han tancat els cafès.

A la tarda com que no he tingut temps de traduir les oracions que el Pater m'havia encarregat de traduir sinó resar jo en català, el mes del Sagrat Cor, a l'església. De passada em confesso per demà.

He rebut carta de Josep Pons.

He fet guàrdia de 9 a 11 del matí.

Dijous, 16 de juny de 1938

Ahir vaig tenir guàrdia de 11 a 1 de la nit. Encarrego una coca per esmorzar. Avui a les 8 missa i comunió general. Esmorzem amb xocolata de la C^a i la coca que hem encarregat aquesta nit.

A dinar hi ha extraordinaris: Menús: Escudella, peix, bistec amb patates, vi abundant, plàtans i cafè.

Entro de guàrdia de 1 a 3 de la tarda. Torno a prendre cafè. Acabo de traduir les oracions del Pater, i després del Rosari hi ha processó de Corpus per l'interior de l'església que era plena de gent. Hem portat el pal·li Coterillo, Orminazabal, Canal, Rovira, Oyarbide i jo. Escric una postal a D. Manuel. Després hi ha ball en la sala d'Albesa. Vaig al ball però no ballo. [...]⁵⁷ i de Josep Solà.

Divendres, 17 de juny de 1938 (Albesa)

Desdejuno amb mig litre de llet. Passa al dia completament quiet. Fa un sol que estabella les pedres. Anem a banyar-nos al Noguera Ribagorçana en M. Coterillo, l'Oyarbide i jo.

A la tarda he demanat permís a l'Alferes Robledo per anar a Raymat. Me'l dona, però sense passaport.

Rebo una targeta postal de Dª Montserrat.

Desdejuno a la C^a. No m'he atrevit a marxar sense el passaport. Vaig a la barberia. Més tard l'Alferes Robledo em diu indirectament que he estat un "tonto" de no marxar.

Després de dinar anem a prendre cafè en Rovira, Margens, Gil i jo.

Més tard anem amb Canal i Coterillo a l'església i em confesso amb el Pater català del canaris.

A la nit vaig a una casa d'Albesa que m'han de donar un encàrrec per Raymat. Allà hi trobo el Brigada de la 2^a C^a. Mengem coca bevem sidra i cantem Sardanes.

Desdejuno i [...]⁵⁸ a les 7'30 amb l' [...]⁵⁹ des d'Albesa fins a Lleida.

[...]⁶⁰ molt de [...]⁶¹. Fa tristesa veure [...]. Torno a desdejunar de la de [...]⁶² un camió que em [...]⁶³ Raymat. Un altre em duu [...]⁶⁴ molt ben rebut pel Sr. Raventós i el seu cunyat Sr.

55 Il·legible.

56 Il·legible.

57 Il·legible.

58 Il·legible.

59 Il·legible.

60 Il·legible.

61 Il·legible.

62 Il·legible.

63 Il·legible.

64 Il·legible.

Farrés amb els quals tinc unes converses molt interessants. Dino i sopo a Raymat. A la tarda hem anat a passeig per la finca. També ens ha visitat aquesta tarda en Narcís Viader que és Alfères de Farmàcia. He vist a Montserrat Rosell. Dormo en llit. Feia molts mesos que no ho havia fet.

Dilluns, 20 de juny de 1938. (Raymat)

Em llevo una mica tard. Continuem parlant el Sr. Raventós el Sr. Farrés i jo de temes d'actualitat. Els hi ofereixo la còpia de l'ordre donada a la divisió 54 sobre el tracte als naturals del país. El Sr. Raventós fa preparar el dinar per que me'l mengi pel camí. Em despedeixo. Agafo un camió. Dino a Lleida. A les 3 marxo i al cap de poca estona d'arribar a Albesa vaig a banyar-me al Noguera R⁶⁵.

Dimarts, 21 de juny de 1938 (Albesa)

Després d'esmorzar hem anat a desinfectar les mantes a Benavent[?]. Ens hem dutxat. A les 12 tornem a ésser a Albesa.

A la tarda, cap el tard hem anat a banyar-nos al Noguera R. En Rovira, Margens i jo.

Escoltem el parte en una casa que tenen radio. Res d'importància.

En Margens em dóna una cara que va recollir per mí, és de Jeroni Parera.

Rebo una carta de A. Portell i l'Encíclica Divini Redemptoris que m'envien de Saragossa.

Dimecres, 22 de juny de 1938

Dia tranquil. Molt de sol. A la tarda m'he anat a banyar al Noguera Ribagorçana.

He escrit:

Una carta a Xavier Planas.

Una carta a Xavier Clavell

Una carta a Dr. Albert Bonet

Una carta a Anton Parera.

Fa uns dies magnífics. He acabat de llegir l'Encíclica Divini Redemptoris i he començat una carta per J.V. Solà.

Rebo un gir de 40 ptes. que m'ha enviat la Sra. Montserrat.

Divendres, 24 de juny de 1938

Vaig a missa després d'esmorzar. Fa molta calor. Després de dinar anem a fer una cargolada. Som sis: Zulla[?], Puigdamont, Margens, Rovira i jo.

Escriu:

Una carta a Ramon Sabanés

Una carta a Josep V. Solà.

Una carta a Josep Pons

Una carta a Santiago Valldeperas.

Dia de molt de sol. Molta tranquil·litat. Anem al café Rovira, Margens i jo.

Tinc son, faig migdiada.

Diumenge, 26 de juny de 1938

Vaig a missa a combregar, He confessat amb el Pater a la Sagristia. Hi ha una bona comunió doncs hi han anat molts soldats.

65 El Noguera Ribagorçana.

Després de dinar anem al cafè els amics de sempre, després de les acostumades visites a l'enfermeria a l'amic Castany.

Faig migdiada i després me'n vaig a banyar al Noguera Ribagorçana.

Després del bany vaig a veure la darrera part del partit de futbol que jugaven entre les dues C^{es}. la 4^a i Ametralladores. Ha guanyat la 4^a. Hi havia molta gent.

Dilluns, dia 27 de juny de 1938

Avui s'han fet uns funerals per tots els caiguts en el front de Catalunya oficials i soldats del nostre Batalló. Ha assistit tot el B^o format, amb fusell i correatge, i amb l'oficialitat. També el Tinent Coronel Malagón. El Pater ha fet un sermonet. Uns quants hem cantat la missa de Rèquiem. Sortint el Tinent Coronel Malagón, a la plaça davant el B^o format ha fet un discurs elogiant la conducta heroica dels soldats del 132 en el front de l'Assentiu.

Deu tingui a la glòria tots els caiguts!

He rebut una carta de Dª Montserrat acompanyant-me una de Rosa Ribas.

Dimarts, 28 de juny de 1938

Dia de sol però a la tarda fa un temps una mica variable.

He rebut una carta de J. Comelles (cunyat d'A. Portell)

He anat a confessar i a combregar durant la missa que ha dit el Pater.

És el sant del Pare de la Paquita.

A la tarda m'he anat a banyar al Noguera Ribagorçana. Sortint del bany he anat a veure la segona part del partit de futbol que s'ha jugat entre una selecció d'America i una altra de Transmissions (Canaries). Ha guanyat America per 3 a 1. Al vespre s'ha fet ball a la plaça que ha estat un fracàs pel mal comportament dels soldats.

He escrit:

Una carta a Dª Montserrat.

Una postal a J. Comellas.

Dia de molt de sol. A la tarda m'he anat a banyar-me al Noguera Ribagorçana amb En Margens, Trilla[?] i Vilajosana.

Al cafè he fet unes partides d'escacs amb Canal.

He escrit una carta a Antoni Portell.

S'ha refrescat el temps. Al matí estava ennuvolat i encara que a la tarda ha sortit el sol, ha fet una mica d'aire.

Al cafè he fet una partida d'escacs amb[...]⁶⁶.

A la nit ha vingut un camió dels que porten càmera de projecció cinematogràfica i a la plaça del poble han fet cine sonor.

Dissabte, 2 de juliol de 1938

Ha fet un dia bastant fresc. A la tarda hem anat M. Coterillo, Oyarbide i jo, Noguera avall. Hem anat a una masia a comprar enciams. Al ésser bastant avall del riu Coterillo i jo ens hem banyat. Feia aire.

He anat a missa, però no he combregat i he fet mal fet.

A la tarda he jugat quatre partides d'escacs amb [...]⁶⁷.

66 Il·legible.

67 Il·legible.

Mes tard han jugat un partit de futbol una selecció d'America i un d'artilleria. Hem perdut nosaltres per 5 a 2.

Hi ha rumors de que demà marxem a rellevar Sant Quintin.

Dilluns, 4 de juliol de 1938

Escric una postal a D. Manuel. Comença a haver-hi ordres i preparatius de marxa. A la tarda, hem carregat i descarregat munició. Venen camions a cercar les cuines. Comencem a marxar les C^{es} a peu. En la camioneta que ha carregat el de la plana major hem pujat enllaços i P.M. i hem anat fins a Torrelameu on hem arribat abans que el B^o. Més tard arriba i acompanyo la 1^a C^a a rellevar per a saber on es troben les posicions.

P.M. i enllaços dormim en una casa. En Pàmies em dona un sommier. Ens donen l'ordre que demà a les 9 hem de formar.

Dimarts, 5 de juliol de 1938 (Torrelameu)

Avui al matí a les 9'30 [...] ⁶⁸ en la plaça per a presentar-nos al Comandant.

Hem de fer guàrdia en tres llocs: 2 a la Com^a i un a les oficines.

A la tarda, mentre feia guàrdia a les oficines m'han cridat durant els 10 minuts que han estat soles un de la PM de la Brigada ha pres la làmpara de les ofrenes. Sé que la té en Pàmies però no la vol donar perquè diu que un de nosaltres ha pres una làmpara d'ells. Per mi és un compromís, perquè em poden castigar perquè vaig deixar les oficines soles.

Dimecres, 6 de juliol de 1938

Malgrat d'haver insistit tres vegades durant el dia, a En Pàmies perquè em donés la làmpara no me l'ha volgut donar. Radio me'n procura una, i salvo la situació.

He acabat el borrador d'una carta que vull escriure a la tia Alberta.

M'he conseguit sabó, em rento jo mateix la roba.

Fa molta calor.

Aquesta nit hi havia "rellevo" a la 1^a C^a que vindrà tres dies al poble.

Mengem junts Berga, Barios, Castany i jo.

Al vespre em compro llet per a quedar una mica més satisfet.

Rebo carta d'Antoni Parera en la qual em diu estan a l'Espanya Nacional. [...] ⁶⁹ Canals i Serafi Alemany.

M'he banyat al canal junt amb Oyarbide.

Divendres, 8 de juliol de 1938

Aquesta nit passada he anat a dormir molt tard a causa del rellevament de la 1^a C^a per la 4^a C^a.

Malgrat això m'he llevat dematí com els altres dies.

Dia de sol i de xafogor.

Hem hagut de treballar una mica fent un polvorí.

Com que hem de fer tres "puestos" de guàrdia ens toca bastant sovint.

He rebut carta de Josep Pons.

⁶⁸ Il·legible.

⁶⁹ Il·legible.

Aquesta nit passada he fet guàrdia de 4 a 6. Fa uns matins [...] ⁷⁰. Durant el dia fa bon sol però fa aire.

He pujat a l'observatori de l'artilleria i amb [...] ⁷¹ he mirat a l'altra banda del Segre.

A la tarda en el botiquí faig coneixença amb un noi a qui em diu que a Torrelameu venien sadurninencs a cercar coses[?]. Parlo amb Ramon Vendrell a qui m'ha dirigit, i em dona notícies de Magí Fàbregas, Joan Roig i Martí Canals.

Rebo carta d'Antonio Portell

Diumenge, 10 de juliol de 1938

He fet una mica tard a missa. Després hi ha hagut desfilada de Falangistes.

A la tarda han fet ball. He anat uns moments a veure-ho, però no he ballat.

He rebut targeta posta de Xavier Planas.

Ens han donat la placa de combatent: tinc el nº 288.022.

Dilluns, 11 de juliol de 1938

Dia calorós.

Avui fa dos anys que la Paquita em donà el sí.

M'he anat a banya a la [...] ⁷² Després han vingut Blanco i el "Corneta".

He rebut carta d'Antoni Parera. 2 juliol 1938.

Dimarts 12 de juliol de 1938

Dia calorós.

Res d'extraordinari. Aquest poble a pesar d'ésser de front és tranquil·líssim.

Dimecres, 13 juliol de 1938

Molt de sol.

A la tarda hem anat a dutxar-nos M. Coterillo, Castany i jo. Hem menjat peres dels horts de vora Torrelameu.

Rebo:

Targetes postals de D. Manuel 9-6-1938

Targeta postal de Bon^a Canals 11-6-1938

Carta de Dª Montserrat 10-6-1938

Demano permís a l'alferes ajudant per anar a veure Bonaventura Canals que es troba a Benavent.

Dijous, 14 de juliol de 1938

Avui a les 7 marxo amb el camió de subministre que passa per Benavent. Conec a un [...] ⁷³ d'Alforja (s'assembla amb en Marlet).

Trobo per fi al Bonav^a Canals, parlem molt, anem a missa.

Després torno a Torrelameu amb el camió.

70 Il·legible.

71 Il·legible.

72 Il·legible.

73 Il·legible.

Rebo carta de Ramon Sabanés al matí. Escric una carta a A. Portell. Carta de Fèlix Millet
8-6-38

Carta de J.V. Solà 9-6-38

He fet declaracions de bitllets rojos pel veí de davant la casa on estem.

Divendres, 15 de juliol de 1938 (Torrelameu)

Cada nit faig 2 hores de guàrdia. Avui l'he fet de 6 a 8 del matí. Matí i tarda hem fet pràctiques de Morse amb els de P.M. i enllaços.

He escrit:

Una carta per Josep Pons

Una postal per B^a Canals

Una carta per D. Manuel

Una postal escrivint C^a M. Martí

Una carta a Dª Montserrat

Aquesta nit ha vingut el general Marzo⁷⁴.

Dissabte, 16 de juliol de 1938

Dia molt xafogós.

Com que estic malament del ventre demano a Ormazábal una mica de bismut.

He escrit

Una carta a Antoni Parera

Una carta a Jeroni Parera

Una carta a Pilar Albás

Una targeta postal a Xavier Planas.

Vaig a afaitar-me a la barberia. Després vaig a confessar-me amb el Pater català dels artillers però no he pogut combregar. Hi ha hagut missa i després desfilada per la C^a de la Falange femenina i masculina.

Després de dinar vaig a dur l'avís a la C^a que Gil Rodrigo ha d'anar a [...] ⁷⁵ d'alfères. El tinent García Gallego ens diu de nosaltres que fóra millor sol·licitar primer per sergent.

Dilluns, 18 de juliol de 1938 (Fiesta Nacional) (Alzamiento Nacional)

He tingut guàrdia de 4 a 6 i m'he posat a dormir a quarts de 7. M'he llevat tard i rentant-me he fet tard a missa. Després he sentit per ràdio un tros de discurs de Fernández Cuesta i un tros del Generalíssim.

Hi ha hagut dinar extraordinari: arrós, bistec amb patates, llus, pastes, préssec, vi, cafè i conyac.

A la tarda m'he anat a dutxar vora el canal amb M. Coterillo, Blanco, Castany. Més tard he parlat amb Canal sobre el Cercle d'Estudis que volem crear dintre el B^o. Hem anat a l'esglesia.

Des d'avui ja hi ha el Santíssim. El Pater d'artilleria ha fet un sermonet molt bonic. Després ha parlat amb ell sobre el nostre projecte. A la nit he fet la visita al Santíssim.

Dimarts, 19 de juliol de 1938

Mentre estava de guàrdia aquest matí de 6 a 8 s'han sentit uns quants obusos d'artilleria enemiga. Alguns cap a la part de Corbins i alguns altres cap a la part de Menarguens.

⁷⁴ Marzo Pellicer, cap de la 54 divisió.

⁷⁵ Il·legible.

*Avui a la nit rellevaran la 1ª Cª.
He escrit
Una carta a Josep V. Solà
Una carta a Mn. Amadeu Oller.
He anat a la “dutxa” de sota la sèquia.*

Dimecres, 20 de juliol de 1938

*He fet guàrdia de 12 a 2 de la nit. Ha estat rellevada la 1ª Cª.
Cada dia dinem junts Berga, Catany, Barios i jo.
A la tarda m'he anat a dutxar allà ja hi he trobat en Rovira i en Barios. Avui ja no m'he trobat cap poll.
A la nit fa una forta ventada de borrasca. Avui ens han donat una medalla especial pels [...]⁷⁶ d'Aragó.
Una carta a Dr. Joan E. Salvans⁷⁷
Una carta a D. Raul Mª Mir
He rebut
Una carta de la Sra. Solchaga [...]⁷⁸*

Dijous, 21 de juliol de 1938

*He fet guàrdia de 2 a 4. Dia de molta xafogor.
A la tarda m'he anat a dutxar com tots els dies.
Hi ha rumors d'un proper rellevament i també de que ens portaran al “cap de pont”. Algú diu que serà a les posicions de Vallfogona.
Hem tingut en Rovira i jo una interessant discussió amb Blanco i Coterillo. Hem quedat bastant bé.*

Divendres, 22 de juliol de 1938

*Rumors posteriors diuen que anirem a les mateixes posicions del “cap de pont” on estàvem abans.
A la tarda vaig a banyar-me a la dutxa junt amb en Claret.
La nit passada he fet guàrdia de 4 a 6 del matí.
Al matí he anat a missa i m'he confessat amb el Pater català d'artilleria.
Canal m'ha deixat un llibre per aprendre d'ajudar a missa.*

Dissabte, 23 de juliol de 1938

*Cada dia mati i tarda ens entrenem en el Morse. Avui he fet guàrdia de 6 a 8 del matí.
He anat a la dutxa junt amb Coterillo.
Dia tranquil. Molt de sol, però una mica d'airet fresc.
He escrit:
Una tarja postal a D: Manuel (Raimat)
Una carta a F. Fuentes.*

⁷⁶ Il·legible.

⁷⁷ Sacerdot de gran vàlua, el 1939 va ser traslladat a la parròquia de Santa Anna de Barcelona i morí al cap d'alguns anys.

⁷⁸ Il·legible.

Diumenge, 24 de juliol de 1938

He fet guàrdia de 12 a 2. M'he llevat tard. No he esmorzat i així he pogut combregar a la missa, després de la qual han desfilat els Falangistes. He anat a la barberia.

A la tarda em dutxo junt amb En Rovira.

Escriu una carta a la Sra. Solchaga.

Rebo:

Una carta de D. Manuel des de Logroño.

He fet guàrdia de 2 a 4. Fent una carta a Ramon Sabanes M'ha passat l'hora d'anar a missa. Ha arribat de permís Rio el qual m'ha portat una carta de la germana de Blanco, molt xistosa. Com que León li va fer conèixer de paraula sota la P.M. i els enllaços em dedica algun xisto per mi. I per correspondre-la li escriuré una carta.

Avui és el Sant del meu oncle i demà de l'Anna M^a. Que deuen fer tots ara?

Començo una novena al Sagrat Cor per que no hagin de tallar la cama del meu amic Portell.

He rebut:

Una carta postal del Sr. Raul

Una carta d'A. Portell

Un paquet del Sr. Manuel

He escrit:

Una carta a R. Sabanés

Dimarts, 26 de juliol de 1938

Aquesta nit s'han passat dos evadits de la zona roja. Ham passat el Segre nedant.

He fet guàrdia de 2'30 a 5.

Vaig a dutxar-me junt amb en Claret. Avui és comenta molt el parte d'ahir sobre el pas de l'Ebre per part dels rojos.

Rebo carta de Josep Pons i Jeroni Parera

He fet guàrdia de 6 a 8 del matí. En Castany m'ha posat d'esmorzar i la guàrdia. M'ha dit que aquesta nit hi havia hagut molt moviment de cotxes a la zona enemiga. Tothom preveu propers atacs rojos. Qui sap si de l'envergadura que han estat els de l'Ebre. No temo res. Déu ens ajudarà, com ja va fer-ho el mes de maig. Penso amb els de casa i especialment avui amb el meu germà.

Vaig a dutxar-me junt amb M. Coterillo. Per previsió, per a què no passi com a l'Ebre, envien a Torrelameu dues C^{es} de San Quintin com a reforç en cas de necessitat.

Rebo carta de M. Martí

Dijous, 28 de juliol de 1938

He fet guàrdia de 12 a 2. Aquesta nit passada es varen prendre moltes precaucions. No ha passat res gràcies a Déu.

Hem fet com cada dia instrucció de Morse.

A la tarda he anat a dutxar-me. Érem una colla, Blanco, Rovira, Gómez...

He escrit una carta a D. Manuel.

He rebut

Una carta de Pilar Albàs

Una carta de Josep Montserrat

He fet guàrdia de 2 a 4. Tot avui l'he passat escrivint cartes. N'he [...] ⁷⁹ una pel Hno. Ligori

⁷⁹ Il·legible.

que no l'he acabada. A la tarda m'he dutxat.

Em diuen que els rojos han arribat a posar 11 ponts o passeres a l'Ebre, però que se'ls està donant una gran pallissa.

Aquí vigilem molt.

Rebo una carta de Dª Montserrat a companyant-me una de R. Ribas i una altra de la meua Paquita.

He escrit

Carta a Felix Millet

Carta a Manuel Palou

Una tarja postal a Josep Pons.

Una tarja postal a Raul Mª Mir

Una carta a Antoni Portell

Una carta a J. Montserrat

Una carta a Pilar Albás

Una carta a Jeroni Parera⁸⁰

Una carta a M. Martí.

Dissabte, 30 de juliol 1938_

He fet guàrdia de 4 a 6.

He acabat la carta per l'Hno. Ligorí.

No he pogut anar-me a dutxar perquè he hagut d'anar diverses vegades a les posicions de la C^a.

He escrit:

Una carta a l'Hno. Ligorí

Una tarja postal a Josep V. Solà.

Tinc una conversa interessant amb Lluís Aguirre.

He parlat a l'alféres ajudant per anar a cursets de sergent i m'ha dit que ho tindria en compte.

He fet guàrdia de 6 a 8. He anat a missa. M'he afaitat abans. A l'hora de dinar hi ha hagut un petit accident entre Blasco i [...]⁸¹.

A la tarda he hagut d'anar dues vegades a les posicions. Quan he anat a portar el "sant i senya" l'Alféres Palacios me l'ha pres de les mans i malgrat dir-li que tenia ordre d'entregar-la personalment al tinent.

Després ho he contat a l'Alféres ajudant per què m'he enterat que l'havia perdut.

Al vespre ens estem una bona estona a la porta de l'església amb els d'informació i J. Coterillo i esperem que donin el parte. Ni bo ni dolent, més aviat bo però molt breu.

Aquesta nit rellevaran a la 1^a C^a.

Ha vingut una bateria d'artilleria de muntanya, i també soldats sapadors per a fortificar.

Avui fa dos anys varem matar al Miquel Roig i al Pacià, al Casas junt amb altres ... Déu els tingui a la glòria.

Dilluns, 1 d'agost de 1938 (Torrelameu)

He tingut guàrdia de 12 a 2. Avui en Berga s'ha trobat malament. Tenia febre i m'he hagut de cuidar de portar-li quelcom. Al migdia amb en Barrios, Castany i Rovira ens hem fet una amanida.

80 Germà de Antoni Parera Rosell.

81 Il·legible.

Així ens hem atipat. A la tarda he hagut d'acompanyar el Comº, el Capità, i l'alfères ajudant a la casa on està el tinent Estrella que està malalt. El practican Eraña[?] em dona dos tablettes de quinina. En prenc una. Al vespre escolto el parte de la Comª. No gaire bo. Estic preocupat per en Josep Solà i Ventura Canals. M'han dit que Valvanera l'havien ferit[?] a l'Ebre.

He rebut una postal de F. Fuentes

Dimarts, 2 d'agost de 1938

He fet guàrdia de 2 a 4. En Berga encara està malalt. A les 4 de la matinada li he anat a buscar aigua. No he esmorzat fins tard perquè he anat a missa, confessar i combregar. M'he confessat amb el Pater català dels artillers. M'ha donat molts bons consells.

Vaig a dutxar-me la tarda. Marxa l'alfères Palacios a cursets. La Cª queda sense oficials, i se'n fa càrrec l'alfères Robledo.

Vaig a escoltar el parte i estem junts amb uns quants catalans d'artilleria, algun, el recordo de la Cota 1042.

Dimecres, 3 d'agost de 1938

He fet guàrdia de 4 a 6. En Berga encara està malalt i vénen uns amics seus del 7ª [...] ⁸² que estan [...] ⁸³. També el ve a veure en [...] ⁸⁴ d'Olot que és d'artilleria, un company [...] ⁸⁵ a Barcelona [...] ⁸⁶ que parla català i es [...] ⁸⁷.

La tarda anem a la [...] ⁸⁸ en Castany, Rovira. [...] ⁸⁹ "Barcelona" i jo. Després de fer la resta.

A la nit escoltem el parte. Poc encofetjador. D'això que avui s'ha oït un bombardeig formidable.

He escrit:

Una carta a Joan Botet.

Una carta a Jaume Caballeria.

He rebut una carta de D. Manuel.

Dijous, 4 d'agost de 1938

He fet guardia de 6 a 8 del matí.

He anat a missa i a combregar. Penso en Portell, en Josep Solà i Bonaventura Canals. No tinc notícies d'ells encara. Després de la missa, escric. Dino amb en Barios i en Castany com cada dia. Dormo la siesta. Faig d'enfermera d'En Berga. A la tarda una mica d'instrucció teòrica. Vaig a dutxarme juny amb En Barios, i més tard diu la contrasenya al Molí on està la 1ª des d'ahir a la nit. Al tornar trobo els d'informació i J. Coterillo que anaven a cercar aigua fresca. A la nit esperant el parte m'he adormit a un banc de pedra de l'Església.

Escric: postal a escriptent Enolano[?] i carta a D. Raul M. Mir

82 Il·legible.

83 Il·legible.

84 Il·legible.

85 Il·legible.

86 Il·legible.

87 Il·legible.

88 Il·legible.

89 Il·legible.

Divendres, 5 d'agost de 1938

He tingut guàrdia de 12 a 2. He dormit al "sommier" i matalàs de l'alferes ajudant. He descansat de [...] ⁹⁰. He anat a missa i he combregat. [...] ⁹¹ al matí he parlat una bona estora amb un barceloní al qual dilluns passat li varen robar diners i joies del pis on està. M'ha consultat a veure que li sembla de fer. Té la numeració dels bitllets. Li he dit que es dirigeixi al Banc d'Espanya de Lleida.

Com que a les posicions tenen poca cura dels telèfons, el Com. ha donat ordre que els enllaços telefonistes estiguin tres dies a les avançadetes per a que se'n cuidin. Com que en Berga està malalt hi he d'anar jo i aquesta nit ja sóc a pocs metres del Segre.

Dissabte, 6 d'agost de 1938

Aquesta nit passada han vingut a visitar la 1ª línia els tinents coronels Malagón i Aguilar, el Comandant i altres oficials que els acompanyaven ⁹². Avui he estat amb el Serg, Iglesias. No he fet apenes res en tot el dia, he anat a buscar préssecs i tomàquets. Cap al tard he anat al molí a cercar aigua, oli, i sal, que m'ha donat Beitia.

A la tarda he escrit cartes.

Ahir vaig escriure una carta a D. Manuel.

Avui he escrit:

Una carta a D. Manuel

Una carta a Dª Montserrat.

Avui al matí els rojos ens feien discursos des del poble

Diumenge, 7 d'agost de 1938

Aquesta nit passada vingué el sergent Lazárraga[?] amb la seva secció. Durant el dia s'ha quedat el sergent Asmisqueta[?]. He anat a cercar préssecs i tomàquets. Gairebé tot el dia no he fet mes que jeure. Hem vist oficials. L'enemic tira algun tret de tant en tant. Sentim algun auto i una moto que maniobren pel poble. He escrit una carta a F. Fuentes.

Avui fa un any rebérem el telegrama comunicant-nos que el Francisco estava greument malalt. Déu ens ajudà. També m'ajuda ara ⁹³.

Dilluns, dia 8 d'agost de 1938

Ahir a la nit s'estrenà la vigilància perquè la temia un atac de l'enemic per aquesta posició. Vingué l'alferes Valtueña. No hi ha hagut res gràcies a Déu. En una posició molt dolenta, s'ha queixat el sergent Caballero. Al matí he anat al molí a esmorzar.

⁹⁰ Il·legible.

⁹¹ Il·legible.

⁹² Els resultats dels combats de l'Ebre, van aconsellar a les tropes republicanes un replantejament dels objectius inicials, i van optar per una operació de menys envergadura que aconseguís crear un cap de pont des de Tèrmens fins a Vilanova de la Barca.

Pel que respecta a la zona de Vilanova de la Barca, on es produiria el proper atac, els nacionals hi tenien desplegada la 54 Divisió. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril –desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida.

⁹³ Les coses van començar a anar malament pels republicans quan el dia 8 d'agost, un dia abans de començar l'ofensiva prevista, uns desertors fugitiu va informar als nacionals que es preparava un atac a Vilanova de la Barca i el general Marzo Pellicer, cap de la 54 Divisió, va ordenar reforçar les posicions d'aquell indret amb noves unitats. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril –desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida

Penso molt en el dia d'avui l'any passat. Fa un any que he viscut intensament, d'un lloc a l'altre. Els enyoro a tots. I pensar que cent cinquanta metres més enllà comença la terra on tots estan patint i sofrint!

Hi ha bones notícies de l'Ebre. A la nit un mul que porta bombes de ma, trenca la línia. Vaig a arreglar-la. Ens comuniquen que un passat ha dit que començarà l'atac a la matinada⁹⁴.

Dimarts, 9 d'agost de 1938

Durant la nit hem sentit picar fustes, i treballar a un camí que baixa al riu⁹⁵. Matinada terrible. Era fosc. Comença el foc amb armes automàtiques i morter. L'enemic intenta passar el Segre entre la 2^a i al 1^a. És rebutjat. Al segon intent ho aconsegueixen. Venen soldats de la 2° C^a desmoralitzats. Telefono i dono notícies de com va tot al tinent López de part del tinent Fernandez. Se sent una gran remor de veus. És l'enemic que està uns centenars de metres més amunt. Estàvem junts el tinent Fernandez i el sergent Luzàrraga a uns 15 ms del telèfon. Ens criden l'alto uns desconeguts. Fugim. Perdem el sergent. Luzàrraga i jo dubtem entre tornar o anar al molí. Se senten més properes les veus. Trobem soldats fugitius. Comença el tiroteig, xiulen les bales, anem cap el molí. Estic abatut. Continua el tiroteig. Mentre descansen em donen tres cartes de M. Martí, de Porcell i de la Sra. Montserrat, acompanyant-me una de Rosa Ribas i una del meu germà. Ploro, fa un any... Continua el tiroteig. Han passat tancs, cavalleria. M'en vaig a Torrelameu amb en Lladó, groc, rendit també. S'ha escapat quan l'anaven a [...] ⁹⁶. Em diu que en Figueras és mort, que han fet presoners. Esplico a l'alferes Piera que ha passat. Em tot el dia apenes menjo res. Vene reforços. Descansen. Aviació, artilleria, tiradors, metralla, molt moviment. Antitancs. Es passa un tanc. Tiroteig. Derrota formidable de l'enemic. Ferits, algun mort. En Blanco cau d'un camió. Està

94 L'ofensiva republicana va començar a les tres i vint de la matinada del dia 9 d'agost. Unitats republicanes van travessar el riu Segre i van atacar les posicions del 289 Batalló de Tiradors d'Ifni, que va rebutjar l'escomesa causant un gran nombre de baixes a l'adversari.

Des de Menàrguens fins al Noguera Ribagorçana els sapadors republicans havien construït un pont i dues passarel·les per on van travessar la 56 Divisió, unitats de cavalleria i una vintena de tancs, que van enxampar per sorpresa el 132 Batalló del regiment d'Amèrica i el 6 de Sant Quintí, que va haver de rendir-se. A les 8 del matí, el republicans havien penetrat 300 metres dins les línies enemigues. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida

Els vols de reconeixement nacionals informen: "Se observa en Villanueva de la Barca actividad enemiga en el río tratando de construir un puente, o pasar en balsas (...) En los caminos que conducen a este pueblo se ve bastante actividad (...) Al otro lado del río y en unos árboles hay unos 8 tanques al lado de un cuadrado de tierra quemada, ametrallándonos y observando que la gente se tiraba al agua, pasándose a la otra orilla. Al N. Y unos 200 metros agua arriba del pueblo hay unos cables que cruzan el río, creyéndose el principio de un puente, o bien para pasar las barcas (...) hay muchas embarcaciones y parece como se intentará hacer un puente a la altura del pueblo"

Durant tot el matí amb el suport de l'aviació i l'artilleria, els republicans van intentar avançar en direcció a Torrelameu. Cap al migdia van ser aturades per la infanteria nacional, amb l'ajut de la seva aviació.

Les baixes republicanes eren considerables i encara van augmentar més quan una sobtada riuada del Segre, ja que els nacionals havien obert les comportes dels pantans de Camarasa i Sant Llorenç, va endur-se riu avall tot el que va trobar. A més la dotació d'un dels tancs T-26, va desertar i va endur-se el blindat a les línies nacionals.

De fet, la intenció dels nacionals amb la provocació de les riuades anava dirigida a interrompre el subministrament de material de l'Exèrcit republicà a l'altre costat de l'Ebre. Si mes no, la crescuda va ser molt més devastadora a Vilanova de la Barca per la proximitat dels pantans.

A la tarda l'activitat bèl·lica va ser pràcticament nul·la. Els republicans esperaven que baixés el riu per a poder reparar les passarel·les. El comandament nacional, davant de les dimensions de l'ofensiva republicana, no els quedava altre remei que contraatacar per evitar la consolidació de les posicions republicanes i va enviar a primera línia la 1 de Mehal·la de Tetuan, que havia de donar suport a dos batallons de tiradors d'Ifni. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida

95 Sapadors republicans estaven construint un pont i dues passarel·les.

96 Il·legible.

greu. A la nit ataquen els moros, tenen moltes baixes.

*Ahir hi havia set presoners. Avui hem guanyat i no hi ha cap presoner, els camps com deuen estar! Aquest mati han bombardejat el poble. A la tarda foc de metralladores i artilleria nostres...*⁹⁷

* * * * *

Aquesta és la darrera anotació al diari. Adjutori Vàries Gabarró, morí a les 12 de la nit del dia 11 d'agost de 1938, a Torrelameu, La Noguera, víctima d'un obús antitanc republicà, que va impactar al camió on viatjava amb altres companys. Va ser enterrat al cementiri d'Albesa.

Un obús és una peça d'artilleria semblant a un canó però que en atacar mitjançant un tret en corba, pot arribar a objectius que es troben darrera d'obstacles, ja que es pot elevar en angles superiors a 45°. Es va utilitzar per primera vegada a Espanya durant les guerres carlines del segle XIX, però es va generalitzar el seu ús durant la I Guerra Mundial. La munició que utilitza no és esfèrica com la dels canons, sinó cilíndrica.

No sabem quin tipus d'obús va fer blanc en el camió en què viatjava Adjutori Vàries, però l'exèrcit utilitzava les Vickers de campanya 105, model de 1922, fabricats a Reinosa (Santander) per la Sociedad Española de Construcción Naval sota llicència Vickers. En alguns països no es va autoritzar mai, però a Espanya era reglamentària, estava en dotació, després de les reformes efectuades per la república, en regiments d'artilleria lleugers amb número parell (recordem que els regiments amb número senar, estaven dotats de canons de Schneider de 75/28). Per tant, quan es va iniciar el conflicte, aquesta arma estava en els dos bàndols.

Aquell mateix dia va escriure les últimes cartes dirigides al Sr. Manuel Raventós, una, i l'altre a la muller d'aquest, Sra. Montserrat Blanc. Allí escriu: "No tema por mí. Creo y tengo confianza que Dios, como hasta ahora, seguirá ayudándome y me apartará de todos los peligros". Possiblement, tal com esmenta Carles Querol⁹⁸, la notícia de la seva mort va arribar abans que la carta.

Les tropes "nacionals" entrarien a Sant Sadurn d'Anoia el 22 de gener de 1939. A la primera pàgina del diari "La Vanguardia" del dia 24 de gener de 1939, es llegia "*...durante toda la jornada los invasores y las fuerzas españolas que les secundan han presionado intensamente en los sectores de Igualada y Villafranca, consiguiendo, tras encarnizados combates, rectificar su línea de vanguardia. La lucha prosigue con violencia a la hora de redactar este parte en la zona de San Sadurn de Noya, donde actua la división italiana "littorio". Nuestros aviones bombardearon y ametrallaron a baja altura importantes concentraciones de fuerzas y material*"

La guerra civil va acabar oficialment el primer d'abril d'aquell any 1939.

* * * * *

97 Amb l'arribada de la 1 de Mehal-la de Tetuan, el 10 d'agost, a les tres de la matinada comença el contraatac franquista. El pla dels nacionals era pressionar al llarg de tot el cap de pont republicà: la Mehal-la des de Torrelameu, el 283 batalló pel centre i a l'esquerra el 286 batalló. En aquell moment, el cap de pont republicà s'estenia des del Noguera Ribagorçana fins a Menàrguens, amb una longitud de 4 quilòmetres.

Els atacs "nacionals" van aconseguir progressos als flancs, tot produint un gran nombre de baixes republicanes. Així es va aconseguir reduir en 2 quilòmetres la part més ampla del cap de pont. En canvi, el centre, els del 283 batalló i la Mehal-la no van poder avançar, a causa de la forta resistència republicana.

Al llarg del matí, els republicans amb l'ajut d'artilleria, aviació i tancs, van intentar recuperar posicions perdudes. Els combats van adquirir una violència insospitada. Davant d'això, els nacionals van cridar el Terç de Valvanera i el Batalló C de Ceriñola i la 18 Bandera (batalló) de la Legió com a reserva.

A mitjanit del dia 11 d'agost els republicans van intentar passar el riu... Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarra-gona *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida.

98 Carles Querol "Retrats", a "El 3 de Vuit". 1997.

La situació de crispació general, i especialment al Penedès, des de l'inici de la guerra i la creació dels comitès antifeixistes va fer que persones que vivien en una mateixa vila, pel fet que d'altres no tinguessin les mateixes conviccions, es convertissin en botxins, això sí "amb permís oficial". Emparant-se en el decret de la Generalitat per "defensar la república i lluitar contra el feixisme i la reacció", detenien altres veïns del mateix poble que segurament coneixien bé i amb que havien compartit festes majors, balls i xerinoles, i no tenien cap problema en afusellar-los on els convenia.

A Adjutori Vàrias tots aquests esdeveniments el van trasbalsar profundament, no sols per les seves conviccions religioses i polítiques sinó que hem de tenir en compte que dos familiars de la seva promesa van ser assassinats.

Per altra banda, aquestes mateixes conviccions van ser el que el van fer decidir a desertar del bàndol republicà i passar-se al costat dels franquistes, d'altra manera hauria temut realment per la seva vida.

De fet, el qualificatiu de "fratricida" que se li dona a la guerra civil és ben cert en aquesta família. El germà d'Adjutori Vàrias, en Francesc, formava part de la lleva del 36 i va servir vint-i-un mesos a infanteria de l'exercit republicà i després vuit mesos a la infanteria franquista. És a dir, els dos germans van coincidir en exercits contraris.

Una constant en el diari que publiquem és que sempre fa referència a les celebracions religioses, missa, comunió, presència del "pater". El que dona a entendre el caràcter religiós del propi Adjutori i de la banda franquista, com podem veure igualment en alguns dels seus poemes en oposició del costat republicà.

Encara que, principalment els últims mesos, diguem que "s'entreté" a escriure en el diari coses intranscendents per el nostre estudi: el menjar que li envien, les cartes que rep, les que escriu, si es pot banyar al riu... No per això les poques referències dels combats que dona han de ser inexactes, ben al contrari, s'ajusten perfectament a la realitat. Tot el que explica s'ha pogut documentar després. Per tant, aquest soldat es trobava ben bé en el lloc on hi havia els enfrontaments i ho vivia tot de primera mà.

L'any 2003 es va inaugurar un carrer a Sant Sadurní d'Anoia que porta el seu nom.

* * * * *

BIBLIOGRAFIA

- ALONSO DE BLAS. Daniel Felipe. *Historia del Ferrocarril de Aragón*. Libros Certeza. 2003. (p. 107 a 116).
- CARLOS ENGEL MASOLIVER i altres. *Rojo y Azul, imágenes de la Guerra Civil Española*. Ricardo Recio Cardona, ediciones. Col. Almena. 1999.
- CARLOS ENGEL MASOLIVER, *Historia de las divisiones del ejercito nacional*. Ed. Almena, 2000.
- POL GALITÓ, MANUEL GIMENO, RODRIGO PITA I JOSEP TARRAGONA, *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril-desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida.
- BERNARDO GIL MUGARZA. *España en llamas 1936*. Ed. Acervo, 1969.
- ANDREU GUIU PUJOL *República, guerra i postguerra a Gelida*, Ed. El 3 de vuit.
- SALVADOR LLORAC SANTIS *Subirats, visió general d'un Municipi de l'Alt Penedès*. 1988.
- SALVADOR LLORAC SANTIS, *Centenari del Col·legi Sant Josep de Sant Sadurní d'Anoia*.
- VICTORIA PEGO, "Héroes y Traidores", diari "El Mundo".
- JOSEP PONS VIVES, *Revolució i guerra a la Granada del Penedès*. Ed. Llibres de l'Índex. 1993.
- CARLES QUEROL, "Les més sagrades". Article al Programa de Fires de Sant Sadurní.
- CARLES QUEROL. "31 de juliol de 1936: crònica d'una matança" publicat a "El 3 de Vuit", desembre del 2005.
- JAUME RECASENS BEL. *Vides en temps difícils*. Editat per el 3 de Vuit
- I també les Webs:
www.carlesquerol.com www.panoramio.com
www.stjosep.com www.teatrogayarre.com
www.ayuntamientocorbalan.com www.el3devuit.com
www.gencat.net/diari www.totselsnoms.org

ANNEX I

Anima que t'embanderes
d'unes alegries blanques,
digues-me quines fal·leres,
quines esperances tanques?
Si el jardí es de palmeres
quines clarors fatilleres
tems que es filtrin per les branques?

Anima jo et vull benpura
sota les ombres serenes,
ara que esgranes les denes
d'una pregària segura:
bèctar sagnan de les venes
càlides per la fretura
de deslligar les cadenes
pèrfides de la sutzura.

Anima que et tornassolen
iridescències de nacre:
acolorit simulacre
de les virtuts que enrojolen
la teva fèrvida i sacre
pietat, guarda't del pol·len
enverinat, aspre i acre,
que les papallones volen
vora de l'antiga xacra.

Anima meva que vibres
dins les petites cofurnes
àvida de tots els llibres
guarda't de les taciturnes
hores frèvoles, nocturnes
que t'envileixen les fibres
líriques amb les espurnes

*Anima, humil, ajup-te
com per un tardà baptisme
rep les ales d'un carisma
d'amor fervent, incorrupte:
ungit de nou amb el crisma
de la joia i l'optimisme
volant deixaràs l'abrupte
soledat del pessimisme.* (original ratllat amb una creu)

Llança't als espais angèlics
amb ales alleugerides.
Anima, vola amb les hèlixs
rígides i enfervorides

que fugen de les mentides
dels sentits, àvids, famèlics
d'unes dolçars envilides.

Ves-te'n fins on es besllumen
els celestials estrèpits.
Torna't com el catecumen
que enlaira el cor a on s'esfumen
els records vells i decrèpits.

*Ara que rius i que exultes,
deixa les planes sorrenques,
fuig-ne dels ermots incultes,
vola ben lluny de les llenques
àrides i escardalenques
on hi creixen les estultes
joies que per fi t'arrenques.*
(original ratllat amb una creu)

Anima meva que saltes
per la pendent i el vertigen
on es respira l'oxigen
lliure de les cimes altes,
on descapdellen l'origen
vents de neguit que tu exaltes.

Anima meva que llisques
ràpida per les nevades
límpides, immaculades
comes blanques on arrisques
vida triomf i arribades
plenes de crits i de visques.

Anima dins de les teves
íntimes inquietuds
qui t'assenyala les treves
quan els enemics vençuts
veuen que els secrets solleves
de llurs paranys vils i astuts?

Anima, trèmula, canta
la fortaleza del sílex
de la destal que ageganta
la derrota dels sacrílegs
aniquilats per la santa
llum dels triomfals epílegs

Anima, lluent, ferrissa
vull que siguis una enclusa
on els martells amb profusa

força facin vincladissa
ara que roent s'abrusa
la voluntat trencadissa
mústiga, esparsa, difura.

Llança't viva a les palestres
plenes dels forçuts atletes
de l'esperit, els poetes
de la santedat, finestres
de l'eternitat, ascetes
que de l'amor llancen destres
l'èxtasi al cel, en sagetes

Tens de la ma la quadriga
de les virtuts més preclares.
T'espera la sorra antiga
on han plorat tantes mares
les tendres vides més cares.

Si el temor encara et lliga
inclina't davant les ares

Amb un amor que et renova,
amb una fe que t'ajuda
t'has llançat a la més rude
lluïta, i el teu cor retroba

la serenitat perduda

Anima que t'embanderes
d'unes alegries blanques
digues-me quines fal·leres
quines espetandes tanques?
Quines clarors fetilleres
tems que es filtrin per les branques
si el camí és de palmeres.
Fal·lera, ja no ets eixuta!
esperança et veig equànime!
La confiança absoluta
amb un acord ben unànime
la fe i l'amor me l'han duta.
Quan mon cos deixis exànime
ja saps de Déu l'ampla ruta
o vida de la meva ànima!⁹⁹

99 Poema sense títol. escrit en trossos de paper molt petits, possiblement podria ser el poema "Càntic a la meva ànima" que va ser molt aplaudit el diumenge 12 de juliol de 1936, tal i com comenta Adjutori Vàrias al seu diari en l'anotació d'aquesta data. Es conserva igualment a l'ACAP.

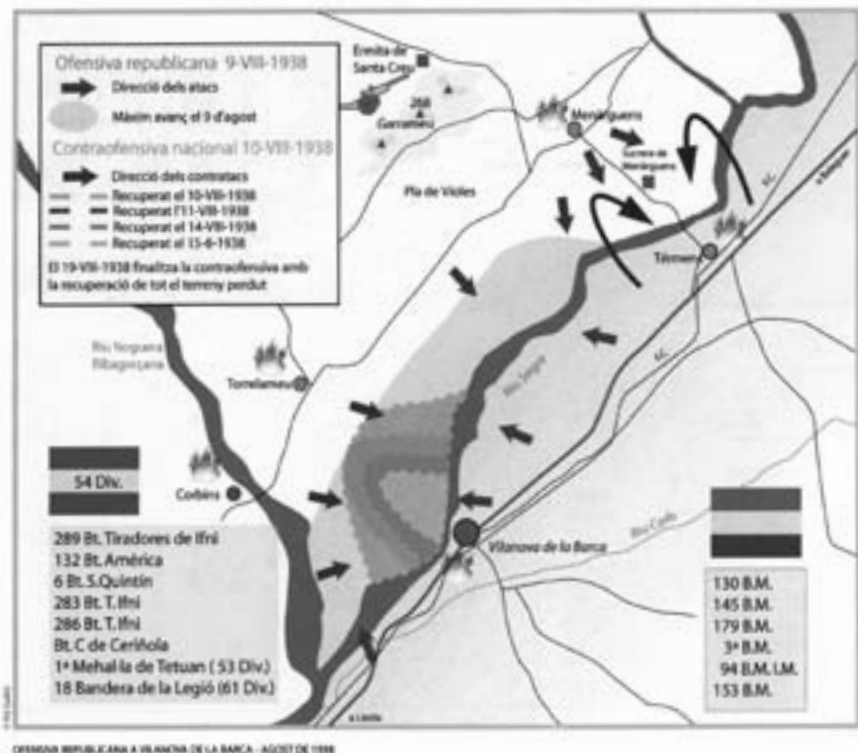
* * * * *

Mapa dels combats i ofensiva
republicana a Vilanova de la
Barça 9 i 10 d'agost de 1938.

Pol Galitó, Manuel Gimeno,
Rodrigo Pita i
Josep Tarragona.

Les batalles del Segre i
el Noguera Pallaresa. L'atac
final contra Catalunya
(abril - desembre de 1938.)

Pagés editors. Lleida

ANNEX III

Torrelameu, 11 agosto 1938
III a.t.

Sr. D. Manuel Raventos
Raymat

Querido Sr. Manuel:

En un momento que puedo coger el lápiz le escribo para comunicarle que sigo bien. Ya estoy restablecido de la indisposicion que sentia en todo el cuerpo.

A pesar de todo tengo sueño por que hemos pasado la noche sin dormir.

Como los partes oficiales he sabido que no hablan nada de esta intentona roja, no me entretengo en detalles para que la censura no ponga obstáculos a la circulacion de la presente.

Si que supongo puedo decirle que la derrota va tomando proporciones. Tenemos en nuestro poder un formidable tanque ruso, y hay alguno inutilizado, y otros que no han podido volver a su punto de partida.

Nada más por hoy. Supongo que a Vd. le llegará algo del rumor de la artilleria.

No tema por mí. Creo y tengo confianza que Dios como hasta ahora seguirá ayudándome y me apartará de todos los peligros.

Con todo afecto le saluda su afmo. S.S.

Adjutori

ANNEX IV

Torrelameu, 11 agosto 1938
III a.t.

Sra Dª Montserrat Blanc

Apreciada Sra. Montserrat:

Supongo en su poder mi anterior.

Sigo muy bien y estoy otra vez cumpliendo mis obligaciones de enlace.

No me entretengo en detalles pues veo que en los partes oficiales no se ha dicho nada de la intentona roja del Segre.

Bien hecho. Estan un grupo en un terreno que ha sido para ellos un callejon sin salida, pues no han podido retroceder como querrian ahora.

Tenemos un tanque ruso en nuestro poder y algun otro está incendiado. Me parece que otros cogeremos.

Estoy restablecido de mi pequeña indisposición.

Pronto le escribiré contestando a la suya.

En la carta de mi hermano el trozo firmado por Mª Teresa no es de mi madre, sino de la hermana de los Parera.

Espero con ansia carta de Jose V. Solá. Y además ¿quiénes fueron los chicos de San Sadurni fusilados por los rojos?

Aquí hay unos artilleros entre los cuales hay un compañero de Jordi, que trabajaba con el en la casa Simó.

Nada mas por hoy. Recuerdos a todos.

Con todo afecto

Adjutori

ANNEX V

Dos poemes d'Adjutori Vàrias.

ELS REFUGIATS

La guerra els duu, lluny de la llar paterna,
pobres refugiats; pelegrinant
damunt les terres de la sibèria eterna
només alenen per quan tornaran.

Quan tornaran a dins les llars eixutes
on ni la cendra buida del darrer foc?
Si els pobles fugen canviant de lloc.

Sense la casa, sense la lleu fortuna
de llit ni taula per llescar-hi el pa
tot ho han deixat dessota de la runa
fins l'esperança de poder tornar.

Pobres refugiats, teniu al rostre
la fam, el plor, les llàgrimes, el dol
i la nostàlgia viva d'aquell rostre
d'aquell portal obert de cara al sol.

Pobres refugiats, veniu a casa
es aixopluc la llar dels catalans
ens partirem el pal, la llum, la brasa
d'amor etern qui a tots ens la germans!

S.S. 13 novembre 1936

* * * *

Record als amics

POEMA DE GUERRA

Guerra, aplanats per tu:
cauen obusos
la mort no me la sabe dur
per a trencar tots els nusos
que em lliguen l'ànima i el cos.

Ara, aplanat, el pensament em vola
i aquesta mica de repòs
mon esperit em tornassola
de tants records!

Quan tornaré a la llar volguda
em diran tots els amics morts
i a la sorpresa serà ruda
i violència per a mi!

Estimo tants amics! I tantes
pregàries els voldria dir
per ells i per les nostres santes
coincidències d'ideals.

De tantes abraçades que ara cuides
ai amistat!, quants cops mortals
em deixaran les abraçades buides.

Deu meu! Que almenys quan brillaré
no sigui la nostra ànima, petita
per cada màrtir que ara cau
vingui d'apóstols una gran collita

Assentiu, 21 maig 1938
II any triomfal

A. Vàrias

ANNEX V

Itinerari d'Adjutori Vàrias durant la guerra.

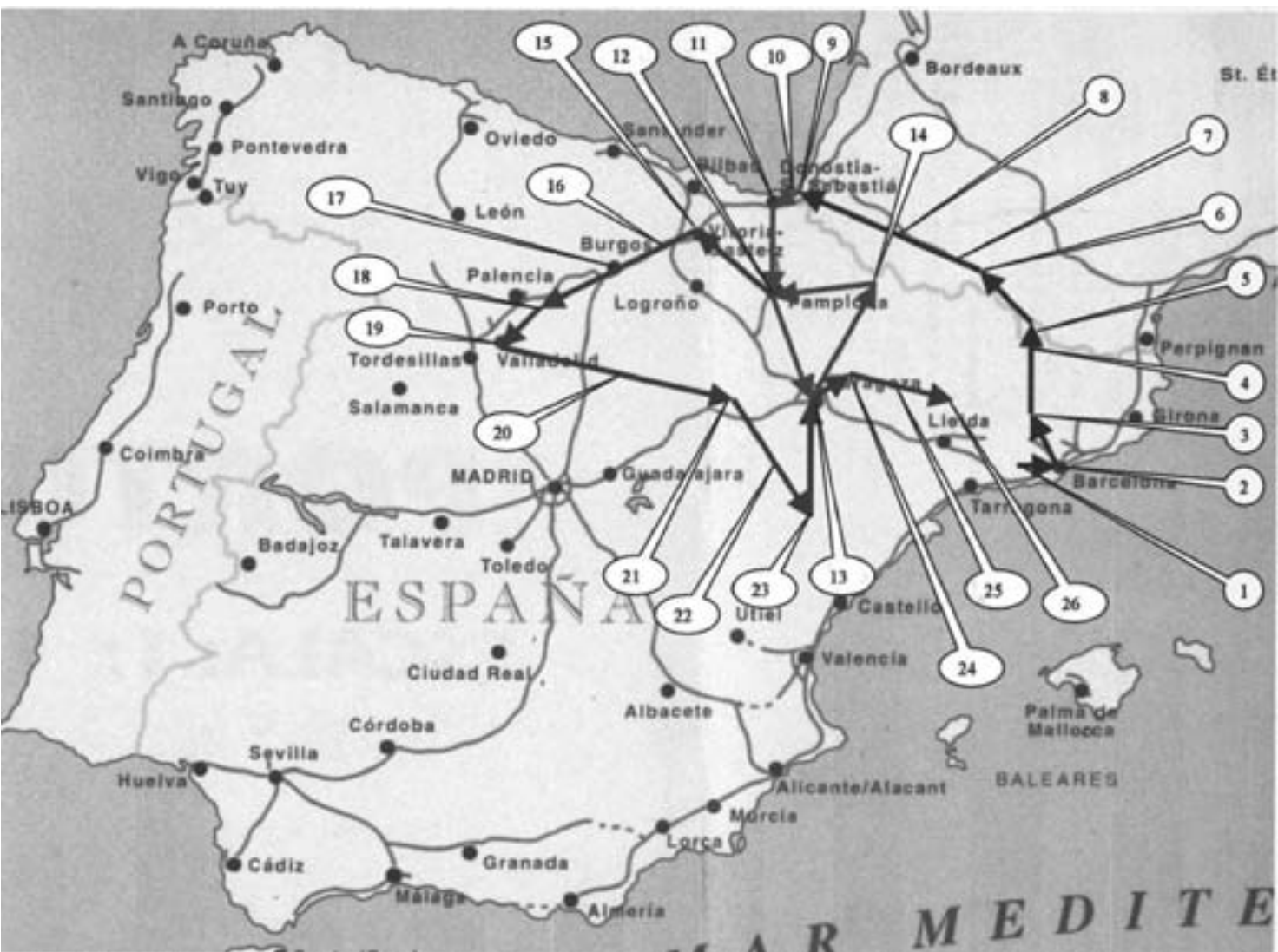
(Font: el·laboració pròpia.)

Data arribada	Mitjà transport arribada	Numeració al mapa	Lloc	Província	Data sortida	Mitjà transport sortida
		1	Sant Sadurní d'Anoia	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		2	Barcelona	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		3	Manresa	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		4	Seu d'Urgell	Lleida	17/10/1937	
17/10/1937			amagat a la r. de C.	Lleida	23/10/1937	
23/10/1937		5	cases d'Andorra	Andorra		
24/10/1937		5	Sant Julia de Lòria	Andorra		
25/10/1937		5	Andorra la Vella	Andorra		
26/10/1937		5	Les Escaldes	Andorra		
27/10/1937		5	Port d'Envalira	Andorra		
27/10/1937		6	Saint Giron	França		
27/10/1937		7	Montrejeau	França		
27/10/1937		8	Lourdes	França		
27/10/1937		9	Hendaya	França		
27/10/1937		10	Irun	Guipuzcoa	28/10/1937	
28/10/1937			Fuenterrabia	Guipuzcoa		
29/10/1937		11	Sant Sebastià	Guipuzcoa	30/10/1937	
30/10/1937		12	Pamplona	Navarra	21/11/1937	tren
			Buslada	[??]		
21/11/1937	tren	13	Saragossa	Zaragoza	22/11/1937	
22/11/1937			Santa Maria de la Peña	Osca		
22/11/1937		14	Jaca	Osca		
22/11/1937			Senegüés	Osca	03/12/1937	a peu
03/12/1937	en camió		Sabiñánigo	Osca		
	en camió	14	Jaca	Osca		
04/12/1937	en camió	12	Pamplona	Navarra	07/12/1937	tren
07/12/1937	tren	15	Vitoria	Àlava	07/12/1937	
07/12/1937	tren	16	Miranda de Ebro	Burgos	07/12/1937	
07/12/1937	tren	17	Burgos	Burgos	07/12/1937	
07/12/1937	tren	18	Venta de Baños	Palencia	07/12/1937	
08/12/1937	tren	19	Valladolid	Valladolid	08/12/1937	
08/12/1937	tren	20	San Esteban de Gormaz	Sòria	08/12/1937	
08/12/1937			Quintanas de Gormaz	Sòria	18/12/1937	
18/12/1937			Burgo de Osma	Sòria	18/12/1937	
18/12/1937			Quintanas de Gormaz	Sòria	22/12/1937	tren
23/12/1937	tren	21	Calatayud	Saragossa	23/12/1937	tren

23/12/1937			Poyos	Teroll	23/12/1937	
23/12/1937	tren		Maluenda	Saragossa	23/12/1937	tren
23/12/1937	tren		Daroca	Saragossa	23/12/1937	tren
23/12/1937	tren		Torrijo del Campo	Terol	05/01/1938	
05/01/1938			Rubielos de la Cèrida	Terol	12/01/1938	
12/01/1938	a peu		Torrijo del Campo	Terol	13/01/1938	
13/01/1938	tren	22	Caminreal	Terol	13/01/1938	
13/01/1938	tren		Longares	Saragossa	22/01/1938	en camió
23/01/1938	en camió		montanyes a prop Teruel	Terol		
25/01/1938			Cella	Terol		
21/02/1938			Frente de Teruel (Cella)	Terol		
02/03/1938		23	Villaespesa	Terol	17/03/1938	a peu
02/03/1938			La Muela	Terol		
17/03/1938	a peu		La Guea	Terol		a peu
	a peu		Cella	Terol	18/03/1938	tren
19/03/1938	tren		Zaragoza	Saragossa	19/03/1938	tren
19/03/1938	tren	24	Zuera	Saragossa	19/03/1938	
19/03/1938	a peu		Valseca			
24/03/1938			Vedado de Zuera			
25/03/1938	a peu		Senés de Alcubierre	Osca		a peu
25/03/1938	a peu		Senés de Alcubierre i Robres	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Robres	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Alcubierre	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Lanaja	Osca		a peu
	a peu		Cartuja de Lanaja	Osca		a peu
27/03/1938	a peu		Albalatillo	Osca		a peu
28/03/1938	a peu	25	Sariñena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Sena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Villanueva de Sijena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Ontiñena	Osca	30/03/1938	a peu
	a peu		camp a través	Osca /Lleida		a peu
01/04/1938	a peu		Gimenells	Lleida	02/04/1938	a peu
02/04/1938	a peu		Raimat	Lleida	03/04/1938	en camió
03/04/1938	a peu		entre Almenar i Alguaire	Lleida	04/04/1938	a peu
05/04/1938	a peu		travessent el Noguera Pallaresa	Lleida	05/04/1938	a peu
05/04/1938	a peu		un barranc	Lleida	10/04/1938	a peu
11/04/1938	a peu		Asentiu	Lleida	25/05/1938	a peu
25/05/1938	a peu		cap a Balaguer, pasar riu segre	Lleida	25/05/1938	a peu
25/05/1938	a peu		Menarguens	Lleida	13/06/1938	en camió
13/06/1938	en camió		Albesa	Lleida	19/06/1938	en camió
19/06/1938	en camió		Raymat	Lleida	20/06/1938	en camió
20/06/1938	en camió		Albesa	Lleida	04/07/1938	en camió
04/07/1938	en camió	28	Torrelameu	Lleida	14/07/1938	en camió
14/07/1938	en camió		Benavent	Lleida	14/07/1938	en camió
14/07/1938	en camió	28	Torrelameu	Lleida		

Itinerari de la guerra d'Adjutori Vàrias.

(Font: el-laboració pròpia.)

* * * * *

SECCIONS

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 129 – 2011

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1a NOTÍCIA	DATA
FÈLIX, Muntanyeta	Santa Oliva	?	2001
FERRADURA, La	Vilafranca	“prop de la F.”	1567
FERRAGUET, Can	Sant Llorenç d'Hortons	?	1860
FERRAN, Fondo del	Bonastre	?	2000
FERRAN, Mas	Castellví de la Marca	“den Ferran”	1224
FERRAN, Molí d'en	Santa Margarida i els M.	”Molí de Farran”	1699
FERRANELLA	Torrelles de Foix	?	1996
FERRER, Mas	Cunit	“mas de Farrer”	1587
FERRER, Cal	Mediona	?	1785
FERRER, Mas	El Pla del Penedès	“mansi Ferrer”	1537
FERRER, Mas	Sant Cugat Sesgarrigues	“Ferrer del Mas”	1405
FERRER DE LA RIBA	Subirats	“Joan Ferrer de la R.”	1605
FERRERES, Les	Cubelles	?	1488
FERRERIA, La	Cubelles	“la fàbrega”	1425
FERRERICO, Can	Mediona	?	1999
FERRET, Maset d'en	Avinyonet	“Pau Farret”	1611
FERRET, Fondo del	Sant Pere de Ribes	“lo fondo del F.”	1767
FERRETS, Fondo dels	Olèrdola (Viladellops)	?	1994
FERRIOL, Mas	Avinyonet (Cantallops)	“mansus Ferriol”	1300
FERRIOL, Mas	Pontons	“Mas Farriol”	1709
FIGALA, Cal	Torrelles de Foix	“Cal Figala”	1920
FIGO, Font del	Llorenç del Penedès	?	1998
FIGUERA, Mas de la	Avinyonet	“mas de la Figera”	1425
FIGUERA, La	Olèrdola (Viladellops)	“coma de la F.”	1730
FIGUERAL, Pla del	Castellet i la Gornal	?	1976

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26

v_carbonell_v@yahoo.es

vcarbonellvirella@gmail.com

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDÈS

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

Topònims	Pàgines	Notes
TRENCA PORTELLS (Avinyonet)	149.	Entre Olivella i Santa Susanna.
TRENCACÀNTIRS, pas de (la Bisbal)	69.	En el torrent Mal.
TRES PARTIONS, serrat de les	141.	A Torrelletes.
TRINITAT, la (Sitges)	109, 116, 118, 119.	A 200 m d'altitud. Existia l'any 1375.
VALL I EL POUET, la	25, 26 (fotos balma), 27.	Olèrdola. Pouet esmentat en el segle X.
VALL, cases de la (Olèrdola)	25.	Desaparegudes.
VALLBONA (Sitges)	115.	Esment.
VALLCARCA, masia i riera de (Sitges)	63, 109, 116, 117, 118.	Masia desapareguda. Ciments Uniland.
VALLDEMAR, urbanització (Calafell)	129, 133.	Esment. Abans cal Perotet.
VALLDOSSERA, torre de (Querol)	15, 85.	
VALLFLOR (el Montmell)	121.	Esment.
VALLFORMOSA (Vilobí)	160.	Vinyes de Vallfort de S. Jaume dels Dom.
VALLFORT (S. Jaume dels Domenys)	159, 160.	Antiga senyoria.
VALLGRASSA, masia i fondo de	45, 114, 146 (dibuix), 147.	Begues. Afluent de la riera de Jafre.
VALLMAJOR (Albinyana)	51, 52 (foto), 53.	Cova - avenc de Vallmajor i altres.
Vell d'Olivella, castell (Olivella)	147, 153.	Antic nucli del municipi. Existia el 992.
VENDRELL, el	21, 49.	
VENDRELL, mas (Avinyonet)	149, 151.	Sota el castell d'Olivella.
VENT, forat del (Albinyana)	51.	Pou que enllaçava amb la cova d'Artús.
VENTOSES, serra de les (el Montmell)	13, 29.	Hi ha una masia fortificada.
VERMELL, el Rebato o cases del	17.	Subirats.
VIA, can (Torrelles)	15.	Sota el Santuari de Foix.
VIC NOU, can (Mediona)	78.	
VIC, can (Mediona)	72 (foto), 77, 78.	Coneguda des de l'any 1553.
VICTÒRIA, avenc	125.	A torre Milà, però terme del Montmell.
VIDRE, el (Subirats)	17, 57.	Forn de l'Ordal tancat l'any 1933.
VIDRIER, cal (Font-rubí)	104.	Esment.
VILA ALTA (Castellet)	143.	Nom antic que pot ésser la Casa Alta.
VILA, molí de la (Santa Oliva)	171.	Darrere del castell.
VILADELLOPS (Olèrdola)	147.	Esment.
VILADEMÀGER, coves de	77.	A la Llacuna.
VILAFRANCA DEL PENEDÈS	21, 33.	
VILAFRANCA, puig de (la Bisbal)	69.	Limita amb el Montmell.
VILANOVA I LA GELTRÚ	41 a 43.	
VILA-RODONA (Castellví)	155.	Esment antic.
VILELLA, cal (la Bisbal)	69, 71.	Abans masia de Freié.
VILLANO, cal (Castellet)	134.	Rehabilitada.
VILOBÍ	89.	Esment.
VINYET DE CAL NOIA, capella del	12 (aquarel·la i foto)	Castellví de la Marca.
VIOLÓ, caseta del (Albinyana)	51.	Renom d'una casa del raval de la Torreta.

(continuarà)

PENEDESFERA, LA VEU CIUTADANA DEL PENEDÈS A LA XARXA

LA SAMARRETA SOLIDÀRIA “EL PENEDÈS”

La Samarreta Solidària “El Penedès” impulsada per la Penedesfera -la comunitat de blocaires de l’Anoia, l’Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf- va estrenar un nou model el passat estiu. El nou lema va ser “Penedés genial!” i va ser creat per l’associació igualadina **disseny=igualada**, que també va crear el cartell de les **4es Jornades de la Penedesfera**, celebrades a la capital de l’Anoia els passats 20 i 21 de maig. Aquest conviurà amb els models d’anys anteriors “**London Berlin New York El Penedès Shanghai**” i “**UNIVERSITY OF PENEDÈS**”, originats també arrel de les Jornades de la Penedesfera anteriors celebrades a la Vil·la Casals de Sant Salvador (El Vendrell) i l’UPC de Vilanova i la Geltrú respectivament. Tots els dissenys tenen un èxit notable i se segueixen venent als punts de venda que col·laboren amb la iniciativa. Com a novetat, enguany la samarreta té una versió femenina i es va poder comprar per primer cop al **Festival de música independent Faraday** que es va celebrar a Vilanova i la Geltrú l’1, 2 i 3 de juliol. Els altres esdeveniments penedesencs que col·laboren amb la venda de la Samarreta Solidària “El Penedès” són el **Festival de Música a les Vinyes de Subirats**, que se celebra el juliol a Torre-ramona (Subirats), i el **Cavatast de Sant Sadurní d’Anoia** a principis d’octubre. El **Vijazz de Vilafranca del Penedès** també hi va col·laborar a les dues primeres edicions de la samarreta.

Aquesta acció té 3 objectius:

- Promoure turísticament el Penedès recolzant els esdeveniments relacionats.
- Cercar la màxima col·laboració d’entitats i particulars en una iniciativa comuna pel Penedès.
- Recaptar fons per la causa solidària de La Marató de TV3.

L’Institut d’Estudis Penedesencs, del qual la Penedesfera és la secció TIC, assumeix el finançament de l’operació, la venda a les seves seus i a través d’internet mitjançant l’enviament per correu. Hi ha talles per adults i nens. El preu per cada unitat és de 10 Euros a qualsevol mida. Cal recordar que aquest és sobretot un acte solidari, doncs tots els beneficis són entregats cada desembre a La Marató de TV3.

Aquesta és una iniciativa que dura tot l’any tancant el cercle de la Comunitat de Blocaires. Així la Penedesfera, que sorgeix de la ciutadania, torna al carrer després de passar per la xarxa. Les altres activitats presencials de la Penedesfera, fora de internet, són les **Jornades de la Penedesfera** per a traslladar al conjunt de la societat el fenomen bloaire gràcies a les eines del web 2.0 i les noves tecnologies des d’una vessant social, ciutadana, participativa i col·laborativa; i també el **Vins&Blogs**, les trobades informals de blocaires de la Penedesfera.

Aquests són els punts de venda de persones, entitats, empreses i administracions fins al moment –actualitzats oportunament al Portal de la Penedesfera <http://www.penedesfera.cat>– que estan col·laborant amb aquesta causa solidària, i als quals sempre es pot incorporar qualsevol interessat enviant un e-mail a penedesfera@penedesfera.cat. Sense ells no hauria estat tampoc possible la difusió que ha assolit i s'ha d'agrair i molt el seu compromís:

Seus de l'Institut d'Estudis Penedesencs
(Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, El Vendrell)
Oficina de Turisme de Sant Sadurn d'Anoia
Vinateria Lluquet (Gelida)
Botiga de Puck Import, S.L. (Vilanova i la Geltrú)
Ajuntament de Santa Oliva
Oficina de Turisme de L'Arboç
Centre d'Interpretació del Castell de Gelida
Centre Cívic L'Estació (El Vendrell)
Centre Cívic de Comarruga (El Vendrell)
Oficina de Turisme de Cunit
Patronat de Turisme de Calafell
Hostal del Castell de Gimanelles (Sant Jaume dels Domenys)
Estació Vitivinícola de Lavern (Subirats)
Caseta de Fusta de Sant Pau d'Ordal (Subirats)
Oficina de Turisme de Cubelles
Consorci de Promoció Turística de l'Alt Penedès (Vilafranca del Penedès)

A continuació teniu imatges de la presència al carrer de la Samarreta Solidària “El Penedès”:

London, Berlin, New York, El Penedès, Shanghai.

Al Mercat de Vilafranca del Penedès.

A la ruta literària del Vendrell.

A la Vinateria Lluquet de Gelida.

Al CI del Castell de Gelida.

A l'Oficina de Turisme de Subirats.

A l'Oficina de Turisme de Sant Sadurn d'Anoia.

A l'Oficina de Turisme de Cunit.

L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS participa a les *III Reflexions Crítiques.* *Canvis de paradigma: reptes i oportunitats de la Cultura*

Taula Rodona Catalunya com a Marca.

D'esquerra a dreta: Isona Passola, Benedetta Tagliabue, Albert Sáez, Ramon Arnabat, Mònica Sabata i Lluís Cabrera.

El President de l'IEP, Ramon Arnabat va participar en les *III Reflexions Críiques. Canvis de paradigma: reptes i oportunitats de la Cultura*, organitzades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya els dies 19, 20 i 21 de juliol de 2011 a l'espai Arts Santa Mònica i comissariades per Xavier Bru de Sala i Vicenç Altaió.

Els **objectius** de les Jornades eren:

- formular un conjunt de conceptes que ajudin a comprendre les funcions de la cultura al segle XXI als països avançats,
- enfortir la cultura catalana a partir de les seves especificitats,
- desbrossar estratègies d'aproximació entre la cultura i la societat, i
- detectar eixos més eficients de polítiques culturals, a la llum dels actius i les mancances de tres decennis d'experiència.

Les Jornades es van estructurar en un programa format per 10 taules rodones, amb la participació de personalitats de diferents àmbits de la Cultura, a més dels actes d'inauguració i de cloenda:

- Modernitat i crisi.
- Catalunya com a Marca, on participà el president de l'IEP
- El país i la ficció
- Identitat, producció i mercats
- Capitalitat i territori
- Responsabilitats socials de la cultura
- Cultura digital
- Comunicació i cultura
- Impactes de la nova ciència en la cultura contemporània
- Estratègies de finançament

Les taules rodones i els debats van ser enregistrats i poden consultar-se a:
<http://cultura.gencat.cat/reflexionscritiques>

LA PARTICIPACIÓ ELECTORAL AL PENEDÈS, UN CAS D'ESTUDI LOCAL

Resum:

En aquest article s'analitza la participació electoral a les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf. En concret s'analitza l'efecte del canvi poblacional sobre aquesta, a partir de les teories del capital social i el votant diferencial, en base a dades quantitatives sobre les que s'aplica un model de regressió lineal amb el propòsit de posar a prova la validesa d'aquestes teories en el cas penedesenc.

Paraules clau:

Participació electoral, capital social, votant diferencial, Penedès

INTRODUCCIÓ¹

L'estudi de la participació electoral, com a fenomen polític, s'ha centrat els últims temps en l'anàlisi i cerca de solucions a l'anomenada *desafecció política*. Dins d'aquesta línia de recerca, el nostre estudi pretendrà explicar aquest fenomen a partir del creixement demogràfic sofert pels municipis penedesencs, emprant per aquest propòsit la tesi del capital social (Coleman, 1990; Putnam, 1993, 2000), així com la hipòtesi del "votant diferencial", presentada per Clara Riba (2000). S'inclou dins l'anàlisi les convocatòries d'eleccions realitzades abans de 2010: les eleccions Generals (des de 1977 fins al 2007), al Parlament de Catalunya (des de 1980 a 2006) i Municipals (des de 1979 fins al 2007). S'ha cregut convenient analitzar l'aspecte demogràfic, degut, d'una banda, a la importància d'aquest procés social en les comarques penedesenques; i de l'altra, perquè els factors de caire "local" o "territorial" no han sigut gaire considerats en la literatura sobre participació política.

1. MARC TEÒRIC

La participació electoral com a objecte d'anàlisi de les ciències socials

La participació electoral és una de les branques del que es coneix com a participació política, la qual es defineix com qualsevol acció de la ciutadania destinada a canviar o a modificar el procés polític i a influir en els seus resultats (Torcal, Montero i Teorell (2006: 41)). En l'àmbit acadèmic existeixen diverses formes per agrupar les dimensions de la participació política. Tanmateix, degut a la naturalesa del nostre estudi, nosaltres ens basarem en un classificació simple de la participació

¹ Agraïm a Anna Cuixart (Universitat Pompeu Fabra -UPF-), Clara Riba (UPF), Jorge Rodríguez (UPF) i Joan Font (Instituto de Estudios Sociales Avanzados, -IESA-) la seva col·laboració en el procés de concepció de l'estudi. Sense ells, no hauria estat possible partir d'un marc teòric fort per a desenvolupar les nostres hipòtesis; com tampoc hauriem pogut avançar amb els problemes metodològics que implica l'anàlisi multivariant. Agraïm també el suport de l'Institut d'Estudis Penedesencs (IEP) en el procés de recerca. Cal remarcar que les persones citades no són responsables dels anàlisis i interpretacions presentades; i qualsevol responsabilitat cau sobre els seus autors.

política, partint del treball de Verba i Nie (1972). Així doncs, assumirem que, a *grosso modo*, la participació política es pot dividir en dues gran branques: la electoral, que engloba aquella que té veure amb votar, assistir a mítings, col·laborar en una campanya...; i la no electoral. En aquest estudi operacionalitzarem la primera variable reduint-la al fenomen de votar.

Pel què fa als factors explicatius de la participació electoral, la literatura n'ha subratllat diversos. En aquest estudi, s'ha optat per prendre la conceptualització d'Anduiza i Bosch (2004) que classifiquen aquest conjunt de factors en 4 categories: 1) recursos individuals i característiques socioeconòmiques, 2) les actituds i els valors polítics, 3) recursos socials i 4) el context institucional i polític.

En referència al nostre anàlisi, ens centrarem en aquells factors que es relacionen directament amb el territori i que poden marcar una diferència en el comportament electoral. En aquest context, considerem que els factors més adequats són: els recursos de grup i mobilització i el context polític i institucional, degut a l'existència d'un vot diferencial dependent del tipus d'elecció.

Les actituds i els valors polítics inclouen aquelles orientacions o predisposicions estables, assimilades per l'individu i que incideixen de manera directa en el comportament polític. Anduiza i Bosch (2004) afirmen que a major grau d'implicació en la política, politització i satisfacció amb la política, major possibilitat de participar electoralment.

Els recursos de grup i mobilització és la que Robert Putnam anomena capital social (1993, 2000). El context social, és a dir, les relacions socials i polítiques dels individus o associacions, desenvolupa un paper mobilitzador molt rellevant. Alguns autors consideren, que la participació política és una resposta a estímuls de l'entorn (institucions, organitzacions o persones). En concret, Putnam concep el capital social com “el conjunt de les xarxes i les normes de reciprocitat i confiança fomentades entre els membres de les associacions de la comunitat, gràcies a la seva experiència en la interacció i la cooperació social” (Boix i Posner, 2000: 160). Aquesta confiança és el que permet superar els dilemes d'acció col·lectiva que es plantegen a la vida política. Aquest concepte, lliga amb el territori, ja que el capital social es concep dins una comunitat concreta en la que s'estableixen aquests vincles i que a nivell polític coincideix amb el territori d'influència de les eleccions. Tot i que l'anàlisi empíric de Putnam es basa en la participació en associacions, el seu concepte engloba una idea més ampla de relacions de confiança, basant-se en el concepte de les xarxes socials.

La relació entre la participació electoral, el territori i el tipus d'elecció.

Tal i com diversos estudis han demostrat, la grandària i les característiques del municipi són factors claus per explicar la participació electoral. Font (1992 i 1995) demostra com a Espanya existeix una relació inversa entre la grandària del municipi i el nivell de participació electoral, sobretot a partir dels anys 80. Un estudi més recent, plantejat dins de la mateix corrent, és el realitzat per Pallarès, Fraile i Riba (2007) que parteix de la hipòtesi que les decisions polítiques reflecteixen les característiques socials dels ciutadans. L'objectiu de l'estudi és analitzar l'efecte de variables sociològiques “clàssiques” però juntament amb aquestes, també s'inclou la grandària de l'hàbitat i s'observa com és una variable d'influència en el vot.

La diferència de participació entre les eleccions estatals i les autonòmiques a Catalunya és una de les qüestions més estudiada a la literatura espanyola, i Anduiza i Bosch (2004) l'expliquen amb la teoria del “vot diferencial”. Els catalans voten de mitjana un 73% a les eleccions estatals, mentre ho fan en un 60% a les autonòmiques, una diferència que es manté al 13%, i que no es repeteix en d'altres Comunitats Autònomes. La teoria ofereix dues explicacions. La primera té en compte les característiques dels electors de les comarques litorals, urbanes i cinturons industrials,

més interessats en el debat d'eix esquerra-dreta (eix ideològic) i no tant en la clivella centre-perifèria (relacions territorials). La segona es centra en la debilitat històrica de l'oposició política per competir amb el partit de govern a nivell autonòmic a Catalunya. En aquesta línia, Riba (2000) demostra que existeix un electorat molt abstencionista en les eleccions autonòmiques i poc abstencionista a les eleccions generals; diferència major que la que observa entre eleccions municipals i generals. Un dels nostres objectius, en aquest sentit, és veure si en el cas penedesenc es pot observar també la presència del votant diferencial. Aquest fenomen, segons Riba, es deuria a la baixa vinculació del votant vingut d'altres regions espanyoles.

En una direcció similar, Boix i Riba (2000) mostren que el nivell de participació a les eleccions generals depèn en gran part dels factors estrictament polítics, ara bé, altres variables de caràcter més sociològic, com poden ser el nivell d'associacionisme i el capital social resulten importants per explicar la variació en la participació electoral.

D'aquests estudis es pot concloure que, tot i que el territori no és l'únic ni el més important factor per explicar el comportament electoral dels seus habitants, sí que hi té una influència.

2. HIPÒTESIS

La hipòtesi principal d'aquesta recerca relaciona el grau de participació electoral amb el grau de creixement demogràfic de cada municipi i comarca estudiada.

Aquesta hipòtesi es fonamenta en la teoria del capital social, esmentada anteriorment, i en concret, amb el pes de les xarxes socials a l'hora de fomentar la inclusió individual amb la comunitat local, i per extensió, la seva participació amb les activitats comunitàries, com poden ser les eleccions locals (Coleman, 1990; Putnam, 1993, 2000).

La base de la nostra hipòtesi (H1) són les possibles conseqüències de l'existència de xarxes socials segregades en una mateixa comunitat, que Putnam comenta, i que poden generar un efecte negatiu en el funcionament de la democràcia del territori. En aquest sentit, es postula que un augment del creixement demogràfic, ha fet canviar la configuració de xarxes socials, segregant entre aquells que ja les formaven i els nous; o fins i tot disminuint massa la intensitat de les xarxes existents com perquè aquestes afavoreixin la participació política. Així doncs, s'espera que en aquells municipis on el creixement demogràfic ha sigut més fort, la participació electoral hagi disminuït comparativament més que allà on el fenomen ha tingut menys incidència.

Una segona hipòtesi (H2), introduirà el votant diferencial com a factor explicatiu dels canvis en la participació electoral. Si suposem que bona part del creixement del cens electoral dels municipis es deu a l'arribada de la ciutadania provinent de la resta de l'Estat Espanyol, la seva presència als municipis tendria a fer decreixer la participació electoral de les eleccions autonòmiques.

3. METODOLOGIA: BASE DE DADES, TÈCNiques I VARIABLES D'INTERÈS

Per tal d'assolir els objectius d'aquest estudi, emprarem mètodes de recerca quantitatius i les variables emprades es construiran a partir de la informació que l'Idescat ofereix.

Tècnica d'anàlisi i variables emprades

S'ha dividit l'anàlisi en dues etapes. La primera, de caràcter exploratori, descriu els canvis en la població i la participació electoral. La segona, centrada en l'anàlisi multivariant, posa a prova

les hipòtesis plantejades prèviament, emprant per aquest propòsit OLS (*Ordinary-Least Square*) regressions. D'acord amb les hipòtesis de l'estudi s'han generat dos models per a cada tipus d'elecció (municipal, autonòmica i general) (veure apartat 5, per a més detall).

El primer model, destinat a testar la hipòtesi 1, empra com a variable independent el creixement de la població. El model complert (tots els controls inclosos), és aquest:

$$Y_{\text{participació}} = \beta_0 \text{constant} + \beta_1 \text{Canvipoblació} + \beta_2 \text{Elecció(anys)} + \beta_3 \text{Canvipoblació} * \text{Elecció(anys)} + \beta_4 \text{Control_grandàriamunicipi} + \beta_5 \text{Control_sexe} + \beta_6 \text{Control_edats} + \beta_7 \text{Control_estudis} + \beta_8 \text{Control_comarques} + \beta_9$$

On la variable independent (β_1) és el canvi de la població a cada municipi, entre el primer any considerat i l'any de cada elecció posterior, mesurat en nombres absoluts. β_2 inclou controls per a l'any d'elecció. β_3 inclou la interacció entre aquests controls i el creixement de la població. β_4 inclou una sèrie de controls per grandària del municipi a l'any d'inici de la mostra que permeten observar l'efecte del creixement poblacional per la grandària de partida del municipi. La resta de controls es corresponen a característiques sociodemogràfiques del municipi (ressenyades sota cada variable), a més d'un control per la comarca on pertany la població.

El segon model, destinat a testar la hipòtesi 2, empra com variable independent la proporció de residents al municipi, nascuts a una altra Comunitat Autònoma. El model complert (amb tots els controls inclosos), és el següent:

$$Y_{\text{participació}} = \beta_0 \text{constant} + \beta_1 \text{foracatalunya} + \beta_2 \text{Elecció(anys)} + \beta_3 \text{foracatalunya} * \text{Elecció(anys)} + \beta_4 \text{Control_grandàriamunicipi} + \beta_5 \text{Control_sexe} + \beta_6 \text{Control_edats} + \beta_7 \text{Control_estudis} + \beta_8 \text{Control_comarques} + \beta_9$$

On la variable independent (β_1) és la proporció (calculada com a percentatge) d'individus que viuen al municipi, i varen néixer a una altra Comunitat Autònoma de l'Estat Espanyol². Altre cop, acompanyem aquesta variable explicativa dels controls emprats en el primer model.

4. EVOLUCIÓ DE LES PRINCIPALS VARIABLES

En aquest apartat presentem l'evolució històrica de les principals variables d'interès per al conjunt del període democràtic, incloent dades entre 1978 i 2008.

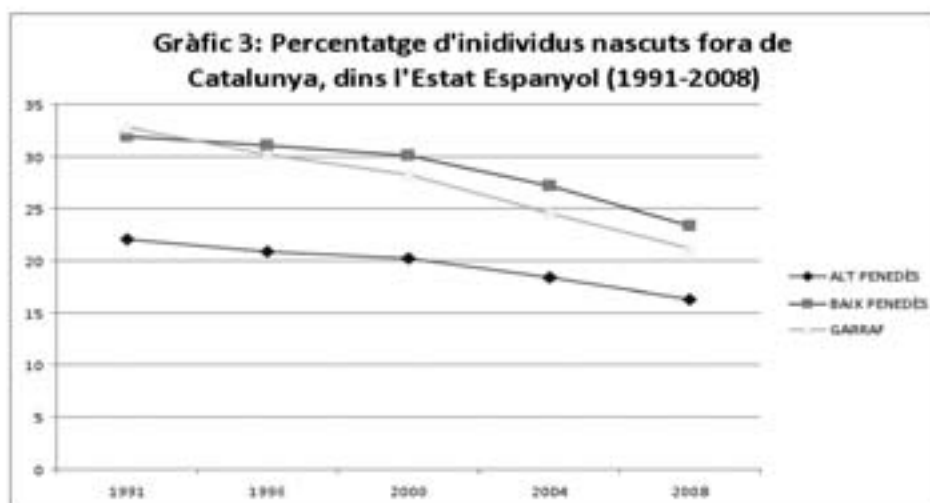
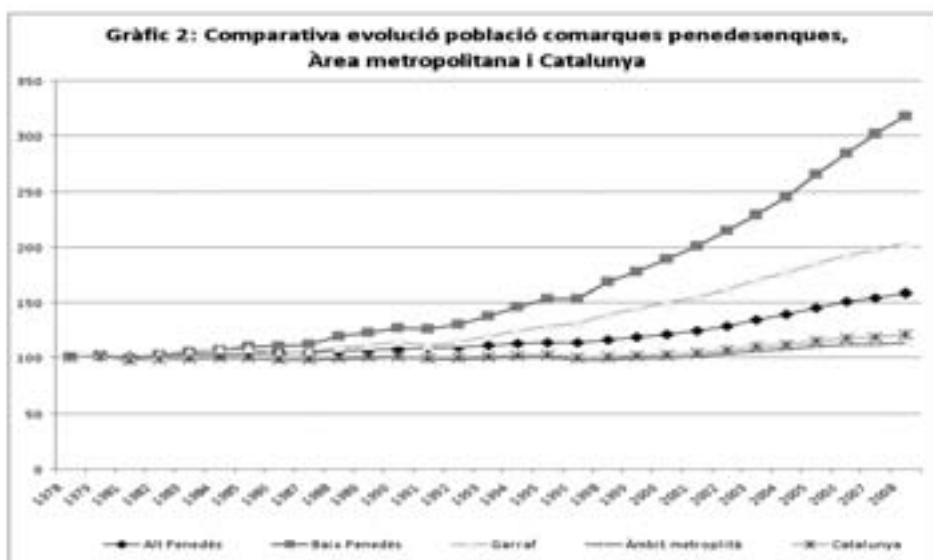
Indicadors de població

El gràfic 1 ens mostra l'evolució del cens municipal de les quatre comarques penedesenques. Es pot observar que en nombres absoluts, aquestes comarques han patit un augment important de població des de 1979 fins al 2007, essent el Garraf la comarca més poblada i el Baix Penedès, tot i el seu gran creixement, la menys poblada.

El gràfic 2 ens mostra el creixement relatiu de cada comarca, respecte al padró de 1978. A tall de comparació, també s'ha inclòs l'indicador corresponent per a l'Àrea Metropolitana i per Catalunya.

Si comparem l'evolució de la població d'aquests territoris, podem observar que el Garraf i Baix Penedès sobresurten per tenir un creixement relatiu molt superior, per sobre del 300% i del

2 Aquest indicador exclou, per tant, tots aquells individus que puguin entrar dins de la "immigració internacional", siguin aquests persones amb o sense la ciutadania espanyola. Aquest indicador planteja importants avantatges, a l'hora de testar la segona hipòtesi: sabem la proporció d'individus que viuen a un municipi en un any determinat, i que varen néixer a un altre territori de l'Estat Espanyol.

200% respectivament. En canvi, la comarca de l'Alt Penedès ha tingut un creixement relativament similar, encara que és quelcom superior, al de l'Àrea Metropolitana i de Catalunya.

El gràfic 3 ens mostra el percentatge d'individus nascuts fora de Catalunya, que viuen a cada una de les comarques penedesenques. Malauradament, només disposem d'informació corresponent al període 1991-2008, el que ens obliga a ser cautelosos en la interpretació de les dades.

Podem observar d'una banda, el descens en la proporció de penedesencs nascuts fora de Catalunya. Tal descens és fàcilment explicable, si tenim en compte que bona part de les migracions del sud al nord de l'Estat Espanyol finalitzaren amb l'arribada de la democràcia; i que la immigració internacional ha pres el relleu dels moviments interiors. De l'altre, l'existència del Garraf i el Baix Penedès com a comarques de major concentració de potencials "votants diferencials". En aquest punt, és remarcable l'existència d'una diferencial d'entre 5 i 10 punts percentuals entre cada comarca, la qual s'ha d'entendre com a part del patró de població costanera catalana.

Indicadors sobre la participació electoral

El gràfic 4 mostra la participació a les eleccions municipals per a cada comarca. Aquest gràfic permet veure que existeix un descens important en la participació en les eleccions municipals al Garraf (al 1979, la participació mitjana era del 71,4%; i al 2007 aquesta participació s'ha reduït fins arribar al 53,1%). Al Baix Penedès la tendència és a la baixa, si bé no és tan pronunciada com en el cas del Garraf. Finalment, l'Alt Penedès presenta una evolució més o menys constant al llarg de les convocatòries, si bé amb variacions substancials pels anys 1995 i 2003.

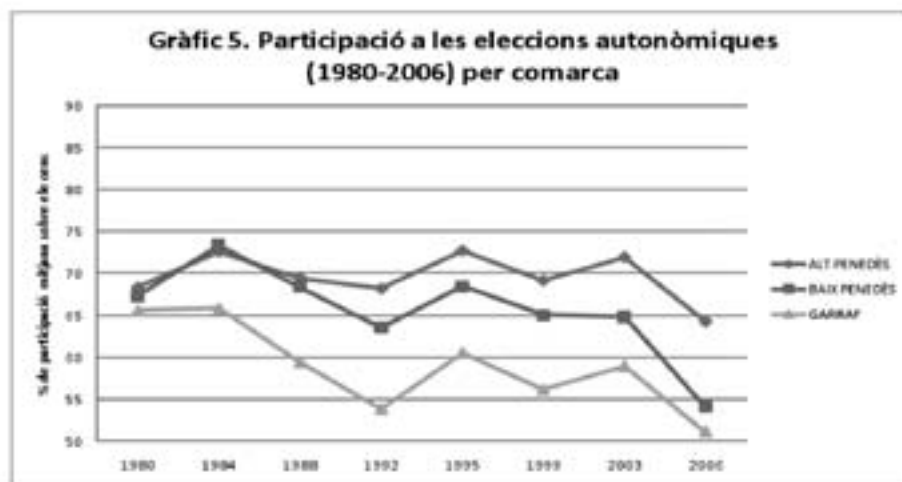
El gràfic 5 ens mostra la participació de les eleccions autonòmiques, diferenciant per les quatre comarques penedesenques. En aquest gràfic s'observa un descens general de la participació, especialment a les comarques del Garraf i el Baix Penedès, on podem observar com els nivells de participació decreixen del 65% al 55% a l'any 2006. Paral·lelament, s'observa que aquestes eleccions són considerades de "segon ordre", ja que la participació mitjana de les quatre comarques és inferior als altres dos tipus d'eleccions (generals i municipals). Aquesta pauta és comuna a la resta de Catalunya (Anduiza i Bosch, 2004).

Finalment, el gràfic 6 mostra la participació a les eleccions generals per a cada comarca. El gràfic permet observar que existeix una tendència homogènia en la participació a totes les comarques, fluctuant al voltant del 75%. Aquests nivells de participació, i l'evolució homogènia de les comarques, indiquen dues característiques interessants de les eleccions generals. D'una banda, es tracta d'eleccions de primer ordre i, per altre banda, les variacions en la participació electoral presenten un patró amb forts canvis a curt termini, probablement causat per factors com la competència interpartidista, la possibilitat, o no, de canvi de govern, o l'estat de l'economia (Anduiza i Bosch, 2004).

Així doncs, podem observar dos patrons diferenciats pel què fa a la població que distingeixen entre les comarques del Garraf i el Baix Penedès i la comarca de l'Alt Penedès. Finalment, destacar el canvi de comportament en les considerades eleccions de primer ordre (eleccions generals), que recolza la tesis del votant diferencial.

5. ANÀLISI MULTIVARIANT

En aquest apartat, presentem els resultats dels dos models especificats anteriorment, per a cada tipus d'elecció.

Eleccions municipals

Respecte el model 1 i 2 podem dir que si bé els resultats han d'ésser interpretats amb cautela, apunten cap al creixement poblacional, i la conseqüent pèrdua de força de les xarxes socials pre-existents al municipi, com un factor rellevant a l'hora d'explicar el descens de la participació en les eleccions municipals. Tal resultat s'ha d'interpretar en el context municipal, on la difusió d'informació sobre l'acció de govern local, els candidats de les diferents formacions polítiques... és altament depenent del capital social de la població, al contrari que altres convocatòries on els mitjans de comunicació de masses prenen un paper més rellevant. Al mateix temps, el fenomen del votant diferencial sembla afectar negativament la participació a les eleccions municipals, però el fet que l'efecte d'aquesta variable passi a ser significatiu només per als coeficients d'interacció amb les últimes convocatòries d'elecció indica l'existència d'un descens en la participació electoral del votant diferencial, el qual, bé es podria derivar d'una tendència "estructural" a participar cada cop menys en la vida política local; o bé a factors conjunturals, derivats de la política catalana (els quals, per desgràcia, no podem estudiar aquí).

Eleccions autonòmiques

Seguint la metodologia explicada en el cas anterior, analitzem a continuació els resultats per les eleccions autonòmiques. D'acord amb la primera hipòtesi, hauríem d'esperar una certa influència del creixement poblacional en la participació a les eleccions autonòmiques, si bé esperem que la presència de "votants diferencials" sigui el factor més determinant a l'hora d'explicar el descens de la participació electoral.

Els resultats del primer model confirmen les nostres expectatives de forma notable. D'una banda, el creixement poblacional té un efecte negatiu sobre la participació, i és robust a la introducció de nous controls. De l'altre, l'efecte estimat d'aquesta variable, mantenint la resta de variables constants, és clarament inferior a aquell observat per a les eleccions municipals. Quan analitzem els controls del model final, observem un manteniment general dels efectes observats en el model de regressió per a les eleccions municipals. No obstant, cal destacar algunes diferències substancials. En primer lloc, els municipis considerats "petits" en origen presenten una diferència en el percentatge de vot estimat similar a la dels municipis més grans, controlant per la resta de factors. En segon lloc, les comarques del Baix Penedès i el Garraf presenten diferències significatives en quant al vot a les eleccions autonòmiques, respecte l'Alt Penedès.

Pel què fa al segon model, esperem que l'efecte del votant diferencial per a les eleccions autonòmiques sigui especialment important. Els resultats del model segueixen la direcció esperada, de tal manera que l'indicador emprat per mesurar l'efecte derivat del votant diferencial és altament significatiu (nivell del 1%). A més a més, els efectes d'interacció apunten cap a un reforçament de la relació negativa entre la presència del votant diferencial i la participació electoral, per a les últimes convocatòries. Pel que fa als controls de grandària original de la població, comarca i factors socio-demogràfics, aquests apunten cap a la mateixa direcció que els models per a les eleccions locals, si bé l'efecte de la grandària "en origen" de la població és invers a l'esperat (més negatiu en municipis petits, menys negatiu en municipis grans).

Quan apliquem el model complert, observem que l'efecte marginal derivat del votant diferencial es troba entre els més importants del model, de manera que el creixement en una desviació estàndard d'aquesta variable condueix a un descens en 0,41 desviacions estàndard en la participació electoral.

Eleccions generals

Per últim, estudiem l'impacte del creixement poblacional i el votant diferencial per a les eleccions generals. En el primer model, observem que l'efecte del canvi poblacional és significatiu, robust a la introducció de nous controls. Tot i això, l'efecte derivat del creixement poblacional tan sols arriba a un terç de l'estimat per a les eleccions municipals, per al model complert, fet que es pot explicar si assumim que les xarxes socials resulten ser un factor més important a l'hora de mantenir el vot a les eleccions municipals; mentre la pèrdua de capital social pot ser compensada per l'acció dels mitjans de comunicació en eleccions de primer ordre com les generals. Aquests resultats ens porten a concloure que, en tot cas, l'efecte del creixement poblacional és feble, de manera que la primera hipòtesi només es pot validar amb una certa cautela. Pel que fa als controls del model, apareixen algunes diferències substancials. D'una banda, l'efecte estimat d'ésser un municipi petit és major que el corresponent als municipis més grans. De l'altra, els controls per nivell formatiu són significatius, afectant positivament la variable dependent.

En el segon model, no hauríem d'esperar un efecte substancial de la variable de votant diferencial en la participació. Tal i com esperàvem, observem que l'efecte derivat del percentatge d'individus nascuts a una altra Comunitat Autònoma es debilita fins a deixar de ser significatiu, a mesura que introduïm controls al model. A més, els coeficients d'interacció apunten cap a un efecte negatiu del votant diferencial en la participació per a les últimes eleccions autonòmiques.

En conseqüència, concloem que la nostra hipòtesi en referència a l'efecte del votant diferencial no es pot confirmar, ja que els resultats no mostren de forma clara que aquest efecte afavoreixi o penalitzi la participació a les eleccions generals. Pel que fa als controls del model, els resultats apunten a una relació similar a l'observada per a les eleccions autonòmiques, entre la grandària "original" de la població i la participació.

6. CONCLUSIONS

Pensem que analitzar l'evolució de la participació electoral i la *desafecció política* des del prisma territorial i conceptual adoptat en aquest estudi pot ajudar a contribuir, substancialment, al coneixement dels factors estructurals que poden condicionar la participació electoral en el món local.

En relació a l'objectiu d'aquest treball, els resultats obtinguts en l'anàlisi empíric han confirmat bona part de les nostres hipòtesis, si bé hem de ser cautelosos a l'hora d'interpretar la validesa de la nostra troballa, degut a les limitacions inherents a la base de dades emprada.

En primer lloc, la hipòtesi del creixement demogràfic es confirma per a pràcticament totes les convocatòries, si bé cal indicar que és en les eleccions municipals on el seu impacte és més significatiu, d'acord amb la teoria del capital social exposada.

En segon lloc, també es confirma la hipòtesi del votant diferencial per a les eleccions autonòmiques així com, es compleixen les nostres expectatives per a les eleccions generals, de manera que l'efecte d'aquesta variable desapareix ràpidament a mesura que introduïm nous controls al model; i els efectes derivats de les diferents convocatòries d'eleccions generals apunten cap a una major importància dels factors conjunturals. El cas de les eleccions municipals, però, té interès per les seves particularitats. Si bé l'efecte marginal derivat de la presència de possibles "votants diferencials" desapareix amb la introducció de controls, el fet que la interacció entre aquesta variable i els controls per a les últimes conteses electorals (1999, 2003, 2007) indiqui una associació negativa, en certes ocasions de gran impacte (per exemple, a les convocatòries municipals de 2003 i 2007), apunta a un efecte important de la tesi del votant diferencial. De forma provisional, podem

oferir dos possibles explicacions per aquesta evolució negativa: d'una banda, podria venir causat per a una tendència "estructural" en el comportament electoral del votant diferencial, caracteritzada pel continu descens en la participació dels individus nascuts a altres Comunitats Autònomes; de l'altre, es podria deure a que determinats factors conjunturals a nivell de la política catalana hagin propiciat l'abstencionisme. Degut al caràcter quantitatiu d'aquest estudi, no podem analitzar més profundament les raons d'aquest descens per a les eleccions municipals; però esperem que aquesta troballa motivi la realització d'estudis posteriors al respecte que permetin millorar el coneixement sobre els determinants "estructurals" de la participació electoral en un àmbit tant particular com el Penedesenc. També pensem que els resultats d'aquest estudi ofereixen noves qüestions, sobre les quals seria interessant realitzar nova recerca. És el cas de l'associació que s'observa entre el creixement poblacional i la participació a les eleccions municipals; i el votant diferencial i la participació en eleccions municipals; i la participació, sempre inferior, observada al Garraf.

BIBLIOGRAFIA

- ALMOND, G. i VERBA, S. (1963) *La cultura cívica*. Buenos aires, Ed. Euroamérica.
- ANDUIZA, E. i BOSCH, A. (2004) *Comportamiento Político y Electoral*. Madrid, Ariel.
- BARNES, S. i M. KAASE (eds.) (1979) *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Londres, Sage.
- BOIX, C. i CLARA R. (2000). "Las bases sociales y políticas de la abstención en las elecciones generales españolas: recursos individuales, movilización estratégica e instituciones electorales", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 90.
- BOIX, C. i POSNER, D. (2000). "Capital Social y Democracia", *Revista Española de Ciencia Política*, vol.1, 2: 159-185.
- COLEMAN, J. (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge (Mass), Cambridge (Mass)
- FONT, J. (1992). "La abstención en las grandes ciudades, Madrid y Barcelona", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 58.
- FONT, J. (1995). "La abstención electoral en España: certezas e interrogantes", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 71-72.
- KAASE, M., i NEWTON, K. (1995) *Beliefs in government, Volume five*. Inglaterra, Oxford University Press.
- MONTERO, J. R i TORCAL, M. (1990) "Voters and citizens in a new democracy: some Trend Data on Political Attitudes in Spain", *International Journal of Public Opinion Research*, 2:116-140.
- PALLARÉS, F., M. FRAILE i C. RIBA. (2007) "Variables socioestructurales y comportamiento electoral en las elecciones generales españolas: una perspectiva evolutiva 1979-2000", *Revista de Estudios Políticos*, 135.
- PUTNAM, R. D et al. (1993) *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- RIBA, C. (2000) "Voto dual y abstención diferencial", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 91.
- TORCAL, M; MONTERO, J. R i J. TEORELL (2006) *La participación política de los españoles: dimensiones y niveles*. Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas.
- VERBA, NIE i KIM (1978) *Participation and Political Equality: a seven-nation comparison*. Chicago, University of Chicago Press.

Joaquim Marín i Caballol

LETTRE À MON AMI QUI VA A LA FRANCE¹

El jove Joaquim Marín quan ingressà a l'aviació republicana.

Faig arribar aquesta nota a Romà en ocasió de la seva visita a Argelers. Antic camp dels refugiats que feren la ruta de l'exili, del qual tants i tants no en retornaren mai més.

Vaig ser en aquest camp. Se'n parla sovint dels camps on ens van internar. El d'Argelers potser fou un dels més improvisats.

Contemplant imatges fotogràfiques de l'època, el qui em recorda visions interioritzades, no sempre són coincidents.

¹ Aquesta carta va ser lliurada per Joaquim Marín i Caballol, republicà exiliat internat als camps de refugiats francesos al final de la guerra civil espanyola, al seu amic Romà Macàrio, per tal que la llegís en el viatge que va organitzar l'Institut d'Estudis Penedesencs pels "Camins de l'Exili" la primavera de 2011. La carta va ser llegida públicament durant la visita a les platges d'Argelès-sur-Mer on havia estat el camp de refugiats. Agraïm a Joaquim Marín l'autorització per publicar la carta en la nostra revista, i a Romà Macàrio per la transcripció realitzada de l'original manuscrit.

El "camp" en un principi, era una platja enorme encerclada amb filferro espinós (barbelé).

La platja d'Argelers en l'actualitat.

No m'és possible fixar dates, són massa els anys transcorreguts des del meu exili recomanat pel mateix capità del camp d'aviació de la vila de Figueres. Alguna dada podria donar certa orientació, esmentant que eren els dies que el president Azaña i el del seu govern, Negrín, eren al castell de Figueres, a punt que el primer abandonés el país. Negrín retornà al front de Madrid. No passaran!

Els franquistes ja havien entrat a Barcelona. 26 de gener de 1939.

El camp d'aviació de Figueres, durant l'estada de set o vuit dies de la dotació procedent de Sabadell, a la qual jo pertanyia, era constantment bombardejat. Els atacs eren per sorpresa, deuria mancar informació o medis per comunicar la presència de l'enemic. La destrucció d'aparells de caça estacionats al camp no oferia cap possible defensa.

El camp tenia refugi per al personal

Aquesta situació deuria influenciar el capità del camp per sentir certa responsabilitat paternal envers la nostra edat impròpia d'ésser en files. El meu jove amic Trueba i jo fòrem cridats a presència del militar veterà. –Aneu-vos-en cap a l'exili. La guerra és perduda-. –No capità, vencerem!... L'endemà manta en bandolera. Trueba i jo empeníem camí de l'exili.

Haviem ingressat a l'Aviació abans dels catorze anys. L'acceptació dels nois, fou

en qualitat d'educando de banda". Tambor i trompeta o cornetí, que jo mai no vaig bufar ni redoblar. Trueba sí. Era corneta. La va enterrar cerimoniosament al peu d'una vella olivera, abans de creuar la frontera. Bé, i ara anem al gra. Abans però, he d'afegir que nosaltres, Trueba i jo, érem resoluts antifeixistes, crèiem que encara guanyàrem la guerra, i estimàvem l'Aviació.

Com a prova d'amor a l'Exèrcit de l'Aire... "Glòria catalans, cantem, cantem amb l'ànima... un crit una sola veu. Visca la Pàtria, la nostra terra és redimida..."

"por favor en castellano...", "¡... la Aviación es de oro, y la Marina de plata!, los cañones son de bronce y los 'pipis' de hojalata!, aterrizo 'chato' y vuelve a aterrizar que son la 'Gloriosa' que van a volar..."

En dèiem....

(Los "pipis" eren la infanteria). Bona fantasia sense l'Exèrcit de Terra... no hi hauria pau. Els francesos als soldats de l'Exèrcit de Terra en diuen *"fontassins"*.

En les indefugibles atonies dels temps transcorreguts, s'hi esvaeixen les sensacions de l'acollida adversa dels exiliats per part del país veí. *Vive le France!*

Exiliats a la platja d'Argelers el 1939.

Potser que no exagerem...!

Mig milió de persones... i l'única sortida possible era per la França. Era un problema important per al país d'acollida, on oimés érem discriminats, per vençuts, per famèlics, per descreguts i per l'adversitat. La premsa: actua, Els

franquistes de bracet amb la clerecia, ens presentaven arreu i encuats. Al nord i al sud de França, i al cel i a l'infern, mai no se sap qui, i, on són els bons, i, on són els dolents. Nosaltres érem els dolents! Els qui perden, els dolguts. El pare em deia el dia que arribava tard a casa – Noi seràs un perdut!...– Mes, jo li dic, on sigui, que sóc un perdut bo! O un bon perdut? Ens van fer una mala propaganda, i el mal s'escampa més ràpidament que la cultura. El Larousse ens diu: *"Je sème a tout vent"*.

El meu amic se'n va a la França.

La Història amb majúscula desvia un xic el rumb. El nord és sempre al mateix indret, però té altres viaranyes. El meu camí de l'exili fou Figueres, la Jonquera, Cèret, La Boulou (el Voló) i cap a l'est, Argelers. Crec que Romà passarà vora mar. Cotlliure. La Història. La poesia. El poeta republicà que albirava l'Espanya de *"llanuras bélicas"*...

...Sortosament la cultura abandera els pobles!

Allez, allez, a la Boulou! En la nostra condició infantil hauríem pogut desviar-nos instigats per la gendarmeria al càrrec del camí, cap a altres camps familiars. Érem soldats, anàrem amb els homes.

Veig fotografies del camp d'Argelers. El temps van canviar el seu aspecte i les seves condicions d'habitabilitat.

Malsons...

Jo vaig veure homes, dones poques, homes multitud. Jo vaig veure sorra i filferrades. A l'esquerra una espessa filera de canyes. Hi havia crescut. Silvestres. Alguns les havien ben aprofitades. Uns pocs que duïen manta de soldat les havien ajuntat per aixoplugar-s'hi. Cap barraca de fusta, una sola caseta només per a algun guardià. Els vigilants del Senegal armats, i crec recordar amb "baioneta calada". Ondia!!! També hi havia gendarmes dins del camp.

Al fons, vora les canyes... quatre o cinc

tendes fetes com les de l'orient. Rodones, no lluïen, feia maltemporada. Eren fetes amb paraigudes. – Mira són dels nostres!- Si haguéssim gosat ens haurien allotjat. Però els aviadors eren oficials. Deixem-ho córrer!

Caus a l'arena, i dies de "xirimiri". S'hi ve a patir. Com en els toros, "*jaquí se viene a sufrir!*"

Imatges reals...

On són les fotografies que se'ns han gravat a la ment? Censura?, poca oportunitat? Potser. Pot ser. Pot ésser!

Tal vegada la censura no s'hagi de censurar...!

Vaig enterrar la samarreta pelfada plena de polls. Es van ofegar? No vaig tornar a trobar la samarreta, Se'n va anar!!! Solidaritat. Els polls són lliures! Envegem els polls!

...sempre hi ha gent llesta! Oi?

On són les fotografies de les bombes d'aigua? Censura? El cens de morts era crescut. Diarrees. Se'ls enduien en lliteres cada matí. Trueba i jo els comptàvem. Només vèiem endur-se'n els de la nostra zona. Quants?, no ho recordo. Han quedat eterns desconeguts. Fins més endavant no foren arxiu. Érem espanyols. C'est tout! "No podíem precisar si eren morts o malalts".

No crec de cap manera com diuen, relats d'algunes publicacions que els exiliats enterressin els seus morts a la sorra!

No és veritat. Tot lo més alguna esporàdica venjança!

Vull acabar parlant de fotos que haurien d'haver-se fet, i si s'han fet s'haurien d'haver reproduït. No per tal de censurar, o vilipendiar. No; mostrar la realitat. He vist alguna, alguna?, una! i, no sé on. Es veia una colla de gent d'esquena defecant vora mar. Les ganes de defecar eren vanes. Mancava matèria, i les ganes eren enganyadores, repetides, ineficaces i vergonyants. I aquí sí, que dic; merda per als francesos en referència directa als qui no

solucionaren ràpidament aquesta anomalia. "La merda de la muntanya no fa pudor", la de la "mer" tampoc!... "*mais c'est emmerdant...*".

Desitjo al meu amic que tingui una bona estada al país veí. El meu propòsit ha estat el d'acompanyar-lo mentalment en el seu viatge. Ell està informat de tot el que jo explico. No és res de nou. No hi ha res de nou.

Ni a l'est ni a l'oest.

La guerra, les guerres, són el caos i el desordre, la por i la maldat, la venjança i la desesperació.

I no hi ha mai, ni vençuts ni vencedors. No les guanya ningú.

Salut!

Joaquim Marín i Caballol
Al meu amic Romà Macàrio i Abellà
Barcelona, març – abril de 2011

Participants en la visita al Museu de l'Exili, a la Jonquera.

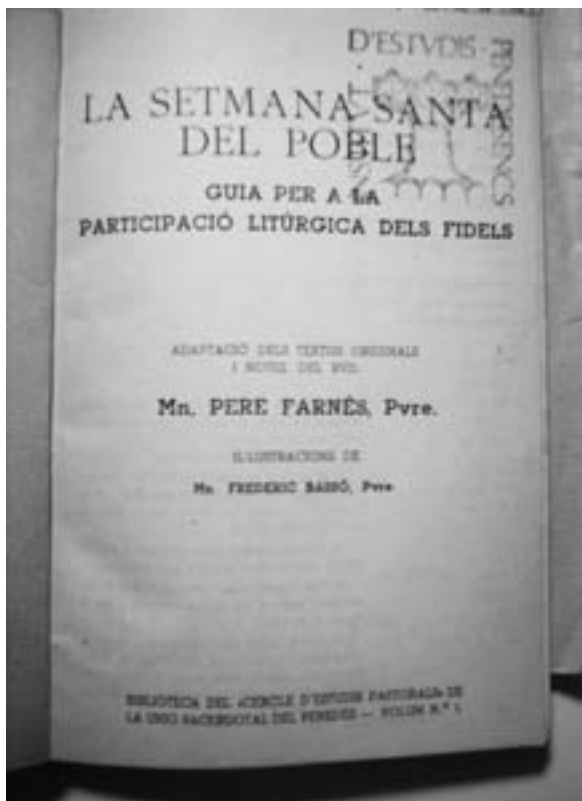
Joan Solé Bordes

EL CERCLE D'ESTUDIS PASTORALS DE LA UNIÓ SACERDOTAL DEL PENEDÈS

Fa més d'una dècada va arribar a la biblioteca de l'IEP un llibret de 76 pàgines amb el títol "la Setmana Santa del Poble. Guia per a la participació litúrgica dels fidels". Es tractava d'una adaptació dels textos originals i notes del Rvd. Mn. Pere Farnès, Pvre, amb il·lustracions de Mn. Frederic Bassó. Pvre. El més curiós, però era que l'edició, en llengua catalana, portava com a

referència d'edició de l'editorial Ars amb un Nihil Obstat del 7 de març de 1956 i imprimatur del bisbe Modrego, però constava com a primer volum de la Biblioteca del "Cercle d'Estudis Pastorals de la Unió Sacerdotal del Penedès.

La sorpresa era pel fet que en d'aquesta entitat o cercle en desconexíem qualsevol mena de referència. A petició de Xavier Virella, llavors responsable de la biblioteca de l'IEP, van consultar el tema al vilafranquí Ramon Senabre, bon coneixedor dels temes de la història eclesiàstica contemporània al Penedès i ha estat ell qui ens ha fornir de les poques dades sobre el tema després de consultar-ho amb Mn. Joan Batlles i Mn. Josep M. Totosaús, labor que li volem agrair. En definitiva la Unió Sacerdotal del Penedès volia ser com una petita federació del clergat del Penedès entre els anys 1952 i 1954. La va promocionar Mn. Tous, rector del Vendrell, però es pot considerar una iniciativa gairebé nonata i no va tenir més importància.

Portada de l'edició.

Pel que fa a l'edició, el llibret volia ajudar a seguir –com s'indica a les paraules introductòries– d'una manera ben intel·ligent i ben planera les cerimònies de la Setmana Santa, una guia per facilitar la participació activa en la litúrgia realitzant-hi el paper que li correspon, amb aquesta finalitat els diversos textos llatins porten la seva corresponent versió catalana. L'edició s'inicia amb la Dominica II de Passió o de Rams i inclou els textos, lectures i cants de la celebració eucarística. Continua amb la Missa de Dijous Sant o del Sant Sopar i el rentat de peus i despullament dels altars. Inclou també l'ordinari de la missa, l'acte litúrgic de Divendres Sant, així com la solemne Vetlla Pasqual.

E. C. Ricart

LA FESTA MAJOR DE VILAFRANCA DEL 1927 VISTA PER UN VILANOVÍ¹

El 30 a Vilafranca per veure la imponent entrada de la processó de sant Fèlix. Aquest meravellós espectacle és el plat fort de la festa major i la festa major de Vilafranca deu ser la millor de totes les que fan a Catalunya. La plaça de la basílica molt abans de l'hora d'entrar la processó ja està plena. Quan entra el Drac a fer-se camí lliure amb la seva paraula de foc l'immensa plaça està atapeïda. Hi deu fer cap mig Penedès. Segueix al monstre l'elegant àguila, orgull merescudíssim dels vilafranquins. Després els gegants, revingudest però simpàtics. Amb tot això tres torres de xiquets de Valls, de quatre, una enfront del portal de la basílica i les altres a banda i banda (El drac no para de renegar. La colla de diables van aixamplant el camí qua ha obert el drac. Segueixen als diables de Vilafranca els altres diables veïns,

¹ Dels seus carnets de notes Kodak. Kodak 1927. (Arxiu Biblioteca Museu Balaguer. Vilanova i la Geltrú). El títol és del transcriptor.

els de l'Arboç, els quals ja vàrem convenir que són uns diables que no sembla d'aquest món: el seu element –es veu clar– és el foc i el terrabastall. S'hi reben com nosaltres sota la dutxa. Tot aquest devesall de foc i de trons no acaba d'ofegar els espinguets de les gralles que fan saltar els dels ball de bastons, els dels cercolets i el de les gitanes, que com cada any, el fan els mateixos gitanets establerts a la vila. Comencen d'arribar els primers penons i els primers ciris. El campanaret quye duu la campana símbol de basilica també va com un desesperat picant seguidament. I així que la imatge venerada de Sant Fèlix amb el seu pas tremolós arriba davant del portal de la basilica és quan l'espectacle arriba al seu punt culminant i és quan amb el moviment no interromput de l'àguila, dels gegants, dels ballets i dels espetecs del drac i dels diables que ja preparen la formidable “carretillada” s'engega un apoteòsic ramell de focs d'artifici que amb tot plegat és el delirium tremens que ens fa tenir el cor aguantat per un cabell per espai d'uns minuts inesborrables.

N'havem tornat tan engrescats que ja voldríem que es poguessin escurçar aquests 365 dies que haurem d'esperar-nos per a tornar a tenir un lloc, per esquifit que fos, a la finestra de la clàssica taverna vilafranquina de cal Noi- Noi.

No he tingut temps d'anar a veure l'exposició que ha armat Mossèn Trens (Mossèn carrils que li digu'we en Cabanyes. En Pujols quan arribà Mossèn Trens a la sala d'exposició del Vendrell el saludà amb aquestes exagerades reverències acatacions que ara fa, tot dient-li “¿Com està estimadíssim Reverent?”)

D'en Pujols se'n podrien contar un refízell. Tantes com del Manolo. Espero amb delit el llibre que s'està preparant que ha fet en Pla parlant d'aquest escultor admirat i d'aquest consens agudíssim. És clar, però, que per Pla que sigui no podrà explicar-se amb tota cruesa algunes de les anècdotes que els seus companys ens han contat.

7.- Anunciada visita per a demà aquí al taller del Dr. Camps el qual diu que està

enllepolit perquè vaig dir que per a desfer-me de l'ña desgraciada sèrie de bodegons (Exp. a can Parérs) estava disposat a donar-los a preu de tassa de queviures.

Sembla que l'amic Trens del Forn de St. Joan de Vilafranca vol encomanar-me un retrat...

E. C. Ricart
Setembre

Pàgina del Kodak 1927.
(Arxiu Biblioteca Museu Balaguer).

Josep Maria Llantet

LA RSEVERANÇA CASTELLERA O LA IMPOSSIBILITAT DEL MITE

Temps era temps, els que ja tenim una edat havíem sentit explicar velles gestes castelleres, no pas les del segle XIX de l'època d'or dels castells, que ens quedaven sols en velles cròniques de tonalitat romàntica amb

deixos èpics, sinó dels darrers anys seixanta i els primers setanta, dels temps del concurs de l'Enxaneta de Plata a la plaça de la Vila de Vilafranca el dia de sant Fèlix. Les cròniques dels vells parlaven llavors d'haver vist descarregar el Pilar de Sis dels Nens del Vendrell, a mans del sempre mític Jan Julivert, o els primers castells de Vuit consolidats, de quan veure el Carro Gros augurava un felix dinar de sant Fèlix. Els que tenien us de raó el 1973 recordaven la Torre de Vuit amb folre dels vilafranquins que tant esforç va suposar, o aquell Concurs de Tarragona guanyat pels Verds en base a castells de vuit.

Castells per sant Fèlix abans de la guerra civil. Foto Josep Durich pare (Fons Josep Durich. Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Els vells mites de les cròniques d'altre temps van ser els que ens van formar en la nostra etapa de joventut l'imaginari del mite col·lectiu, amb personatges i gestes mítiques

que semblaven impossibles de superar, potser no per construccions puntuals però sí per la trajectòria vital, talment com si fer castells fos encara agafar el carro i, mig a peu, fer aquell itinerari casteller que acabava aconduint sempre, obligadament, a la Vilafranca de les darreries d'agost. El mite es forjava en la voluntat de donar continuïtat a allò que havia estat la concreció dels paràmetres de catalanitat, a la Catalunya Nova i més en concret al Penedès i al Camp de Tarragona, els referents d'un temps fet de misèria i pairalisme, de pagesos rovellats, d'homes musculosos, del terròs, fets a l'aiguardent i el caliquenyo, que a la plaça tan aviat renegaven com s'encomanaven a sant Fèlix. Aquells eren els homes que veritablement havien fet mítica la plaça més castellera, ni que fos perquè un any rera l'altre hi havia qui estava disposat a pagar-los a Vilafranca tres àpats diaris a la fonda.

Allò eren gestes d'altre temps, no es podien superar perquè no es feien a base de gimnàs i entrenament, com es fa una actuació de circ, sinó a base d'una tenacitat pròpia dels temps pagesos anteriors al tractor, un esperit i una traça que restaven molt allunyats encara de la fàbrica i encara més de l'oficina bancària o l'escola on els del nostre temps ens guanyàvem la vida.

Situats en aquest imaginari -allò que Jaime Gil de Biedma en deia "una impossible propensió al mite"-, hem anat veient, un any rera l'altre, com la realitat superava les expectatives i les construccions cada cop més agosarades esdevien constants. Recordem encara aquella diada de Tots Sants en què els Verds Vilafranquins van coronar per primera vegada en una mateixa diada el Tres i el Quatre de Nou, gesta talment situada llavors en l'impossible. Vam pensar en aquell moment que estàvem fixant l'imaginari col·lectiu de la nostra generació i que ja podíem preparar la crònica del que un dia podríem explicar als nostres nets, de quan vam veure descarregar el Cinc de Vuit o el Tres i Quatre de Nou.

La realitat, però, s'ha mostrat d'una tossudesia impensable, disposada a trencar una i altra vegada els paràmetres del mite. Quan vam tenir al davant els primers intents, vilafanquins tots ells, de la Torre de Nou amb folre i manilles vam començar a pensar que el mite s'esmicolava, i que podia caure aquella vella dita de que ningú no aconseguiria tornar a posar mai més manilles a una construcció castellera perquè ja no quedava ningú viu d'aquella època d'or del XIX, perquè no hi havia cap testimoni que pogués explicar com es gestionaven. Pensàvem que potser sí que el Pilar de Set es podia descarregar i qui sap si podíem somiar amb el de Vuit, tot i que els més vells, els veritables dipositaris de la saviesa castellera en la seva essència, deien que era humanament impossible sostenir aquells pes i aquella alçada en relació amb la fragilitat de l'estructura. Així ho havíem pensat igualment de l'estructura de dels primers intents de la Torre de Nou "això no hi ha qui ho aguantí aquí dalt", o del peu del Tres de Deu.

Han passat els anys i s'han mantingut els reptes, els mitjans de comunicació hi han fet molt bona feina, el neguit casteller s'ha divulgat arreu i ha estat la constància de les colles en un afany de superació que ja no sempre sorgeix o arriba de la Catalunya Nova, el que en la perspectiva de la perseverança ens ha anat esmicolant els referents del passat, el que ens ha desmanegat, i ens desmanega cada 30 o 31 d'agost –i per molts anys!– la possibilitat de fixar un record, d'estructurar el mite dels temps passats.

Quin remei ens queda sinó relatar als nets com vam viure la primera vegada que es va carregar el Tres de Deu o descarregar la Torre de Vuit, per suposat sense folre. I ells potser, amb els anys, recordaran als seus descendents que el seu avi va ser un d'aquells ximplots que va començar a fer habitual el que fins llavors era impossible. Sense llegendes. Sense mites.

Josep Maria Llantet

Àngels Parés Corretger

UN NOU LLIBRE DE PERE MARTÍ

Benvolgut Pere, felicitats!

Paraules bessones de l'amic Pere Martí Bertran és un d'aquests llibres que sorprenen. La lectora (servidora, al menys) esperava trobar un llibre estrictament de canalla i he tingut la grata sorpresa que el seu text enganxa també a l'adult i a sobre et fa pensar i sobretot riure, que és una cosa molt bona. El llibre va sortir l'octubre del 2010 de la mà de Barcanova amb unes excel·lents il·lustracions de la Núria Feijoó que ha encertat de ple amb la seva traça les paraules d'en Pere. *Paraules bessones* té un contingut didàctic, ajuda a ampliar vocabulari, a fixar-te en els mots i la seva capacitat de canvi només amb una lleu variació i diverteix, valor rellevant per a apropar la lectura a qui vulgui tenir *Paraules bessones* a les seves mans.

De bo de bo que és un molt bon llibre, gairebé tan bo com la teva família presumida que de tant que n'era, la Núria, seguint el text d'en Pere, els col·loca de decoració d'una mona de pasqua.

Espero poder llegir-te'n un altre ben aviat!

LLIBRES

**Pere Ferrando Romeu i
Fèlix Josep Cusiné Via**

CENT ANYS DE CASTELLS (1876-1976). ENTORN DE LA FAMÍLIA CUSINÉ DE VILAFRANCA DEL PENEDEÈS Andana. Vilafranca 2011.

Tot i que pel títol pot semblar aquest un llibre de família, el cert és que es tracta d'un treball clau per a resseguir la història casteller a la capital penedesenca, resultat d'una labor extensa i ben minuciosa, no sols pel que fa a documentació, publicacions i revistes periòdiques, sinó també en la recerca de testimoniatges orals, sintetitzada en prop de dues-centes pàgines i amb el complement de tot el material gràfic que als autors els ha estat possible aplegar. El resultat és un llibre de lectura obligada no sols per als devots de la història casteller a Catalunya, sinó també per a aquells que volen conèixer la història de Vilafranca, la petita història de la vila en una etapa històrica de cent anys especialment significatiu pel que fa a la realitat, casteller a o no tan casteller a, de casa nostra. Un llibre de lectura també per als qui volen conèixer les iniciatives i propostes generades sobre Vilafranca i des de la vila sobre altres poblacions catalanes.

Ara, amb el llibre que comentem a les mans, creiem que és lògic pensar que Vilafranca, "la plaça més casteller a", no tenia encara un estudi històric complet i extens sobre aquesta realitat del nostre passat, i també del nostre present. Aquesta mancança no era pas per manca de voluntat sinó, certament, per la complexitat d'una temàtica que ha generat sovint una dinàmica social que va molt més enllà del que en podríem dir folklore o cultura tradicional.

A través de la nissaga familiar dels Cusiné podem endinsar-nos en el que va ser l'època daurada dels castells al segle XIX, i de la mà de la informació conservada en l'entorn familiar podem conèixer la labor de tres generacions que en el decurs d'un segle van desenvolupar una amplíssima labor en els diversos àmbits castellers de les terres catalanes, una labor que va viure també anys difícils en els quals l'important era no defallir i mantenir la constància. Apuntem igualment que aquest treball aporta finalment àmplia llum i dades a l'entorn de la colla casteller a

vilafranquina del primer terç del segle XX, la que es reunia i assajava a cal Noi-Noi, als baixos de l'actual Vinseum i que finalment no va assolir continuïtat.

En podríem remarcar encara molts aspectes més, els apèndixs documentals finals, l'utilíssim índex onomàstic casteller que clou el llibre i, per suposat, les nombroses notes biogràfiques sobre personatges directament relacionats amb el món casteller vilafranquí. Ens consta igualment la feixuga labor de recerca que Ferrando i Cusiné han portat a terme a nivell particular i familiar per poder arribar a confeccionar un volum que, posats en la lectura, sap mantenir la seva amenitat sense deixar d'ésser una imprescindible obra de consulta sobre el món casteller de casa nostra i la crònica d'una nissaga, d'una família decididament marcada per les passions castellers i a través de la qual se'ns presenta la crònica de tot un segle, de l'abnegació constant de tants i tants homes que van fer possible no sols el manteniment de la tradició sinó també la consolidació dels fonaments que ara ens permeten viure jornades de joia i glòria casteller a.

J.S.B.

Núria Sauch Cruz (Coord.)

LA GUERRA DEL FRANCÈS ALS TERRITORIS DE PARLA CATALANA JORNADES D'ESTUDI A L'ENTORN DEL BICENTENARI DE LES BATALLES DEL BRUC.

Editorial Afers – Catarroja-Barcelona, 2011, pàg. 562

Aquest volum comença amb una introducció de Núria Sauch, responsable i coordinadora de l'edició com a representant de l'Institut Ramon Muntaner, institució que va impulsar aquestes jornades, creant unes beques d'estudi i recerca a l'entorn de l'efemèride a commemorar.

La lliçó inaugural d'obertura va ser pronunciada pel professor emèrit de la Universitat Pompeu Fabra, Josep Fontana Làzaro, amb una exposició que abraçava un ample panorama de la tragèdia així com de les repercussions que varen sacsejar tot el territori català, documentant-ho amb una generosa bibliografia, afortunadament més realista i cri-

tica que l'emprada a les anteriors commemoracions.

Les jornades van transcórrer seguint aquesta pauta.

Una distribució general circumscrita a l'entorn de tres grans àmbits temàtics:

- a. La dominació francesa
A través d'una ponència de Matias Remisa Verdaguer, del Centre d'Estudis Socials d'Osona, encapçalada amb igual denominació a la d'aquest àmbit.
- b. La resistència
Exposició a càrrec d'Antoni Moliner Prada, Universitat Autònoma de Barcelona, que girava entorn a "La Junta Superior de Catalunya i els setges de Girona i Tarragona".
- c. Les conseqüències de la guerra.
- d. Presentació feta per Jesús Millan i Garcia-Varela, Universitat de València, sota el títol "Del poble del regne al poble de la nació: la guerra del Francès i l'espai social de la política".

En cada un d'ells s'agruparen les comunicacions seguint l'ordre d'afinitats d'acord amb el contingut a tractar.

El recull de comunicacions que conformen cada un d'aquests tres àmbits era precedit d'una glossa a càrrec d'un relator.

En total les comunicacions foren vint-i-cinc, distribuïdes així: sis en el primer àmbit, dotze en el segon i set en el tercer.

El final de les comunicacions segueix una recapitulació amb unes conclusions presentades per Manuel Lladonosa Vall-llebrera, de la universitat de Lleida, que tenia totes les traces d'una relatoria general.

L'edició aplega el contingut de les jornades així com les cinc conferències impartides per especialistes en el tema i amb títols tan interessants com il·lustratius del seu contingut:

- Com van viure els catalans la Guerra del Francès? Conferenciant: Antoni Moliner Prada de la UAB.
- 1808, invasió, aixecament, resistència. Conferenciant: Lluís Maria de Puig, de la Fundació Ernest Lluch.
- Els partidaris de Napoleó, conferència de Lluïsa Roure Aulias, de la UAB.
- Les conseqüències de la guerra del Francès, per Ramon Arnabat Mata, de l'IEP.
- La crema del paper segellat a Manresa,

com a símbol de l'aixecament de Catalunya contra Napoleó, del conferenciant Antoni Moliner Prada.

Aquesta seria la síntesi de la temàtica aplegada en el volum però sens dubte s'incorreria en un greu-ge contra l'objectiu de difusió de les jornades si ens quedéssim només en això i silenciéssim els treballs i els seus autors.

Tot i que no és possible fer-hi un comentari particular, no fóra de més donar-ne un petit tast, ni que sigui assenyalant-ne els títols i els autors, de cada una de les comunicacions.

En el primer àmbit, hi trobem: "La documentació d'una guerra. Sant Boi de Llobregat (1808-1814)", presentada per Maria-Lledó Barrera Casanova/Carles Serret i Bernuig, del Museu i Arxiu Municipal de Sant Boi, respectivament; "La guerra total a Catalunya durant la guerra napoleònica (1793-1814)", de Francesc X. Morales Garcia, de l'Associació d'Història Rural de les comarques gironines; "¡Oh, cruel gavatg!, Les misèries de la Guerra del Francès al Camp de Tarragona", Manuel Güell Junkert, de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense; "La Guerra del Francès a la Selva: l'impacte de l'ocupació napoleònica rural a partir de la documentació parroquial", Jordi Bohigas i Maynegre/Francesc X. Morales Garcia, de la UdG i AHR comarques gironines, respectivament; "La guerra del Francès arran de terra: noves fonts i documents inèdits (el Penedès 1808-1814)", M. Teresa Mateu/Sonia Luque Caballero, de l'Institut d'Estudis Penedesencs, i "Set cartes del calafatí Josep Novau a la família", M. Pilar Torra Puigdemívol, del Centre d'Estudis del Bages.

En el segon àmbit tenim: "Municipalització del delme de Gavà i conflicte amb els barons d'Eramprunyà (1808-1810). La guerra del Francès en el marc de la resistència antisenyorial", Josep Campmany Guillot, del Centre d'Estudis de Gavà; "Dades inèdites sobre els esdeveniments de la guerra a Vilafranca", de Joan Solé i Bordes, de l'IEP; "Conseqüències literàries de la Guerra del Francès a l'Alguer (1799)", de Joan Armangué i Herrero, de l'Arxiu de Tradicions d'Alguer; "Les cançons patriòtiques a Catalunya durant la guerra del Francès", de Glòria Ballús Casòliva, del CEB; "La sang del traïdor. Etienne Fleury, testimoni i protagonista de la revolta tortosina de juny de 1808", Salvador Poy, Associació Amics i Amigues de l'Ebre; "Refugiats resistents al peu de Montserrat (1808-1814)", Assumpta Muset Pons, del CEB i CEC Baix Llobregat; "Notícia a l'entorn de la publicística antifrancesa", de Josep M. Sabaté Bosch, de la URV; "Mujeres y divorcio en

Catalunya durante y posteriormente a la Guerra del Francès”, Marie Costa, de la Universitat Jean Monner (Sant Etienne-França) i IUH J. Vicenç Vives/Universitat Pompeu Fabra; “Reaccions i defensa de la vila del Prat durant la Guerra del Francès (1808-1814)”, Jordi Ramon Ruiz; “Les batalles del Bruc”, Marc Sellarès Cots; “La llegenda del Mansuet”, Jordi Serra Massansalvador, de l'Associació Cultural del Montserrat, i “La Junta Corregimental de Tortosa en la Guerra del Francès (1808-1810)”, Joan R. Vinaixa, del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

Tercer àmbit: “La guerra del Francès: un referent iconogràfic dels imaginaris liberal i carlista”, Laura Corrales Burjalés; “Les conseqüències de la guerra del Francès a Lleida”, Antoni Sánchez i Carcelen, de la UdLL;

“Efectes de la guerra del Francès a Mataró i rodalies. Tot resseguint els notaris”, Enric Subiñà i Coll, del Museu de Sta. Maria de Mataró/Centre d'Estudis Argentonins; “Un exemple de demografia conjuntural: crisi de mortalitat o mortalitat de crisi durant la Guerra del Francès a Olesa de Montserrat”, Carles Millàs i Castellví, de la UAC/CEC del Baix Llobregat; “Nacionalisme i historiografia: la interpretació diversa de les propostes polítiques valencianes realitzades durant la Guerra del Francès”, Vicent Baydal Sala, de l'Institut Milà i Fontanals (CSIC-Barcelona); “La Guerra del Francès a la comarca del Montsià i les poblacions veïnes del nord valencià”, Ferran Grau Verge/Núria Sauch Cruz, del Centre d'Estudis d'Ulldecona; “Apunts sobre la Guerra del Francès (1808-1814) a Palafrugell i la seva comarca”, David Figuerola Pàmpano, de l'IEG.

Com es pot veure a través dels enunciats de les intervencions que es presentaren, l'abast de la temàtica tractada va ser ampli, enriquidor i formalment tractat. Aquella demagògia fabulosament presentada a les llegendes que marcaren la historiografia, fins ben entrada la dècada dels seixanta del passat segle, ha quedat superada per la crítica documentada d'una allau d'historiadors que han anat desembrosant conceptes falsos, amanyagats sota l'alè d'un patriotisme mal entès i d'un romanticisme fora d'època.

Cal dir que aquest volum és més de consulta que de lectura, no pas perquè no sigui interessant fer-ne una atenta lectura, sinó per la densitat inherent als seus continguts. Molts, per no dir tothom, podran cercar-hi aspectes, dades i referències que ajudaran a situar qüestions que els seran més properes, fet que fa que, per si sol, ja se'l tindrà de referència en els futurs estudis.

Lluís Eroles Benabarre
Estiu 2011

Oriol Pi de Cabanyes

DEL RETAULE DE SANT JORDI A LA FESTA MAJOR DE VILAFRANCA, PASSANT PER EUGENI D'ORS

Ajuntament de Vilafranca 2011.

Edició de la conferència pronunciada per l'escriptor vilanoví el passat 23 d'abril del 2011 al saló de sessions de la Casa de la Vila, parlament en el qual es va voler referir al patrimoni material i immaterial vilafranquí, d'entrada amb una descripció del retaule gòtic de sant Jordi i la Mare de Déu que es conserva a sant Francesc i dels autors que l'han estudiat. Des d'aquest inici, l'autor es va referir a Pere el Gran, a iniciatives com el Lector de l'Odissea i va entrar en els vilafranquins de cor com en Xènius, de qui va esmentar fragments d'algunes gloses per tal de fer-les confluïr finalment en la Festa Major. Al cap i a la fi, un parlament literari de glosa agradosa, farcit de referències i indicacions cultes i complementat amb bibliografia.

J.M.L.

Romà Macàrio i Abellà

TEMPS RÚFOL A NORMANDIA. 6 DE JUNY DE 1944

Edició no venal de l'autor. Barcelona 2011.

Completíssim reportatge de prop de quatre-centes pàgines sobre aquest episodi clau de la Segona Guerra Mundial que des de fa anys és un dels temes culturals que apassiona el penedesenc autor. Pas a pas, amb el complement d'un ampli material fotogràfic, l'autor ens endinsa amb facilitat en la crònica detallada dels antecedents del desembarcament de Normandia, els precedents, la preparació i el desenvolupament de l'acció bèl·lica.

No cal dir que aquest ha estat un tema extensament tractat i sovint llargament glossat, a gust de qui havia de fer el panegíric, sovint amb la voluntat de cantar les glòries del coratge dels nord-americans i els soldats d'altres nacionalitats que allí hi van acabar omplint els cementiris. Romà Macàrio, però, no cau en la literaturització del conflicte i sap mantenir un discurs objectius que analitza les

parts enfrontades i els encerts i defectes de la seva realització efectiva.

A la cloenda el volum aporta una síntesi prou concretada, amb epíleg i conclusions, un cens de personatges i una mínima síntesi bibliogràfica que ha de formar part dels volums essencials d'entre tot el que l'autor ha llegit, consultat (i suposem que també visitat) per fer possible aquest ben acurat treball.

J.S.B.

Jordi Melendo

UN SUEÑO EN LA CHAMPAGNE

Ed. Adivin. Málaga 2010

Apassionat i constant del món del vi en una activitat que té ja més d'una trentena d'anys, Melendo no perd l'oportunitat de cercar nous camins a la passió enològica i de tast que ha acabat per identificar la seva personalitat. Qui en el seu moment va ser una jove promesa de la promoció del vi i de les seves institucions ha mantingut una constància envejable que s'ha anat farcint en iniciatives, una rere l'altra, tot i que no sempre han trobat la comprensió i el suport que sens dubte mereixien, potser perquè els seus inicis en l'àmbit vitivinícola van tenir com a decorat aquells mítics anys vuitanta de l'excepcional sortida del món del cava català, una etapa que –per un o altre motiu– després no vam saber consolidar i, com els castells de focs d'artifici, va donar pas a etapes més difícils, a significatius canvis legislatius i a plantejaments sobre el futur com els que ara mateix neguitegen els pagesos penedesencs.

De tot aquest passat en fa una síntesi inicial Melendo a les primeres pàgines d'aquest volum editat en llengua castellana. Des d'aquí ens endinsa en la seva passió somniada: la de poder disposar d'una "cuvée" al seu nom en la producció d'un petit viticultor de Xampanya. La iniciativa, certament insòlita a casa nostra, constitueix un bon motiu per tal que l'autor ens endinsi en el coneixement de nombrosos aspectes i detalls de la vitivinicultura d'aquell privilegiat indret del nord de la Gàl·lia. Vet ací un dels valors específics de l'edició, el coneixement de tants aspectes i detalls del dia a dia dels elaboradors de la Xampanya més enllà de la pantalla d'imatge publicitària del producte escumós francès. La iniciativa de Melendo és envejable i digna de glosa però no aniria més enllà d'una notícia als mit-

jans de comunicació sense un llibre com aquest, una edició que li permet posar a l'abast de tants i tants lectors no sols la imatge sincera d'un temps i una terra sinó també l'optimisme encomanadís que sempre ha estat característic de la personalitat d'aquest etern il·lusionat pel vi que és Jordi Melendo.

J.S.B.

Ramon Amigó i Anglès

ONOMÀSTICA I LLENGUATGE. DE CAP A CAP DEL PAÍS

Dalmau editor. Barcelona 2011-10-17

Magnífica edició recopilatòria dels treballs de filologia, onomàstica i llenguatge de qui és la màxima autoritat científica en onomàstica, en una edició patrocinada pel mecenatge de la tarragonina Fundació Mútua Catalana. En un text introductor el catedràtic Jordi Ginebra comenta els aspectes més destacats de la labor desenvolupada per Ramon Amigó en el decurs de més de vint anys de tasca de recerca.

El volum aplega un ampli conjunt de treballs esparsos fins ara en tota mena de publicacions, i alguns fins i tot inèdits encara, prop d'una trentena sobre onomàstica d'arreu de Catalunya, evidentment també amb referències penedesenques, així com una lliçó d'onomàstica i prop d'una vintena de treballs i col·laboracions més sobre aspectes de llenguatge. En alguns casos els seus posicionaments són ben clars, com quan afirma que no creu en el bilingüisme i es planteja un clar dibuix cívic a l'entorn del futur de la nostra llengua. En definitiva, un volum amb caire d'homenatge però també una oportunitat per tenir a l'abast tants i tants treballs diversos, concrets i localistes, publicats sovint en mitjans d'escassa difusió, però que ens ajuden a conèixer la personalitat i la labor incansable d'un savi de les paraules.

J.S.B.

Caixa Penedès

Som **Caixa Penedès**, un equip de milers de professionals distribuïts en una àmplia xarxa d'oficines i amb un sol objectiu: donar-te solucions que s'adaptin a les teves necessitats. Per a nosaltres, tu ets **Caixa Penedès**.

**SOM PERSONES
AL SERVEI
DE PERSONES.**

www.caixapenedes.com

Caixa Penedès

 BMN